

Серія «Початкова школа. Виховна робота»
Заснована у 2009 році

НОВІ
ГОДИНИ
СПІЛКУВАННЯ

4
клас

Харків
Видавнича група «Основа»
2016

УДК 37.091.3
ББК 74.202.5
Б61

Білецька О. Є.
Б61 Нові години спілкування. 4 клас / О. Є. Білецька,
І. І. Димченко, О. М. Жукова, Н. О. Ковальчук, Н. Л. Рад-
ченко, А. О. Рудакова. — Х. : Вид. група «Основа», 2016. —
127, [1] с. — (Серія «Початкова школа. Виховна робота»)
ISBN 978-617-00-2738-2.

Посібник містить 35 розробок тематичних годин спілкування у 4-му класі, користуючись якими класний керівник зможе без зайвого клопоту підготувати та провести виховний захід, дібрати доцільні методи та форми виховної роботи, згуртувати дитячий колектив, розширити кругозір учнів, розвинути їхні творчі здібності тощо.

Зручний формат та розміщення розробок на відривних аркушах дасть змогу творчому вчителю використати матеріал посібника як роздавальний, а на місцях для записів — робити необхідні примітки щодо виконавців ролей, музичного супроводу, дій гравців і т. ін.

Для вчителів початкової школи.

УДК 37.091.3
ББК 74.202.5

Навчальне видання

Серія «Початкова школа. Виховна робота»

БІЛЕЦЬКА Ольга Євгенівна,
ДИМЧЕНКО Ірина Іванівна,
ЖУКОВА Олена Миколаївна,
КОВАЛЬЧУК Наталія Олексіївна,
РАДЧЕНКО Наталія Леонідівна,
РУДАКОВА Аліна Олександрівна

НОВІ ГОДИНИ СПІЛКУВАННЯ.

4 КЛАС

Головний редактор *Ю. Є. Бардакова*

Редактор *О. В. Грабар*

Відповідальний за видання *Ю. М. Афанасенко*

Технічний редактор *О. В. Лебедєва*

Коректор *О. М. Журенко*

Підписано до друку 23.06.2016. Формат 84×108/16.

Папір газет. Друк офсет. Гарнітура Шкільна.

Ум. друк. арк. 11,76. Замовлення № 16-06/20-05.

ТОВ «Видавнича група «Основа»
61001, м. Харків, вул. Плеханівська, 66
тел. (057) 731-96-33
e-mail: office@osnova.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2911 від 25.07.2007 р.

ISBN 978-617-00-2738-2

© Білецька О. Є., Димченко І. І., Жукова О. М.,
Ковальчук Н. О., Радченко Н. Л., Рудакова А. О., 2016
© Корягін В. О., дизайн обкладинки, 2016
© ТОВ «Видавнича група «Основа», 2016

ЗМІСТ

Орієнтовне календарно-тематичне планування годин спілкування	4
Вересень	5
Тема 1. Я — громадянин України і пишаюся цим (<i>виховна година</i>)	5
Тема 2. Почни день з ранкової гімнастики (<i>година здоров'я</i>)	7
Тема 3. Мама, тато, я — читацька сім'я (<i>родинне свято</i>)	11
Тема 4. Твій рідний край (<i>відеоекскурс</i>)	15
Жовтень	21
Тема 5. Музична спадщина рідного краю (<i>музична світлиця</i>)	21
Тема 6. Козацькі забави (<i>пізнавально-конкурсна година</i>)	25
Тема 7. Калейдоскоп професій (<i>груповий практикум</i>)	29
Тема 8. В усі пори прекрасна земля (<i>свято осені</i>)	33
Листопад	37
Тема 9. Що означає бути вихованим (<i>година ввічливості</i>)	37
Тема 10. Влучне слово (<i>конкурс мовознавців</i>)	41
Тема 11. Ні — агресії і насильству! (<i>зустріч-обговорення</i>)	45
Тема 12. Шкідливі звички і здоров'я (<i>година здоров'я</i>)	49
Грудень	53
Тема 13. Життя людини — найвища цінність (<i>зустріч-обговорення з елементами інсценізації</i>)	53
Тема 14. Кожна дитина має права (<i>правознавчо-інтелектуальна гра «Що? Де? Коли?»</i>)	55
Тема 15. Захистимо все живе (<i>екологічна година</i>)	57
Тема 16. Подарунки власноруч (<i>творча майстерня</i>)	61
Січень	63
Тема 17. Як я провів канікули. Як розподіляти вільний час (<i>презентація проекту</i>)	63
Тема 18. Усі народи України живуть у злагоді та мирі (<i>година миру</i>)	65
Тема 19. Нагодуй птахів (<i>екологічна година</i>)	69
Лютий	73
Тема 20. Кожна людина — неповторна (<i>груповий практикум</i>)	73
Тема 21. Краса природи в мистецтві (<i>година творчості</i>)	75
Тема 22. І живе калина на папері... (<i>година народознавства</i>)	77
Тема 23. Переможемо всі хвороби	81
Березень	85
Тема 24. Від матері доні добро передати (<i>година доброти</i>)	85
Тема 25. Збережемо красу природи (<i>екологічна година</i>)	89
Тема 26. Трудові традиції української родини (<i>зустріч-обговорення з елементами інсценізації</i>)	93
Тема 27. Театральна афіша. День театру (<i>пізнавально-творча година</i>)	97
Квітень	101
Тема 28. Як ми розмовляємо. Про культуру листування. Правила телефонної розмови (<i>година ввічливості</i>)	101
Тема 29. Чуйність і байдужість (<i>година доброти — психологічний практикум</i>)	105
Тема 30. Чисте довкілля (<i>екологічна година</i>)	109
Тема 31. Слово — не горобець, вилетить — не спіймаєш (<i>година ввічливості з елементами інсценізації</i>)	113
Травень	117
Тема 32. Люди, які прославили мій край (<i>портретна галерея</i>)	117
Тема 33. На кого я хочу бути схожим (<i>мотиваційна дискусія</i>)	121
Тема 34. Екологічною стежиною до лісу (<i>уявна подорож у природу</i>)	123
Тема 35. Хочу і можу бути здоровим (<i>година здоров'я</i>)	125
Відомості про авторів	128

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ГОДИН СПІЛКУВАННЯ

№ з/п	Тема години спілкування	Дата
Вересень		
1	Я — громадянин України і пишаюся цим <i>(виховна година)</i>	
2	Почни день з ранкової гімнастики <i>(година здоров'я)</i>	
3	Мама, тато, я — читацька сім'я <i>(родинне свято)</i>	
4	Твій рідний край <i>(відеоекскурс)</i>	
Жовтень		
5	Музична спадщина рідного краю <i>(музична світлиця)</i>	
6	Козацькі забави <i>(пізнавально-конкурсна година)</i>	
7	Калейдоскоп професій <i>(груповий практикум)</i>	
8	В усі пори прекрасна земля <i>(свято осені)</i>	
Листопад		
9	Що означає бути вихованим <i>(година ввічливості)</i>	
10	Влучне слово <i>(конкурс мовознавців)</i>	
11	Ні — агресії і насильству! <i>(зустріч-обговорення)</i>	
12	Шкідливі звички і здоров'я <i>(година здоров'я)</i>	
Грудень		
13	Життя людини — найвища цінність <i>(зустріч-обговорення з елементами інсценізації)</i>	
14	Кожна дитина має права <i>(правознавчо-інтелектуальна гра «Що? Де? Коли?»)</i>	
15	Захистимо все живе <i>(екологічна година)</i>	
16	Подарунки власноруч <i>(творча майстерня)</i>	
Січень		
17	Як я провів канікули. Як розподіляти вільний час <i>(презентація проекту)</i>	
18	Усі народи України живуть у злагоді та мирі <i>(година миру)</i>	
19	Нагодуй птахів <i>(екологічна година)</i>	
Лютий		
20	Кожна людина — неповторна <i>(груповий практикум)</i>	
21	Краса природи в мистецтві <i>(година творчості)</i>	
22	І живе калина на папері... <i>(година народознавства)</i>	
23	Переможемо всі хвороби	
Березень		
24	Від матері доні добро передати <i>(година доброти)</i>	
25	Збережемо красу природи <i>(екологічна година)</i>	
26	Трудові традиції української родини <i>(зустріч-обговорення з елементами інсценізації)</i>	
27	Театральна афіша. День театру <i>(пізнавально-творча година)</i>	
Квітень		
28	Як ми розмовляємо. Про культуру листування. Правила телефонної розмови <i>(година ввічливості)</i>	
29	Чуйність і байдужість <i>(година доброти — психологічний практикум)</i>	
30	Чисте довкілля <i>(екологічна година)</i>	
31	Слово — не горобець, вилетить — не спіймаєш <i>(година ввічливості з елементами інсценізації)</i>	
Травень		
32	Люди, які прославили мій край <i>(портретна галерея)</i>	
33	На кого я хочу бути схожим <i>(мотиваційна дискусія)</i>	
34	Екологічною стежиною до лісу <i>(уявна подорож у природу)</i>	
35	Хочу і можу бути здоровим <i>(година здоров'я)</i>	

Тема 1. Я — ГРОМАДЯНИН УКРАЇНИ І ПИШАЮСЯ ЦИМ (виховна година)

Мета: розширити знання дітей про права й обов'язки громадян; розвивати бажання брати посильну участь у розбудові держави, наполегливо вчитися, щоб принести якомога більше користі рідній Україні; виховувати активну громадську позицію, любов до рідного краю.

Хід заходу

I. ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА ЗАХОДУ

1. Повідомлення теми і мети уроку

У ч и т е л ь. Прочитайте, що записано на дошці: «Я — громадянин...».

- Кого називають громадянином?
- Можливо, хтось знає, як закінчити речення? Чому?
- Прочитайте тему виховної години.

МОЯ УКРАЇНА

Моя найкраща в світі сторона,
Чарівна, неповторна Україно!
Для мене в цілім світі ти — одна
І рідна, й мила, дорога, єдина.
Ми всі — малі пагінчики твої,
Прийшли у світ, щоб в нім добро творити.
Хоч, може, й кращі є на цій землі краї,
Та нам судилось в Україні жити.

Ми — патріоти, дочки і сини,
Для твого блага все в житті здолаєм!
Бо ти найкращий, краю мій ясний,
Вітчизну й матір ми не вибираєм.
А просто любимо, бо ця земля свята,
Вона нас народила і зростила.
Вітчизною зовемо неспроста,
Бо нам вона дала і душу, й крила.

Н. Красоткіна

2. Бесіда

- Де ми живемо?
- Хто ми за національністю?
- Яка наша рідна мова?
- Про що вам говорить дата 24 серпня?

3. Розповідь учителя

— 24 серпня 1991 р. Верховна Рада України урочисто ухвалила «Акт про оголошення України незалежною, самостійною, демократичною державою». Про утвердження державності й самостійності свідчить те, що ми маємо Герб України — тризуб і синьо-жовтий прапор. «Наш стяг — пшениця у степах під голубим склепінням неба». Він утілює віковічні прагнення до миру, праці, краси та багатства рідної землі. Має Україна і свою Конституцію — Закон, за яким українці живуть і будують свою державу. Пісня М. Вербицького на слова П. Чубинського «Ще не вмерла України...» стала Державним Гімном України.

4. Читання віршів підготовленими учнями

У ч н і (по черзі)

1. Розквітай, прекрасна Україно,
Рідна земле, матінко моя!
Хай лунає мова солов'їна,
Пісня неповторная твоя.

2. Я чую твій голос,
Пшеничний твій колос
І душу мені засіває зерно.
Моя Україно, білява хатино,
Пізнати тебе мені щастя дало.

3. Живи та міцній, Українська державо,
Вмирали у битвах мільйони борців,
Щоб стяг синьо-жовтий піднявся величаво
Й над Києвом стольним віка майорів!

5. Бесіда з елементами розповіді

— Громадяни України — господарі своєї країни. Бути господарем країни — як ви це розумієте, діти? *(Відповіді учнів.)*

— У кожної людини є права й великі обов'язки. Права й обов'язки записані у Конституції. *(Демонстрування Конституції України.)*

— Якщо людина не лише користується наданими їй правами, але й виконує свої обов'язки, вона — справжній громадянин.

На дошці — ілюстрації за темою «Права людини».

— Про які права свідчать ці ілюстрації? *(Відповіді учнів: право на працю, на відпочинок, на медичне обслуговування, житло, на освіту...)*

— Які обов'язки мають громадяни?

— Що ви повинні робити, щоб виконати обов'язки, записані в Конституції?

— Скільки б тобі не виповнилося років, де б ти не жив, твоє життя і життя всієї твоєї сім'ї, сусідів, родичів, твоїх товаришів протікає і надалі складатиметься за Основним Законом нашої держави.

Ти, звісно, ходиш до школи. До якого класу — не так важливо! Головне, що за Конституцією України всі діти не тільки мають право, але й мусять учитися. Узагалі, вся молодь нашої країни обов'язково повинна мати повну загальну середню освіту (ст. 53). Отже, учитися — це зараз твій основний обов'язок.

У дорослих є ще багато інших обов'язків, записаних у Конституції.

А чи немає в тебе часом старшого брата, який уже закінчив школу? Багато таких молодих хлопців служать у лавах Української армії. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України.

Громадяни відбувають військову службу відповідно до закону (ст. 65).

Наша армія існує для захисту кордонів рідної землі, а не для нападу на інші країни. У нас ніхто не хоче війни.

Конституція України зобов'язує всіх громадян берегти природу — землю і води, рослини і тварин, щоб вони приносили втіху не тільки нам, але й майбутнім поколінням, що житимуть через десятки й сотні років після нас.

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

— Ми всі — дорослі й маленькі громадяни України. А всі громадяни мають рівні права й обов'язки.

У статті 53 Конституції зазначено, що громадяни України мають право на освіту.

Діти дошкільного віку відвідують дитячі садки, потім навчаються у школі. Держава піклується про дітей. Збудовано школи, учні користуються безкоштовними підручниками. Для обдарованих дітей є музичні, спортивні, художні школи. Є школи і для хворих дітей. Після навчання у школі є можливість далі продовжити навчання у ліцеях, інститутах, університетах. Хто успішно навчається, одержує стипендію.

Дорослі повинні наполегливо працювати, щоб Україна стала процвітаючою державою. Кожен громадянин зобов'язаний захищати свою Вітчизну.

Діти мають старанно вчитись, щоб у майбутньому здобути професію і працювати на користь України, повинні любити свою Батьківщину, бути її патріотом. Вони мають привчатися до різної праці, до порядку, допомагати батькам.

Кожен із нас пов'язує долю з Україною. Буде багата держава, будемо краще жити і ми!

Тема 2. ПОЧНИ ДЕНЬ З РАНКОВОЇ ГІМНАСТИКИ (година здоров'я)

Дата _____

Клас _____

Мета: формувати основи духовно-морального та фізичного розвитку особистості; усвідомити цінності власного життя і збереження здоров'я (*фізичного, психічного, соціального, культурного*) кожної людини; удосконалювати знання та навички ведення здорового способу життя, дотримання правил гігієни, рухового режиму.

Хід заходу

I. ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА ЗАХОДУ

1. Актуалізація опорних знань

У ч и т е л ь. Що таке здоровий спосіб життя?

— Що потрібно робити, щоб бути здоровим?

— Що впливає на здоров'я?

2. Слово вчителя з елементами бесіди

Коли народжується син,
Сягає радість до вершин.
Радіє мама, тато, дід —
Це ж розбруньковується рід.
Коли народжується доня,
Маленьке сонечко в долонях,
Несе вона з собою втіху,
Лад, затишок, любов під стріху.
Коли народжуються діти,
Чому б нам всім і не радіти?!
Надію й силу дай їм, Боже,
Щоб вирости вони всі гожі!

Т. Бойченко

— Здоров'я — це найдорожчий скарб. Ти радієш гарному сонячному дню і теплому дощику, зеленим молодим паросткам та веселим пташкам. Із задоволенням їдиш на велосипеді, граєшся у м'яча чи перемагаєш у комп'ютерній грі. Хвилюєшся, коли йдеш першого вересня до школи. Тобі неприємно, коли чуєш лайку!

На що ще звертаєш увагу? Якщо важко дихати — відразу згадуєш, що слід відчинити вікно чи вийти на вулицю. Хочеться пити — шукаєш воду. Зголоднієш — знаєш, що час їсти. Занедужаєш — згадуєш про здоров'я.

Повітрям ти дихаєш, воду — п'єш, хліб — їси. А що ти робиш із здоров'ям? Адже, здається, скільки б не витрачав, а здоров'я не зменшується.

Здоров'я — неоціненний скарб. Але бездумно витрачати його не слід. Здоров'я цінніше за будь-які статки і багатства. Народна мудрість свідчить: «Здоров'я не купиш», «Здоров'я над багатством», «Без здоров'я немає щастя».

Щоб бути здоровим...

1. Почни день з ранкової гімнастики.
2. Багато рухайся.
3. Чітко організовуй розпорядок дня.
4. Правильно харчуйся.
5. Умій володіти почуттями.
6. Роби добрі вчинки.
7. Учися бачити прекрасне.
8. Дотримуй здорового способу життя.

Що впливає на здоров'я?

Чи завжди у тебе однакове здоров'я? Звісно, ні. Воно змінюється. На здоров'я впливає навколишнє середовище — повітря, вода, ґрунт, сонячне світло, рослинний і тваринний світ. Від батьків ти отримав (*успадкував*) певний запас здоров'я.

Медицина служба теж опікується здоров'ям. Кожний добре знає, що його оберігають від захворювань щеплення, гігієнічні настанови лікарів. А якщо ти захворів, то медичні працівники допоможуть тобі одужати й відновити здоров'я.

Проте найбільш впливає на зміцнення і збереження здоров'я спосіб життя людини. Люди, які ведуть малорухливий спосіб життя, неправильно харчуються, тривалий час переживають негативні емоції, поступово виснажують здоров'я, яке мали від народження, і, зрештою, починають хворіти. А якщо людина ще й курить, уживає наркотики або зловживає алкогольними напоями, то втрачає здоров'я ще швидше.

У чен ь

Вчать нас шити і тесати,
Немовляток доглядати,
Рахувати і читати,
Малювати і писати,
Хліб пекти і сад садити,
Кашу, борщ і сталь варити,
Пароплавом кермувати...
А скажіть, чи треба вчити,
Як здоровим вік прожити?

— Кожній людині дається здоров'я, яке потрібно берегти і цінувати понад усе. Підтримуй своє здоров'я. Починай свій день з комплексу вправ ранкової гімнастики, загартовуй свій організм. Ти — частина природи. Тому відчуваєш її вплив, щоразу пристосовуєшся до змін у природному середовищі. Щоб легше і швидше переносити зміни погоди, слід загартовуватися. Ти знаєш, що сонце, повітря, вода використовуються для зміцнення здоров'я.

Сонце випромінює тепло, завдяки чому все живе, що існує на Землі, отримує енергію. Людина — істота, яка, на відміну від звірів чи птахів, не має на шкірі густого захисного шару з шерсті чи пір'я. Але під дією сонячного проміння в її шкірі утворюється вітамін D. Він захищає людину від мікроорганізмів, сприяє росту і розвитку дітей. Поліпшується загальний стан людини. Завдяки дії сонячних променів поліпшуються настрої, самопочуття.

3. Розучування комплексу ранкової гімнастики (демонструють підготовлені учні)

Комплекс 1

Перша вправа «Потягнися вгору»

В. П. — ноги поставити на ширину плечей.

Виконання: підняти руки вгору — вдих, опустити через сторони вниз — видих. Повторити вправу 4–6 разів, темп виконання повільний.

Друга вправа «Ковзаня»

В. П. — ноги нарізно, руки за спину.

Виконання: нахилити тулуб праворуч, зігнувши праву ногу в коліні (*видих*), набути В. П. — вдих. Те саме в іншу сторону. Повторити вправу 4 рази в кожную сторону, темп виконання середній.

Третя вправа «Дроворуб»

В. П. — ноги нарізно, руки вгору, кисті з'єднати.

Виконання: нахилитися вперед, руки опустити вниз, пропустивши їх під ноги, — видих. Випрямитися, руки підняти вгору — вдих. Повторити вправу 4–6 разів, темп виконання повільний.

Четверта вправа «Удари спереду і ззаду»

В. П. — ноги нарізно, руки в сторони.

Виконання: оплеск руками ззаду, оплеск руками спереду. Зробити 6–8 ударів. Дихання рівномірне, темп виконання швидкий.

П'ята вправа. «Тік-так»

В. П. — ноги нарізно, руки за спину.

Виконання: нахилити тулуб праворуч, а потім — ліворуч. Виконати 4–6 разів у кожную сторону, дихання рівномірне, темп виконання середній.

Шоста вправа. «Зайчик — стрибунець»

В. П. — руки зігнути в ліктях, долоні вперед.

Виконання: стрибки на двох ногах. Виконати 12–16 стрибків і перейти на крок на місці, дихання рівномірне, темп виконання середній.

Комплекс 2

Перша вправа «Підніми палицю»

В. П. — палиця попереду, в опущених униз руках.

Виконання: підняти палицю вгору, прогнутися в грудній частині — вдих, опустити палицю вниз — видих. Виконати вправу 4–6 разів, темп виконання повільний.

Друга вправа «Переступи палицю»

В. П. — палиця попереду, в опущених униз руках.

Виконання: згинаючи поперемінно ноги в колінах, переступити палицю вперед і назад. Виконати вправу 4–6 разів, темп виконання повільний, дихання рівномірне.

Третя вправа «Повернись праворуч, повернись ліворуч»

В. П. — ноги нарізно, палиця за спиною.

Виконання: повернути тулуб праворуч, а потім — ліворуч. Виконати вправу 4–6 разів у кожную сторону, темп виконання середній, дихання рівномірне.

Четверта вправа «Чапля»

В. П. — стоячи, ноги разом, руки на поясі.

1–2 — підняти ліву ногу, зігнути в коліні, витягнути її вперед і опустити, пряму, на місце. 3–4 — те саме правою ногою. Темп виконання повільний. Повторити 4–5 разів.

П'ята вправа «Приший гудзик»

В. П. — стоячи, ноги разом, руки зігнуті на рівні грудей.

Поперемінно відводити вбік то одну, то другу руку, ніби прошиваючи тканину голкою з ниткою. Дихання вільне. Повторити 5–6 разів.

Шоста вправа «Півник»

В. П. — стоячи, ноги на ширині плечей.

Підняти руки в сторони (*вдих*), опустити вниз (*видих*) і поплескати прямими руками по стегнах. Темп виконання повільний. Повторити 4–6 разів.

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

— Діти, навіщо потрібно робити ранкову гімнастику?

— Які комплекси ранкової гімнастики запам'ятали?

Конкурс «Телеграми від казкових героїв»

— Вгадайте, від кого надійшли телеграми.

Телеграма 1

Гуси-гуси, гусенята!
Візьміть мене на крилята,
Та понесіть до батечка,
А в батечка їсти й пити,
Ще й хороше походити.

Телеграма 2

Мій котику, мій братику,
Несе мене лиска
За кленові ліси,
За крутії гори,
За бистрії води.
Порятуй мене!

Телеграма 3

Я, —
За три копи куплена,
Півбока луплена!
Тупу-тупу ногами,
Сколю тебе рогами,
Ніжками затопчу,
Хвостиком замету —
Тут тобі й смерть.

Телеграма 4

Не полечу я за вами:
Як була я на лужку,
Виломила ніжку,
А ви полинули,
Мене покинули!

Телеграма 5

Я по коробу метений,
Я на яйцях спечений,
Я від баби втік,
Я від діда втік,
І від тебе втечу!

Телеграма 6

До школи з букварем крокує
Хлопчик дерев'яний,
Потрапляє замість школи
В балаган полотняний.

Телеграма 7

Я веселий і незлобний,
Я хороший дивачок,
Мій господар — хлопчик Робін,
Мій товариш — П'ятачок,
До прогулянки я ласий,
Є на мед чутливий нюх.
Я — ведмедик...

Тема 3. МАМА, ТАТО, Я — ЧИТАЦЬКА СІМ'Я
(родинне свято)

Дата _____

Клас _____

Мета: допомогти батькам і дітям усвідомити значення читання в житті дитини; прищеплювати любов до читання; заохочувати батьків знаходити час і можливість для сімейного читання; виховувати бережливе ставлення до книжок.

Хід заходу

I. ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА ЗАХОДУ

Учитель. Шановні батьки, дорогі бабусі, дідусі! Раді вас вітати на нашому родинному святі «Мама, тато, я — читацька сім'я». Ми знаходимося у нашій дитячій бібліотеці. Нас тут радо зустріли наші рідні, улюблені бібліотекарі. Сьогодні вони будуть нашими суддями і побачать, як діти разом із батьками братимуть участь у конкурсі.

1-ша дитина

Дорогі друзі, гості, мами й тата!
Сьогодні справжнє книжки свято!
Будемо його відзначати,
Одне одного поважати.

2-га дитина

Дружба з книгою — це свято!
Не було б її у нас,
Ми б не знали так багато
Про новий і давній час.

3-тя дитина

В кожному домі, в кожній хаті
У містах і на селі,
Хто навчився вже читати,
Має книжку на столі.

4-та дитина

Всі ми добре знаємо:
Кращої не маємо
Доброї і вірної подруги малят.
Книгу зрозумілу,
Чесну і сміливу
Всі дівчатка й хлопчики
Хочуть прочитати!

5-та дитина

В мене є книжок багато —
І новенькі, і старі.
Як піду до школи з татом,
Всі книжки віддам сестрі.
Хай вона сама читає
Про лисичку й журавля,
Хай вона тепер узнає,
Як багато знаю я.

6-та дитина

Із малими читачами
В хаті клопів вечорами —

Від книжок, хоч й треба спати,
Їх ніяк не відірвати.

7-ма дитина

Книго, друг ти наш незмінний,
Друг шановний з давніх літ!
Ми побачим всю країну,
Нашу рідну Україну,
Ми з тобою пізнаєм світ.

8-ма дитина

Як краплин у Дніпрі,
Як зірок угорі,
Як листви на гіллі,
Стільки книг на землі!

9-та дитина

Всі читають урочисто —
І безвусі, й вусачі, —
Скільки мешканців у місті,
Стільки в місті читачів!

10-та дитина

Коли вмієш сам читати, не треба мамі докучати
І до бабусі вже не йти: «Ну, прочитай, мовляв, хоч ти!».
Сестру упрошувать не треба, щоб прочитала щось для тебе.
Ані благать, ані прохать, а просто взять і прочитать.

11-та дитина

Приємно книгу прочитати!
А спробуй їх створити!
Тонке мистецтво друкування,
Якого треба вчитись...

12-та дитина

Ще найменшенька дитина,
Що не вміє ще читати,
Ледь колисочку покине,
Просить книжку показати.
Книги дружать з дітворою, полюби їх у житті —
І улюблені герої будуть друзями в путі.

Учні (разом)

Сторінки книжок завітних всіх нас доброго навчать:
Працювати, і учитись, і Вітчизну шанувать.

Діти виконують «Пісеньку маленьких читачів» (сл. С. Михалкова).

Учні з батьками об'єднуються у дві команди: «Чомусики» і «Томусики».
Учитель представляє членів журі.

Конкурс «Хто згадає більше прислів'їв?»

Книга вчить, як на світі... (жить).

Книга — джерело... (життя).

З книгою жити — з добром... (дружити).

Книга мала, та серцю... (люба).

Книги — ключ до... (знань).

Золото добувають із землі, а знання — з... (книжок).

Хліб наснажує тіло, а книга — ... (розум).

Розум без книги — що птах... (без крил).

Книги читати — ... (усе знати).
Одна книга тисячі людей... (навчає).

Конкурс «Телеграми від казкових героїв» (див. додаток на с. 10)

У ч и т е л ь. Діти, а що буває з книгами, якщо їх не берегти? Пропоную переглянути інсценізації про книги.

Інсценізації

1-ш а д и т и н а

Зустрілися в одному домі
Дві книги, вже давно знайомі.
Одна із них новісінька була,
Як дзеркало, блищала,
Немов із магазину тільки-но прийшла.
А друга, навпаки, поганий вигляд мала:
Була стара, пошарпана, брудна...

2-г а д и т и н а. Яка ж бо ти красива! Молода! А ми з тобою однолітки.
Скажи, як ти себе так вберегла?

3-т я д и т и н а. Нічого дивного, мене зберіг такою господар мій, бо дуже шанував.

Він завжди бережливо поводився зі мною:
А вже коли мене читав,
То тільки чистими руками
Завжди брав.
Охайним був, вимогливим до себе,
І своєчасно, як була у тім потреба,
Мене ремонтував.
Як бачиш, все робив обачно,
За це йому я дуже вдячна.

У ч н і (разом)

Мораль: щоб книги не старіли
І повсякчас могли нам слугувати,
Заздалегідь їх треба шанувати.

1-ш а д и т и н а

Навчилась дівчинка читати,
Й стала книга непотрібна.

І залишилася лежати
В кутку, припала аж пилом, бідна.

2-г а д и т и н а

Та якось дівчинка почула,
Що плаче хтось там у кутку.

Взяла, книгу пригорнула,
І каже річ їй таку.

3-т я д и т и н а

Книго, найперший друже!
Пробач, що скривдила тебе,
До тебе ставилась байдуже.
Цього не буде відтепер.

Віднині будеш серед книг
На місці першому стояти.
Ти — найдорожча від усіх,
Бо ти навчила мене читати.

У ч и т е л ь. Діти, відгадайте, про кого йдеться. Ідуть до них читачі зблизька і здалека, зустрічають радо їх наші... Правильно, бібліотекарі. Вони завжди радіють тому, що ви приходите до них увічливі, охайні, що ви вчасно приносите книжечки. Покажемо своїм батькам, як ви поведетесь у бібліотеці. (Розігрування ситуацій.)

Конкурс «Це я!»

У ч и т е л ь. Знову запрошуємо батьків до участі у конкурсі. Оберіть для себе і своєї дитини маску. Надягніть на себе. І коли почуєте розповідь про свого героя, скажіть: «Це я!».

- Цей герой рятує свого друга від лисиці, а в іншій казці ходить у чоботях.
- Вона схитрила, щоб з'їсти всю кашку, і не поділитися з Журавлем.
- Говорять, що він злий, але одного разу він віз на своїй спині Лисицю.
- Він пішов із дому, залишив бабусю і дідуся.
- Вона познайомилася зі своїм нареченим на болоті.
- Вона мала семеро діточок.
- Він усього боїться, та в одній казці говорив, що сміливий і сильний.

Конкурс «Відгадай казкову річ»

У ч и т е л ь. Запрошуємо до участі наступну групу учасників. Виберіть собі із кошика будь-який предмет. Подивіться на свої речі, назвіть їх та казку, у якій вони зустрічаються.

1-ша д и т и н а

Рідна мамо, рідний тато,
Я вітаю вас зі святом!
Я люблю вас щиро, щиро
І бажаю жити в мирі!

2-га д и т и н а

Бабусю моя дорогенька,
Матуся моєї матусі,
Як гарно бути твоєю онучкою...
Завжди будь здорова!

3-тя д и т и н а

Зовсім не старенький
Любий мій дідусь.
Ми з ним — добрі друзі,
І я цим горджусь.

4-та д и т и н а

Татечко, мій тато
Любить жартувати
Та зі мною разом
Книжку почитати.

Учні виконують пісню «Моя сім'я».

Осені листок кленовий кружить за вікном,
Я відкрию наш старенький сімейний альбом.
Он я з мамою в колясці ще маленька їду,
Ось із татом я до школи в перший клас їду.

П р и с п і в:

Моя сім'я дружна і весела,
Мама, татко і сестра, а у центрі — я.
Моя сім'я, нічого більш не треба,
Коли збирається разом вся моя сім'я.

Незабаром вже з роботи прийдуть мама й тато,
І новин сестра із школи принесе багато.
Всі зберемося ми разом за нашим столом,
Будемо переглядати сімейний альбом.

П р и с п і в.

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

Виступ бібліотекаря.

Батьки висловлюють подяку працівникам бібліотеки і за бажанням дарують набір книжок-казок.

Тема 4. ТВІЙ РІДНИЙ КРАЙ (відеоекскурс)

Дата _____

Клас _____

Мета: ознайомити учнів з історичною спадщиною українського народу; розширити знання про шедеври архітектурної та паркової культури; формувати свідоме ставлення до інформації, уміння її збирати, зберігати та поширювати; розвивати полікультурну, самоосвітню, комунікативну та соціальну компетентності; виховувати почуття патріотизму та гордості за приналежність до українського народу.

Хід заходу

I. ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА ЗАХОДУ

На екрані — назва свята з емблемою, музичний фон та відеоряд до пісні «Україна».

1-й ведучий. Київ... Русь... Україна... Ці слова з глибокою шанобою і гордістю промовляє кожний свідомий українець. Вони виражають духовну близькість до землі своїх батьків, родоводу українського, його славної та водночас трагічної історії. Оглядаючи з висоти пташиного польоту рідну землю, захоплюєшся її красою та величчю. Яка широчінь! На заході постають зелені Карпатські гори, не півдні золотиться море пшениці, на сході встають терикони донецьких шахт, на півночі багряніють червоною калиною ліси. І все це наша Батьківщина — Україна!

2-й ведучий. Так, Україна... Обважніла плодами масного чорнозему й праці невсипущих хліборобських рук. Яркі й переярки, ліски й переліски, улоговини й степи, хутори й села — арена минулих кривавих боїв за ці родючі землі, арена тяжкої праці багатьох поколінь. Колишнє дике поле, а тепер незорі степи — засіяні й зжаті. Чудесні мармурові храми, розкішні скляні палаци й казкові сади з водограями та повітряними містками.

3-й ведучий

Україно, ти для мене — диво!
І нехай пливе за роком рік,
Буду, мамо, горда і вродлива,
З тебе дивуватися повік...

— Спробуємо збагнути велич нашої країни, поринемо в світ чудес, що склали наші співвітчизники. І так вирушаємо у подорож...

На екрані — відеофрагмент та презентація «Успенська Києво-Печерська лавра».

1-й учень. Успенська Києво-Печерська лавра — одна з найбільших православних святинь України, визначна пам'ятка історії та архітектури, а також діючий монастир Української православної церкви Московського патріархату зі статусом лаври. Від часу свого заснування як печерного монастиря 1051 р. Києво-Печерська обитель була постійним центром православ'я на Русі. Разом із Софійським собором внесена до переліку Світової спадщини ЮНЕСКО. На території Верхньої лаври діє Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, якому було надано статус національного 1996 р. Монастирське життя зосереджене в Нижній лаврі. Обидві частини лаври відкриті для відвідувачів.

2-й учень. Обитель засновано 1051 р., за князя Ярослава Володимировича, ченцем Антонієм як печерний монастир. Один із перших монастирів Русі, що поклав початок руському чернецтву. Києво-Печерська лавра відіграла важливу роль у розвитку давньоруської культури, була центром літописання. Тут перекладали церковнослов'янською мовою і переписували

твори іноземних авторів. У лаврі працювали відомі літописці Нестор (*автор «Повісті минулих літ»*), Нікон, Сильвестр. У XIII ст. було складено «Києво-Печерський патерик» — важливе джерело з історії Києва. У XVIII ст. Києво-Печерська лавра стала найбільшим церковним феодалом в Україні: їй належали 3 міста, 7 містечок, близько 200 сіл і хуторів, понад 70 тис. кріпаків, 2 паперові фабрики, 11 цегляних і 6 скляних заводів, більше 160 винокурень і вітряків, близько 200 шинків, 2 кінних заводи.

3-й учень. Були й роки забуття та руйнування, але з 1988 р. чернецьке життя і богослужіння в Києво-Печерській лаврі відновлено. Архітектурний ансамбль Києво-Печерської лаври органічно пов'язаний з унікальним наддніпрянським ландшафтом і формує силует Києва з боку Дніпра. Сучасний лаврський ансамбль розташований на площі 22 га і поділяється на такі частини: Верхня лавра, Ближні печери, Дальні печери, Гостинний двір.

4-й учень. На території лаври поховано багато видатних осіб, зокрема, біля трапезної — генеральний суддя українського війська В. Кочубей і полтавський полковник І. Іскра. У Спаса на Брестові церкві — засновник Москви Юрій Долгорукий. У музеях і фондах, розташованих на території Києво-Печерської лаври, можна побачити рукописи стародрукованих книг, колекцію тканин і вишивок. Особливий інтерес викликає колекція з дорогоцінних металів, стародавні гравюри і твори сучасних художників.

Звучить аудіозапис святкового дзвону.

На екрані — відеофрагмент та презентація «Кам'янець».

5-й учень. Національний історико-архітектурний заповідник «Кам'янець» (*скорочено — НІАЗ «Кам'янець»*) розташований у Кам'янці-Подільському Хмельницькій області. Це старовинні стіни та земляні вали з усіма старовинними фортечними спорудами, Руською та Польською брамами, вежею Стефана Баторія. До проголошення фортеці заповідником місто зазнало непоправних утрат: ще до війни було стерто з лиця землі низку прекрасних храмів: Вірменський Миколаївський, Іоанно-Предтеченський, Казанський, Троїцький у Старому місті, Олександра Невського — на Новому плані.

6-й учень. Однією з унікальних інженерних споруд заповідника є Замковий міст, що з'єднує місто та Замковий комплекс. Він викликав чимало суперечок щодо свого походження. За однією з гіпотез, міст було зведено римлянами у II ст. під час походу Траянового війська на Дакію. До нашого часу збереглася система потерн (*ходів*) і казематів. Денна вежа призначена для спостерігачів. Уявіть, можна піднятися на неї кожному і насолодитися оспіваним українським краєвидом! Невід'ємною складовою Старого міста, його перлиною, є Стара фортеця, що стала візитівкою Кам'янця-Подільського, його символом.

7-й учень. Історія заснування фортеці починається у XII ст. Немов продовження кам'яних скель височать башти фортеці. Одинадцять башт входять до складу, кожна має свою назву і свою історію. Так, наприклад, у Чорній (*кутовій*) башті знаходиться криниця завглибшки 40 м діаметром 5 м, видобана в скалі. Досі в її стінах збереглося величезне дерев'яне колесо з пристроєм для підняття води на поверхню. А найвища башта названа Папською тому, що була збудована на кошти, виділені Папою Римським Юлієм II. Ще її називають Кармелюковою, бо в ній тричі був ув'язнений Устим Кармелюк, український народний герой, захисник бідних і знедолених, що сам народився у сім'ї кріпака. За 23 роки боротьби Кармелюк з повстанцями здійснили більше 1000 нападів на поміщиків. Усього ж протягом діяльності Кармелюка на його боці воювали близько 20 тисяч борців за свободу і справедливість.

8-й учень. За допомогою зрадника Кармелюка вислідили у селі Кориченці Шляхові, і в ніч проти 10 жовтня 1835 р. він був убитий шляхтичем Рудковським. Його вважали чаклуном. Народна поголоска запевняє, що вбито

Устима було гудзиком, бо звичайна куля не бере характерника. Тіло вбитого Кармелюка кілька днів возили по селах. Цар Микола I викликав убивцю Кармелюка до Петербурга, особисто розмовляв з ним і нагородив діамантовим перснем. За легендою, в Кармелюковій башті й досі живе Сокіл. Це душа Кармелюка перевтілилася на гордого та вольнолюбивого птаха.

9-й учень. Площа заповідника становить 121 га. Це передусім Старе місто, затиснене в петлі річки Смотрич, а також прилеглий каньйон Смотрича, Замковий міст, комплекс Старого й Нового замків. За довідкою в місті 175 будівель — це пам'ятки архітектури. За цим показником Кам'янець-Подільський посідає третє місце в Україні (після Києва та Львова).

На екрані — відеофрагмент та презентація «Херсонес Таврійський».

10-й учень. Херсонес Таврійський (дав.-гр. «*півострів*»), за середньовіччя — *Херсон*, у слов'янських джерелах — *Корсунь*) — старогрецьке місто-держава в південно-західній частині Криму (у межах Севастополя). 23 червня 2013 р. на 37-й сесії Комітету Світової спадщини ЮНЕСКО Херсонес Таврійський був включений до списку світової спадщини ЮНЕСКО. Херсонес Таврійський був заснований 422–421 рр. до н. е. грецькими вихідцями з Гераклеї Понтійської як грецька колонія.

11-й учень. Економічний і політичний розквіт Херсонесу Таврійського припадав на IV–II ст. до н. е. Він був демократичною державою, карбував власну монету. Основою його економіки було виноградарство, рибний промисел, ремесла і торгівля (збіжжям, а також худобою та рибою) з іншими грецькими містами, скіфами й таврами.

12-й учень. Місто було огорожене могутніми оборонними стінами і розплановане за схемою, поширеною тоді в грецькому та римському світі. До наших днів збереглося багато давніх споруд. При розкопах виявлено залишки грецьких, римських і візантійських оборонних мурів, житлових кварталів, домів з басейнами на дощову воду, лазничками й іншим устаткуваннями, гончарні майстерні, рибозасолованне обладнання, колодязі; понад 50 християнських церков, терм, театру (на 3000 осіб) тощо. За мурами міста розкопано чимало поховань з багатим інвентарем. Серед них елліністичний театр, римська цитадель, середньовічні християнські храми, житлові квартали, вулиці. На території Херсонесу розташований Херсонеський історико-археологічний музей-заповідник.

13-й учень. Лише 1827 р. на цьому місці розпочалися розкопки, які майже відразу принесли Херсонесу ще одну назву — «Руська Троя». Територію досліджують археологи вже 170 років. За цей час відкрито більше третини міста. Серед археологічних знахідок є унікальні предмети — присяга громадян Херсонеса, декрети, фрески, мозаїки, шиферні ікони християнських храмів, написи-присвяти, численні побутові предмети. Загалом музейні зібрання заповідника нараховують понад 200 тис. експонатів.

На екрані — відеофрагмент з музичним та звуковим супроводом «Софіївка».

14-й учень. Національний дендропарк Софіївка (*Софіївський парк*) був заснований 1796 р. власником міста Умані, польським магнатом Станіславом Потоцьким. Парк був названий на честь його дружини Софії Вітт-Потоцької і був подарований їй до дня народження у травні 1802 р.

Над топографією та архітектурою проекту парку працював польський військовий інженер Людвіг Метцель, усі роботи в парку проводилися кріпаками Умані.

Головна композиція Софіївського парку проходить по руслу Кам'янки, де споруджено низку басейнів і ставків: Верхній — понад 8 га, Нижній — близько 1,5 га та інші, водоспади, один з яких 14 м заввишки, шлюзи, каскади, а також підземна річка Ахеронт протяжністю 224 м. Парк прикрашають

Левкадська і Тарпейська скелі, гроти Венери, «Горішок», «Страху і сумнівів», павільйони альтанки, скульптури.

На екрані — відеофрагмент та презентація «Хотинська фортеця».

15-й у ч е н ь. Хотинська фортеця — фортеця XIII–XVIII ст. у місті Хотин на Дністрі, що у Чернівецькій області. Сьогодні на території фортеці розташований Державний історико-архітектурний заповідник «Хотинська фортеця». Укріплення було споруджено на кам'янистому мисі, утвореному високим правим берегом Дністра і долиною дрібної притоки. Завданням форту було оборона поселення Хотин і переправи через річку. Упродовж століть ця фортеця була таким собі «Феніксом», її неодноразово піддавали реконструкції та розширенню, вона потерпала і зазнавала руйнації від рук завойовників і знов відбудовувалася.

16-й у ч е н ь. Сьогодні на території Хотинської фортеці створено Державний історико-архітектурний заповідник. Тут полюбують проводити свята козацької звитяги та знімати фільми. Стіни твердині над Дністром можна побачити у багатьох кінострічках — таких, як «Захар Беркут» за твором Івана Франка, «Балада про доблесного лицаря Айвенго» Вільяма Скотта, «Д'Артаньян та три мушкетери» Олександра Дюма, «Тарас Бульба» Миколи Гоголя.

На екрані — відеофрагмент та презентація «Хортиця».

Звучить пісня «Козацькому роду нема переводу».

17-й у ч е н ь. Хортиця — найбільший острів на Дніпрі, розташований у районі міста Запоріжжя, нижче Дніпрогесу. Унікальний природний та історичний комплекс. На північній стороні острова був останній дніпровський поріг. Хортиця витягнута із північного заходу на південний схід, займає площу приблизно 3000 га. Острів складають граніти і гнейси, яким близько 2 мільярдів років. Саме вони здіймаються у вигляді скель і мають свої імена, історія яких тісно пов'язана із періодом козаччини.

18-й у ч е н ь. Існує дуже багато версій походження назви острова, втім більшість дослідників виводять назву від тюрксько-половецького «орт», «орта», що означає «середній» (*посеред Дніпра*). Серед низки версій, назву виводять від «хорт» — «пес», від давньослов'янського бога Хорса. У різних працях Хортиця має назву острів Святого Григорія та острів Святого Георгія. У руських літописах острів називається Хортичем, Кортицьким, Городецьким, Ортинським, Интрським островом. Уперше назва Хортичий острів згадана у зв'язку з походом князя Святослава Ізяславича проти половців 1103 р.

19-й у ч е н ь. Ще на початку XX ст. на Хортиці було 129 курганів, проте до наших днів уціліло лише близько двох десятків. Кургани розташовувалися кількома групами на узбіччі так званого Скіфського шляху, що колись проходив уздовж Хортиці її серединною, підвищеною частиною. Зараз комплекс склали одинадцять курганів — «живих», реконструйованих та стилізованих. На курганах встановлено стародавні скульптури, людиноподібні стели і просто стели доби бронзи.

20-й у ч е н ь. Завдяки стратегічному розташуванню Хортиця мала багате історичне минуле. Хортиця відіграла чималу роль у боротьбі козаків проти татар і поляків. За легендою, 972 р. біля Дніпрових порогів загинув у боротьбі з печенігами князь Святослав Ігоревич, повертаючись із походу на Константинополь. У XV ст. Хортиця стала центром формування протидії Польщі з боку козаків. Козаки будували тут, як і на інших островах, засіки.

На екрані — відеофрагмент та презентація «Софійський собор».

21-й у ч е н ь. Собор Святої Софії — Премудрості Божої, Софія Київська, або Софійський Собор, — християнський собор у центрі Києва, пам'ятка української архітектури та монументального живопису XI–XVIII ст., одна

з небагатьох уцілілих споруд часів Київської Русі, найстаріша споруда Києва. Одна з найголовніших християнських святинь Східної Європи. Міститься на території Софійського монастиря, є складовою Національного заповідника «Софія Київська».

22-й у ч е н ь. У «Повісті минулих літ» заснування Софійського собору значиться під 1037 р.; у Новгородському літописі подія позначена 1017 р. Засновником собору літописні джерела визначають київського князя Ярослава Володимировича (*Мудрого*). Київський Софійський собор був однією з найбільших будівель свого часу.

23-й у ч е н ь. 1990 р. ансамбль Софійського монастиря занесено до Переліку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Збереглися і крізь віки до нас дійшли 260 м² мозаїк та 3 тис. м² фресок. Навряд чи десь в Європі можна знайти стільки фресок та мозаїк XI сторіччя, що збереглися в одній церкві. Біля кожної мозаїчної композиції є написи грецькою мовою, що пояснюють сюжет. Імена мозаїстів невідомі. Однак художні особливості окремих зображень і способи укладання смальти дають можливість визначити склад бригади майстрів у кількості восьми чоловік (*не беручи до уваги підмайстрів*).

24-й у ч е н ь. Софія Київська з давніх часів слугувала усипальницею князів і вищого духовенства. Некрополь Св. Софії, що містив десятки поховань як у соборі, так і на його подвір'ї, є найдавнішим і охоплює найдовший за часом існування період в історії України (*1054–1995*). Більшість імен тих, хто похований у Софійському некрополі, невідома, однак ідентифіковані поховання свідчать про те, що тут знайшли притулок видатні діячі національної історії, серед них: саркофаг Ярослава Мудрого та саркофаг Володимира Мономаха.

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

— Перевіримо, чи уважними ви були?

- На чию честь названо собор у центрі Києва? (*Софія — богиня мудрості, покровителька Києва*)
- Коли був заснований Софійський собор у Києві? (*1037 р.*)
- Хто сприяв будівництву храму? (*Ярослав Мудрий*)
- Що діяло при Софійському соборі за часів Ярослава Мудрого? (*Бібліотека, школа, книгописна майстерня*)
- Що таке фреска? (*Розпис по сирій штукатурці*)
- Що складають зі смальти? (*Мозаїку*)
- Які ще розписи прикрашають собор Софії Київської? (*Орнаменти, графіті*)
- Що зображено на центральному куполі собору? (*Оранта*)
- Хто така Оранта? (*Фігура Святої Діви Марії, заступниця, берегиня*)

— Підведіть, будь ласка, руки ті, хто вже відвідав хоча б одне з історико-архітектурних чудес України.

— Бажаю вам здійснення ваших мрій. Сподіваюся, що серед них з'явилася й мрія відвідати ці видатні місця України.

Звучить пісня «Україна» у виконанні учениць.

Розв'язування моральної задачі

— Доброта, чуйність, взаємоповага, увічливість між сусідами не тільки в селі, а й у місті властиві нашому українському народу.

Наші учні добре знають правила ввічливості. Зараз перевіримо, як вони вміють ними користуватися. Розв'яжемо задачу на ввічливість.

Задача. Одного разу вулицею йшов дідусь. Він був дуже старий і від старості зігнувся. Ішов і дививсь собі під ноги. А назустріч дідусеві, розмахуючи руками, ішов хлопчик. Хлопчик ненароком штовхнув дідуса. Дідусь розсердився на хлопчика. Але хлопчик повернувся, підійшов до дідуса і сказав йому щось таке, від чого дідусь одразу подобрішав. Що хлопчик сказав дідусеві? *(Відповіді учнів.)*

— Задачу на ввічливість ви розв'язали правильно. Подібно розв'язувати такі задачі не лише в класі, але й у житті, поводитися культурно на вулиці, удома, у громадських місцях.

Вікторина

1. Назустріч чоловікові йде жінка. Хто має першим привітатися? *(Першим вітається молодший зі старшим, хлопчик — із дівчинкою.)*
2. У дверях школи ви зустрілися з однокласницею. Хто першим повинен привітатися? *(Із двох дітей одного віку першим вітається той, хто краще вихований.)*
3. У шкільному коридорі розмовляють учителі. Серед них Сергій побачив свого класного керівника і, проходячи повз нього, увічливо сказав: «Добрий день, Галино Іванівно!». Якої помилки він припустився? *(Сергій учинив неввічливо. Потрібно було сказати спільне «Добрий день!».)*
4. Ви зустрічаєте цю людину часто, наприклад, біля магазину, повз який ідете до школи, але не знайомі з нею. Чи необхідно в таких випадках вітатися? *(Вітати людей, з якими часто зустрічаєшся, навіть, якщо ти з ними не знайомий, обов'язково.)*
5. Люди вітають одне одного за допомогою слів, жестів. Які жести ви знаєте? *(Уклін, рукостискання)*
6. Чому вітаються правою рукою? *(Під час вітання заведено потискувати одне одному руку. Сьогодні ця традиція вважається виявленням поваги. А приводом для цього звичаю було колись інше: миролюбність, засвідчування мирних намірів. Протягнута відкрита права рука мала підтвердити, що в ній немає зброї — каміння, ножа.)*

Підбиття підсумків вікторини.

ЖОВТЕНЬ

Дата _____

Клас _____

Тема 5. МУЗИЧНА СПАДЩИНА РІДНОГО КРАЮ (музична світлиця)

Мета: розширити уявлення учнів про музичну спадщину рідного краю, роль пісні у формуванні української нації; поглибити знання про життя й творчість українських композиторів, їхню співпрацю з поетами чи творчі пошуки щодо оброблення та інтерпретації українських народних пісень; розвивати кругозір, почуття прекрасного; виховувати почуття гордості за співвітчизників.

Хід заходу

1-й учень

Немов чарівний самоцвіт,
Повний блиску і принади,
Палає пісня з давніх літ —
Надія і розрада.

2-й учень. Музичність та співучість є одними з характерних рис українського народу. Українська пісня... Вона є однією зі святинь нашого народу, його найціннішим духовним скарбом, гордістю і красою, геніальною поетичною біографією. З давніх-давен уславилася Україна піснями, які дбайливо, як найдорожча реліквія, передавалися від покоління до покоління. Усім нам знайома народна пісня «Вийди, вийди, Іванку». (Слухання пісні. Режим доступу: <https://www.youtube.com>)

3-й учень

Народна пісня, дума чи романс
У душу летиться і заповняє.
Та заворожує, чаклує нас,
І в саме серце раптом проникає.

4-й учень

Сльоза накопиться, не зупинить...
Деся винирне з душі неждано.
Услід за піснею душа летить,
А серце рветься невблаганно.

5-й учень

Так солодко тоді душа щемить,
А музика, мов хвиля, нагортає.
Струна чарівна в серці забринить,
І ні для чого місця більш немає...

6-й учень

А хвиля музики несе удасть.
В ній розчинитись хочеться й летіти.
У музиці життя, любов, печаль,
Й душа стає, немов тендітні квіти.

7-й учень

Народна пісня... Не страшний їй час!
У ній звучання рідні й позитивні...
Вона живе у кожному із нас,
Мабуть-таки, на генетичнім рівні.

8-й учень. Відомі українські композитори часто вплітали народні мотиви у свою творчість. Існують випадки, коли, навпаки, композитори ставали

відомими після створення однієї мелодії. Так сталося із Миколою Леонтовичем. Усесвітньо відома обробка «Щедрик» (*яку весь світ знає як «Колядку дзвонів»*) належить до тих, над якими Микола Леонтович працював майже усе життя. Композитор знайшов текст народної щедрівки і просто написав до нього музику. А сам текст пісні був складений ще за язичницьких часів. У «Щедрику» співається про приліт ластівки. Язичницький Новий рік святкувався на весняне рівнодення, тоді ж виконувались і новорічні щедрівки. (Слухання пісні. Режим доступу: <https://www.youtube.com>)

9-й учень

Я бачу світ через пісні.
В глибінь віків із ними лину.
Пісні — життєписи людські,
І щира правда про Людину.
В піснях усе я віднайду.
Це вічний код буття на світі.
Знайду в них радість і журбу
І мудрі предків заповіти.

10-й учень. Інколи на появу знаних музичних творів впливає якась життєва обставина. Так смерть Т. Шевченка спонукала М. Лисенка написати «Жалібний марш» на текст Лесі Українки. Узагалі Микола Лисенко дуже любив творчість Кобзаря і неодноразово звертався до неї у своїх музичних творах. (Слухання уривка з романсу М. Лисенка на слова Т. Шевченка. Режим доступу: <https://www.youtube.com>)

11-й учень. Дуже часто пісні виникають завдяки особистій дружбі та зацікавленості композитора й поета. Завдяки такій творчій співпраці виникають невмирущі зразки творів. От, наприклад, пісня «Рідна мати моя...» виникла завдяки дружбі Андрія Малишка і Платона Майбороди. Разом із композитором поет створив 30 пісень, без яких важко уявити нині нашу національну пісенну скарбницю.

Пісня «Рідна мати моя...» набула великої популярності, стала народною піснею. Сам поет так розповідав історію написання цієї пісні: «Спершу Платон Майборода відчув музику й замуликав мені “рибу”; та мелодія чомусь озвалася голосом моєї матері. Коли вона наспівувала, то, здавалося, “бриніли” й ці ноти. І в моїй уяві раптом вималювалася моя рідна мати, її постать край шляху». (Слухання пісні «Рідна мати моя...» у виконанні гурту «Експрес». Режим доступу: <https://www.youtube.com>)

12-й учень. «Пісня про вчительку» — ще один пісенний шедевр. Не одне десятиріччя лунає вона у всіх школах України на святі останнього дзвоника і ще довго звучатиме. Цю пісню Платон Майборода присвятив Олені Павлівні Дзіваківській — своїй улюбленій учительці, а його друг Андрій Малишко написав чудові слова. (Слухання «Пісні про вчительку». Режим доступу: <https://www.youtube.com>)

13-й учень

А пісня — це душа. З усіх потреб потреба.
Лиш пісня в серці ширить межі неба.
На крилах сонце сяйво їй лиша —
Чим глибша пісня, тим ясніш душа.

Інсценування легенди

1-й автор. Жили колись чоловік та жінка, тяжко їм було, бо мали повну хату маленьких дітей, а землиці — на заячий скік. Гарували і вдень, і вночі, аби не вмерти з голоду, але всі в родині любили співати. Одного дня померла бідна жінка. Крайня біда присіла чоловіка, і в хаті вже не чути було веселих співанок — лише сумні.

2-й автор. А в сусідстві жив великий пан. Якось прийшов до бідного, поклав торбу з грішми на лаву і питає...

Пан. Скільки в тебе дітей?

Селянин. Десятеро.

Пан. А чи не забагато, чоловіче, на твої маєтки? Відпусти мені одну дитину, і я дам тобі за неї торбу грошей.

1-й автор. Бідний скликав дітей і каже...

Селянин. Пан дає торбу грошей за одного з вас. Хто піде до нього? Там буде їсти калачі, а спати на перинах.

1-й автор. Діти гірко заплакали.

Селянин. Жоден не хоче йти до вас, пане...

Пан. Тоді я даю торбу грошей, аби ви більше не співали. Я не можу спати через ваші співанки.

Селянин. Хай буде так!

2-й автор. І бідний забрав гроші. Багач пішов додому. Усі мовчали. І раптом один хлопчина заспівав так, що у всіх закрутилися сльози в очах.

(Хлопець співає українську народну пісню, решта теж приєднуються.)

1-й автор. Бідний схопив торбу з грішми і побіг до пана.

Селянин. Я не продаю, пане, ані співанок, ані дітей!

2-й автор. І в бідній хаті далі було чути пісні, сумні та веселі.

14-й учень. Ніколи і нікому не вдасться заглушити українську пісню. Вона, як душа, вічна.

15-й учень

Століттями складалися пісні —
Пісні народні — жартівливі і серйозні.
Вони єднали в мирі й на війні,
Звучали на весіллі і в поході.

16-й учень

Що ж сталося? Чому в наш час не так?
Невже нам жити важче, аніж предкам?
Чому ж пісні сьогодні в селах не звучать
Про козаків, про чорнобривці, чорну редьку?

17-й учень

Згадаємо ж давайте у цю мить,
Що українці — це народ співучий.
Ніщо не може нашу пісню зупинить,
Наповним піснею наш край квітучий!

Учні виконують пісню про Україну *(із вивчених на уроці музичного мистецтва)*.

Інсценування й обговорення оповідання В. Сухомлинського «Бо я — людина»

Трое ведучих — учні, син, тато (*виконують дії відповідно до тексту*), дід — з'являється на 3-й день, сидить на стільці.

Учитель. Стежина життя... Це по ній кожен має пройти гідно. Але якою вона буде?

1-й учень. Вечоріло. Битим шляхом йшло двоє подорожніх — батько й семирічний син. Посеред шляху лежав камінь. Батько не помітив каменя, спіткнувся, забив ногу. Крекчучи, він обійшов камінь, і, узявши дитину за руку, пішов далі.

2-й учень. Наступного дня батько з сином ішли тією самою дорогою назад. Знову батько не помітив каменя, знову спіткнувся і забив ногу.

3-й учень. Третього дня батько й син пішли тією самою дорогою. До каменя було ще далеко. Батько каже синові...

Батько. Дивись уважно, синку, треба обійти камінь.

3-й учень. Ось і те місце, де батько спіткнувся й забив ногу.

Подорожні сповільнюють кроки, але каменя немає. Бачать, обабіч дороги сидить сивий старий дід.

Син. Дідусю, ви не бачили тут каменя?

Дідусь. Я прибрав його з дороги.

Син. Ви також спіткнулися й забили ногу?

Дідусь. Ні, я не спіткнувся й не забив ногу.

Син. Чому ж ви прибрали камінь?

Дідусь. Бо я — людина.

3-й учень. Хлопчик зупинився у задумі.

Син. Тату, а ви хіба не людина?

— Як ви вважаєте, чому дідусь прибрав камінь? Чи правильно вчинив дідусь?

— Чому дідусь на запитання хлопчика про те, навіщо дід прибрав камінь, відповів: «Бо я — людина»? Що дідусь мав на увазі?

— Що мав на увазі син, коли запитував батька, а чи той — людина?

— А чому син сам не прибрав камінь, адже він міг це зробити у 1-й та 2-й день?

— Чи відповідає цій ситуації прислів'я «Вік живучі, спотикаєшся ідучи»? Чому? (*Ми вчимося протягом усього життя. Дідусь своїм учинком показав гарний приклад не лише хлопцеві, але і його татові. Тепер вони знатимуть, що не слід бути байдужими, якщо в твоїх силах витратити час і допомогти цим собі, іншим людям, то обов'язково це потрібно робити*).

Тема 6. КОЗАЦЬКІ ЗАБАВИ (пізнавально-конкурсна година)

Дата _____

Клас _____

Мета: формувати знання учнів про традиції й звичаї українського народу на особистісному рівні, національну свідомість; виховати почуття колективізму, взаємодопомоги.

Хід заходу

I. ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА ЗАХОДУ

Учитель

За шляхами, за дорогами,
За Дніпровськими порогами,
За лісами за високими
Наші прадіди жили.
Мали Січ козацьку сильную,
Цінували волю вільную
І Україну свою рідную,
Як зіницю, берегли...

- Хто такі козаки?
- Що ви про них знаєте?
- Де вони жили?
- Сьогодні ми будемо говорити саме про цих сміливих і відважних воїнів, про українську минувшину — про славу Запорізьку Січ.

Багато часу минуло відтоді, але не забуваються ті героїчні часи. Пам'ятають про них люди. Завдяки чому? Так, пам'ятають з переказів, легенд, дум, оповідань, романів, картин. (*Демонстрування малюнка козака.*)

— Кого ви тут бачите? А звідки ви знаєте, що це козак-запорожець? А де жили козаки-запорожці?

— Так. Звісно, це козак. Про це красномовно, насамперед, свідчить його чуб — оселедець. І ви вже знаєте, що козаки жили на Запорізькій Січі, яка була грізним бойовим укріпленням.

На Січі йшло життя за своїми законами, за своїми звичаями. Ось як про це сказано в одному з народних переказів «Життя і звичаї козаків».

Запорожці — то народ був старанний, великий зростом, дужий, не нам рівня. Вони були все захожі по волі.

Запорожці жили не так, як ми. У них жінок не було. Сорочки, штани самі прали, самі латали, самі вони й куховарили. Хліба які козаки сіяли, які й ні. Більше — що ні. А що вони їли? Козаку що б не случилось, те й з'їсть. Козак — як мала дитина: хоч багато поїсть, хоч мало — наїється. Їли вони, що Бог дасть: і хліб святий, і рибу, і м'ясо... Варили галушки, юшку, куліш — як і ми. А варили в казанах з червоної міді. Поставить казанок на кабицю, або на триногах почепить, та й варить.

Робота в групах

— А зараз ми об'єднаємося у «курені» і пограємо в гру «Забава кашоварів».

Хто швидше з представників куренів розбере на окремі купи змішані разом горох, квасолу, жито тощо, той «курін» і виграє.

— Одягалися запорожці відповідно до достатків. Одні в дорогих каптанах ходили, а інші — як у пісні співають:

Жив собі козак Голота.
Була на ньому шапка-бирка,

Зверху — дірка,
Соломою шита,
Вітром крита,
Куди віє, туди й провіває,
Молодого козаченька
Та й прохолоджає.

Шапки носили гострі, смушеві, а в інших червоне дно та гостре, так що набік і хилиться. Військо, кажуть, добре одягалось.

— Можливо, ви знаєте, яка зброя була у козаків-запорожців?

— Зброя козаків — рушниця і шабля. Дехто з козаків мав короткий спис і стріли, але рідше. Найважливішою козацькою зброєю була рушниця.

А чи знаєте ще, яка була зброя у козаків? Так, шабля. Вона спочатку була поширена у козаків, як і рушниця, а пізніше стала почесною лицарською зброєю, улюбленою «ненькою рідненькою, панночкою молоденькою» — як вони її називали.

Досить поширений у козаків був ще і спис. Його виготовляли з тонкого і м'якого дерева (2–3 м) із залізним наконечником. Дуже рідко стрічалися бойові сокири.

— Отже, хто скаже, яку зброю вони при собі носили?

— А ось як пише Дмитро Іванович Яворницький — видатний український історик, археолог, дослідник українського козацтва — про одяг та озброєння запорізьких козаків:

«Кожен козак мав при собі чотири пістолети й носив два з них за поясом, а два у шкіряних кобурах (*від татарського «кобур» — шкіряний чохол*), прицеплених ззовні до шароварів. Рушницями, пістолетами й шаблями запорожці особливо любили шикувати і звертали на них велику увагу, оздоблюючи дорогою оправою та прикрасами, й завжди намагалися утримувати їх у великій чистоті (*через що й побутував вислів «ясна зброя»*): «зброя у них вся була прикрашена золотом та сріблом, на зброю вони витрачали все своє багатство: той не козак, коли в нього погана зброя»; тільки перед походами запорожці змочували пістолети й рушниці розсолон, щоб вони не іржавіли й не «грало враже око на ясній зброї». Списи й ратища також широко використовували запорожці: «козакові без ратища, як дівчині без намиста». Зі списів, що дійшли до нашого часу, видно, що всі вони виготовлялися з тонкого й легкого дерева завдовжки в п'ять аршинів. На кінці ратища був залізний наконечник, а на нижньому поясі дві невеличкі, одна під одною, дірочки для ремінної петлі.

Запорізькі козаки володіли своєю зброєю із вражаючою майстерністю. Відповідно до озброєння самого козака виготовляли «рондик», тобто зброю його бойового коня: у багатого запорожця на коня одягалася вуздечка з «байраком» або мундштуком і лакованим ремінним поводом, ясно-червоний чапрак.

А ще козаки дуже любили коней. Вони ніби зросталися з ними. Козак навчав коня різних штук і прив'язував до себе, мов вірну собаку. Говорив до нього, називав братом, товаришем, а вмираючи, давав різні доручення ніби людині.

Без коня важко уявити собі життя козака, і не випадково в українських народних піснях, думах він постійно виступає як вірний друг козака, побратим».

Робота в групах

«Козацький спів». Конкурс на краще виконання козацької пісні.

— У козаків був і свій флот. Козацькі кораблі звалися човнами, або чайками. На них вони ходили у бойові походи.

Самі ж козаки, крім того, що славились як сміливі воїни, були ще й на всі руки майстри. Серед них були теслі, стельмахи, ковалі, зброярі, кожум'яки, римарі, шевці, бондарі. Вони самі собі одяг шили і взуття. Жили козаки дружно, питання розв'язували спільно.

— А як ви вважаєте, хто був за головного на Січі? (*Гетьман, кошовий отаман*)

— А кого називали гетьманом?

— Від Богдана Хмельницького (*засновника козацької держави — Війська Запорозького*) гетьманом називали володарів України. Він був і суддею, і адміністратором. Гетьман козакам був за порадника. Козаки шанобливо його називали батьком. Він був у них у пошані. Символом гетьманської влади були булава і печатка Війська Запорозького. Лише гетьман мав булаву — символ влади і печатку.

— А яких гетьманів нашої славетної України ви знаєте? (*Іван Сірко, Дорошенко, Сагайдачний, Богдан Хмельницький*)

— Першим гетьманом Запорізької Січі, який став на захист українського народу, був Богдан Хмельницький.

Послухайте легенду, у якій ідеться, звідки пішло прізвище й ім'я Богдана Хмельницького.

Підготовлений учень розповідає легенду.

На горі жив дід з бабою. Біля них ріс густий-густий хміль. У діда з бабою не було дітей, і вони журились. Якось ранком дід вийшов з хати і поруч почув ніби дитячий плач. Дід пішов на цей плач і у густому-густому хмелю знайшов хлопчика. Дитина лежала перед ним, а на голові у неї сяяло сонце. Дід перехрестився, взяв дитину і приніс до хати. І сонце пішло за ним. І засяяла старенька хатина сонячними промінцями, і раділи дід з бабою. Назвали вони цю дитину Богданом. Бо ніби Бог дав їм дитя, а прізвище дали Хмельницький, бо в хмелі знайшли хлопчика. Ріс Богдан не по днях, а по часах. Скоро виріс. До нього сходились козачки. Що він скаже, всі його слухались. Богдан зі своїми козаками побудував неподалік свого будинку церкву, а під церквою викопав льохи, якими водив свої коні до Тясмину напувати. А як нападали на нього вороги, то він уходив з козаками у ці льохи, а потім зненацька виходили вони і перемогали ворогів. Сильна була людина Богдан Хмельницький.

У пам'яті народній Б. Хмельницький лишився як національний герой, видатний державний діяч, талановитий полководець і дипломат.

— Яких ще отаманів-козаків ви знаєте? (*Дорошенко, Сагайдачний, Іван Сірко*)

— Пісню про отаманів знаєте? (*Звучить аудіозапис пісні «Ой, на горі та женці жнуть».*)

Учні розповідають про відомих гетьманів, за вибором: Дмитра Вишневецького (*Байду*), Івана Підкову, Северина Наливайка, Самійла Кішку, Самійла Сулиму, Івана Мазепу, Пилипа Орлика, Павла Полуботка та ін.

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

Бліцвікторина

- Як називається зачіска козака? (*Оселедець*)
- Як називалось місце, де жили козаки? (*Курінь*)
- Яка їжа була в козаків найулюбленішою? (*Каша*)
- Як називався козацький ватажок? (*Отаман, кошовий*)
- Назвіть найвідомішого гетьмана України. (*Богдан Хмельницький*)
- Як називався козацький човен? (*Чайка*)

1-й учень

Дотримуйся режиму дня,
Живи по розпорядку,
Прокинувшись, завжди роби
Ранкову ти зарядку.
Швиденько ліжко застели
І починай вмиватися,
М'яким пухнастим рушником
Умієш ти втиратися?

2-й учень

Уже чистенькі вуха, ніс,
І щічки й оченята,
Ну, а тоді вдягатися
Ти можеш починати.

3-й учень

Із кухні мама погука:
«Сніданок вже готовий».
Поївши смачно, ти бігом
Збираєшся до школи.

4-й учень

У школі час не йде — летить,
Уроки вмиль скінчилися,
Прийшов додому, воду ллєш,
Щоб руки добре вмилися.

5-й учень

Перевдягнися. А тоді —
До столу пообідати.
«Що ж апетитне жде мене?» —
Так хочеться розвідати.

6-й учень

Уже смачне зникає вмиль,
Ти йдеш відпочивати,
Чи на подвір'ї погулять,
Чи з друзями погратися.

7-й учень

Вже час проходить, і тобі
Пора учить уроки.

8-й учень

А потім з телевизором
Ти робиш мовчки кроки.

9-й учень

Уже вечєра на столі.
Пора відпочивати.
Не забувай увечєрі
До ванни завітати.

10-й учень

Помий іще раз вуха й ніс,
Почисти добре зуби.
І ніжки маєш ще помий,
Вони стомились любі.

11-й учень

Нарешті пісня для малят
З екрану ніжно лине.
І мами усмішка сія:
«Вже на добраніч, сину!»

У с і

Дотримуйте режиму дня —
І буде гарне в вас життя!

Тема 7. КАЛЕЙДОСКОП ПРОФЕСІЙ (груповий практикум)

Дата _____

Клас _____

Мета: розширити і закріпити знання учнів про найпотрібніші професії, трудові дії та знаряддя праці; поглибити усвідомлення того, що добробут нашої країни і всіх громадян примножується працею; викликати почуття поваги до трудівників та прагнення сумлінно працювати; сприяти розвитку трудової активності та працьовитості школярів.

Хід заходу

I. ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА ЗАХОДУ

1. Вступне слово вчителя

У ч и т е л ь

Сідайте, діти, у гурті
Зустрілися ми знову!
Про славні руки золоті
Я поведу розмову.

Ті руки звичні до землі,
Будують, вміють шити...
Ми часто бачим мозолі
На їх долонях, діти.

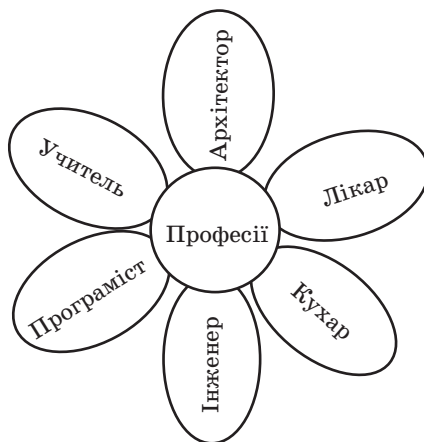
Всі вдячні золотим рукам,
Я теж їх поважаю.
Тож хочу розповісти вам
Усе про них, що знаю.

— Чи замислювалися ви коли-небудь над тим, скільки людей працює, щоб ви були нагодовані, одягнуті, взуті, щоб удома у вас було світло вечорами і тепло у холодну погоду, щоб у вашій шкільній сумці були книжки і зошити, щоб ви могли сидіти біля радіоприймача чи телевізора і слухати музику?

Якщо б ви забажали порахувати всіх цих людей, то, мабуть, до вечора не порахували б!

2. «Мозковий шторм»

- Пригадайте деякі професії та назвіть їхні позитивні й негативні сторони.
- Заповніть пелюстки квітки.

Лікар. Обстежує хворих з травмами, захворюваннями серця, судин, легень, шлунку та інших органів, а також установлює діагноз, проводить лікування.

Надає екстрену допомогу, готує хворих до операції, а також спостерігає після неї. Організовує харчування і перев'язки пацієнтів.

Програміст. Працює в обчислювальних центрах виробничих об'єднань, промислових підприємств, фірм, наукових установ. Готує технічні носії інформації — магнітні й лазерні диски, жорсткий диск, магнітні стрічки та ін.

Учитель. У початковій і середній школах на високому рівні проводить навчання учнів з різних предметів. Домагається від учнів міцних і глибоких знань. Формує вміння і навички самостійного навчання, готує їх до практичного застосування знань.

Інженер. У науково-дослідних установах бере участь у проведенні наукових досліджень або виконанні технічних розробок. Проводить складні досліди і вимірювання, виконує необхідні розрахунки, аналізує й узагальнює результати.

Кухар. На підприємствах громадського харчування готує й оформляє страви і кулінарні вироби масового попиту (*салати, перші й другі страви, гарячі й холодні напої, печиво, торти, булочки*), страви національної та зарубіжної кухні.

Архітектор. Розробляє проекти реставрації архітектурних пам'ятників, реконструкції історичних частин міст із включенням пам'ятників архітектури в структуру. Проводить дослідження й експерименти, пов'язані з проектним рішенням, здійснює авторський нагляд за будівництвом.

3. Робота в групах

1-ша група. Продовжте прислів'я.

Праця людину годує, а лінь... (*марнує*).

На дерево дивись як родить, а на людину,.. (*як робить*).

Бджола мала, а й та... (*працює*).

Що посієш, те... (*й пожнеш*).

Зробив діло — ... (*гуляй сміло*).

Більше роби, та менше... (*говори*).

Який майстер — ... (*така й робота*).

Сім разів відміряй,.. (*а раз відріж*).

Під лежачий камінь і вода... (*не тече*).

Мало хотіти — слід навчитися і... (*вміти*).

2-га група. Прочитайте текст, дайте відповіді на запитання за його змістом.

Дівчинка вирішила після вечері помити посуд.

— Мамо, — сказала вона, — тепер завжди допомагатиму тобі. І ніколи, ніколи не стомлюся.

Мати була зворушена. Вона пригорнула до себе доньку.

— Гаразд. Якщо так, донечко, тоді завтра перед моїм поверненням додому зроби щось у хаті. Що саме — побачиш сама.

— Добре, мамо, я все зроблю, тобі нічого не залишиться!

На другий день мати пішла на роботу. А дівчинка гралася у себе у дворі. Потім побігла до подружок. І раптом згадала про свою обіцянку все поробити вдома.

— Ой, пропала моя голівонька! — вигукнула вона.

Дівчинка стояла у дворі і дивилася на всі боки. За що б їй узятися? Але чомусь жодної роботи не бачила.

Якби побачила віник, вона б підмела у дворі. Побачила б совок — прибрала б сміття, ганчірка — помила б підлогу.

Раптом дівчинка побачила на веранді ляльку, взяла її та почала гратися.

Настав вечір. Уся сім'я зібралася в хаті.

Після вечері мама запитала:

— Ну, що ти сьогодні, донечко, встигла зробити в хаті?

— Ой,— відповіла дівчинка,— я шукала роботу і не знайшла її. Коли ти йшла з дому, заховала всю роботу!

Мама засміялась.

— Як це так вийшло? Віник і совок — під ганком, ганчірка он там, на цвяшку. Тобі треба навчитися самій знаходити роботу.

Наступного дня дівчинка знайшла собі роботу: підмела у дворі, викинула сміття, помила підлогу. Отак вона навчилася допомагати мамі.

Запитання:

- Що пообіцяла дівчинка мамі?
- Чому вона нічого не зробила?
- Що вона відповіла мамі на її запитання?

3-тя група. Прочитайте текст, виконайте завдання.

ЯКА Ж ПРОФЕСІЯ НАЙКРАЩА?

— Хто потрібніший і найважливіший,— сперечалися діти,— яка професія?

— Звісно, лікар, — сказав один. Я весь минулий рік хворів та хворів, ангіна та ангіна, а лікар вирізав мені мигдалики. І от я тепер завжди здоровий.

— Ні, сказав інший,— найпотрібніший — учитель. Він нас навчає і читати, і писати.

— А от і не вчитель. Найважливіші — пожежники! — гарячкував третій.— У нас якось ледь будинок не згорів. Мешканці бігають, метушаться, нічого не можуть зробити. А приїхали пожежники — враз вогонь погасили!

Хтось кричить: «Найважливіші льотчики», хтось розхвалює листонош. З усіх боків чути: «продавець!», «комбайнер!», «водолаз!». Словом, сперечалися, аж захрипли, але так нічого не вирішили. Та це й не дивно, тому що немає на світі...

Завдання

— Продовжте оповідання. Поміркуйте, що можна було б сказати про професії доярки, міліціонера, продавця, тракториста, водія?

4-та група. Прочитайте текст, дайте відповіді на запитання за його змістом.

Марійка любила дивитися, як мама вишиває квіти. Червона нитка до зеленої, до жовтої... так гарно виходить...

— Мамо, дай мені голку, полотно і ниток. Я теж хочу вишивати,— якось попросила Марійка.

— Ти ще мала, пальчики поколеш.

— От і не мала, от і не поколю! — запевнила дівчинка.— Хіба я не знаю, що не пальчики, а полотно треба проколювати?

— Ну, добре,— мама відрізала ножицями шматок білої тканини, дала доні голку, нитки.

Раз кольнула Марійка, вдруге... І тут нитка заплуталася.

Марійка розплутала вузли і подумала: «Мама мудрою голкою вишивала, а мені дала погану. От піде вона до крамниці, візьму її голку і теж гарний рушничок вишию...»

Пішла мама до крамниці. Марійка мерщій схопила мудру голку, полотно. Та не встигла й двічі кольнути, як гострий біль пронизав пальчик. На очах виступили сльози.

— Мудра, а така колюча!..— сердилася дівчинка на материну голку.

— Чого ти заплакана, Марійко? — повернувшись, запитала мати.

— Рушничок вишивала. Гадала, твоя голка мудра, що такі гарні квіти вишиває... а вона колеться.

— Будь-яка голка проворна, коли вона в мудрих пальцях. Бери-но полотно, та не поспішай, а дивися, як потрібно...

Надвечір Марійка з матір'ю вишила першу волошку.
— То хто мудрий? — усміхнулася мати. — Голка чи пальчики?

Запитання

- Що просила Марійка в мами?
- Що хотіла взяти Марійка, коли мама піде до крамниці?
- Чому вона вважала, що мамина голка краща?
- Чому дівчинка плакала?

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

Обговорення виконаних групами завдань.

Представник кожної групи доповідає про виконану роботу.

— Обравши собі професію, пам'ятайте про головну для вас сьогодні. Про неї дуже влучно сказав знайомий вам поет А. Костецький у своєму вірші «Найголовніша професія».

Спитай у тата чи у мами,
Які професії у них.
Професій в світі є чимало,
Сповна їх вистачить на всіх.

Та є одна поміж професій,
Якої вчать всі в житті,
Яка для кожного найперша,
Якої вчитиметься ви.

Учитель, лікар чи геолог,
Письменник, слюсар чи шахтар —
Всі називають головною
Одну професію — школяр!

Бо всім відомо, що без школи,
Без знань, що мусиш ти набуть,
Не станеш у житті ніколи
Тим, ким в дитинстві мрієш бути.

Тема 8. В УСІ ПОРИ ПРЕКРАСНА ЗЕМЛЯ (свято осені)

Дата _____

Клас _____

Мета: узагальнити знання учнів про прикмети осені, особливості кожного осіннього місяця; розвивати артистичні здібності дітей, мовлення, логічне мислення; виховувати любов до природи, свідому дисципліну, колективізм.

Хід заходу

I. ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА ЗАХОДУ

1. Повідомлення теми заходу

Учитель. Доброго дня, діти! Сьогодні ми поговоримо на дуже цікаву тему. А щоб дізнатися, на яку саме, відгадайте загадку.

- Коли вона загляне в сад,
Наллється соком виноград,
І пізні яблука ранет
Солодкі стануть, наче мед.
Як помандрує по гаях
З чарівним пензлем у руках,—
Все розмалює на путі,
Берізки стануть золоті!
І ми її уклінно просим:
— Заходь у гості, щедра... (осінь)!

— Так! Правильно, це осінь. І тому тема нашої зустрічі — «В усі пори прекрасна земля».

2. Зустріч з осінню

— Осінь... Золота пора. Скільки приємного, таємного, цікавого вона несе із собою. Недарма про цю пору так багато написано віршів, пісень, оповідань, і, мабуть, немає такого художника, який би не оспівав на полотні осінь.

Жовтіє, опадає листя. Йдеш вулицею, під ногами відчуваєш шепіт кленових, дубових, липових листочків «ш-ш-ш». Здається, що кожен листочок розповідає свою осінню казочку, свою історію. Спробуємо описати осінь! (Діти описують осінь.)

- Чому осінь називають золотою?
- Який колір вам найбільше нагадує золото?
- А осінь уже постукала у вікно.

До класу заходить Осінь.

ЖОВТА ОСІНЬ

В природі осінь жовта, чарівна.
Захоплююча, просто несказання.
Притягує й дивує нас вона,
Бо кожна днина чарівна і ждана.
Одного дня все в сонці золоте,
А іншого — дощить і поливає.
То вітер листя кружить і мете,
То спокоем природу огортає.
Непередбачувана в осені краса,
Вона щоразу серденько дивує.
То кличе серце в сині небеса,
То раптом зірочки вночі дарує.
То квітами чарівно зацвіте,
То райдугу розвісить над рікою,
Під ноги кине листя золоте,
А то огорне серденько журбою.

Тож в осені і диво, й казка є,
Печалі в ній і радості багато.
Та кожен бачить в осені своє,
Хто сум, журбу, а інший диво-свято.

— Чарівна гостя завітала не сама, а зі своїми друзями. З якими саме — дізнаєтеся, відгадавши загадки.

- Кудись
Біжать булані,
А поводи в них рвані,
Ні запрягти,
Ні загнuzдати,
Ні з батоном
Їх перейняти. (*Хмари*)
- Хоч безкрилий, а літає,
Безголосий — свище.
Хоч безрукий, а буває,
Груші з дерева збиває,
Навіть часом виринає
Сосни з коренищем.
А як втомиться — впаде,
І нема його ніде. (*Вітер*)
- Сито не сито,
Руками не вито,
Пряжа не пряжа —
Хто знає, той і скаже. (*Павутиння*)

3. Слухання легенди

— У природі є багато секретів і цікавинок. Та вона розкриває їх тільки тим, хто ставиться до неї з повагою та любов'ю. Тому уважно послухайте легенду.

БАБИНЕ ЛІТО

Восени багато роботи для жінок. Не встигне жінка вибрати цибулю і часник, як вже квасоля проситься — тріскають стручки і показують білі зуби. А кукурудза, буряки, картопля... А сливи, яблука, груші! Треба ж назбирати і грибів, ожини, горіхів. Та що там казати: роботи по вуха. Бо й треба посадити, пересадити, розсадити...

Зібрати, перебрати, перекласти, висушити, змолотити, очистити, поскладати, дозбирати... Зима питає, де літо було. Зібралися жінки на раду. Вирішили вирядити до цариці Осені свою посланницю — чесну і працьовиту дівчину, щоб переказала Осені їх вічний жаль і попросила полегшити клопоти. А жила цариця Осінь не далеко, не близько, а за сімома горами, за п'ятьма лісами, за трьома ріками. Та й дорога була небезпечна. Тож жінки порадили дівчині завжди бути обачною, не спокушатися на жодні зваби! Йде, йде дівчина, перейшла одну гору, стомилася, сіла відпочити над річкою. Десь взялися двоє парубків — та до неї з облесливими словами. Зчинили між собою бійку за дівчину. А вона за цей час скочила в річку і перепливла щасливо на другий берег. Раділа, що обминула спокусу, бо мала стати чесною перед царицею Осінню. Пішла дівчина далі. Дорогою вона мала ще багато пригод, але щасливо дісталася до цариці Осені. Передала їй прохання жінок: продовжити восени два-три тижні літа, щоб устигнути зібрати врожай.

— Гарзд! — сказала цариця Осінь. — Щороку відтепер буде ще тепла пора і назвете її «бабиним літом». А щоб ви поквапились зі збиранням урожаю, я подаватиму вам знак, що йде «бабине літо», літаючим по полях павутинням.

— Сподобалася вам легенда?

4. Робота над загадками «Дари осені»

- А чому осінь ще називають *найсмачнішою порою року*?
- Щоб дізнатися, які дари приносить осінь, відгадайте загадки!

- В полі хороше мені
Зеленіти навесні.
Чим же я — не молодець?
Маю диво-корінець,
Все про нього дбаю,
Цукор відкладаю. (*Буряк*)
- Хто хустиночку свою
Влітку покриває
І по двадцять хустин
На голівці має? (*Капуста*)
- Примостився на баштані
В посмугованій піжамі.
Вигріває круглі боки,
Що смачним налиті соком. (*Кавун*)
- На городі виріс дужий,
Круглий, жовтий і байдужий
До червоних помідорів,
До капусти і квасолі.
Хто цей гордий карапуз?
Здогадалися?.. (*Гарбуз*).
- Народжується з квітки,
Його всі люблять дітки,
Заліза в нім багато,
Рум'яне і хрустке.
А ну, скажіть, малята,
То що ж воно таке? (*Яблуко*)
- Лампочка вгорі висіла,
Стала смачна, пожовтіла.
Діти лампочку зірвали,
З апетитом скуштували. (*Груша*)
- Чи то жовта,
Чи то синя
Соковита господиня.
Чи то сонце,
Чи то злива —
Пригостить нас влітку... (*слива*).
- Мовби на одній нозі
Він зростає на лозі.
Подивись скоріш в віконце —
Грона сповнені всі сонця!
Кожен скуштувати рад
Соковитий... (*виноград*).
- Я жовтенька, я маленька,
Мов медочок, солоденька.
На баштані досягаю,
Тепле сонечко вітаю. (*Диня*)
- Під землею народилась
І для борщика згодилась.
Мене чистять, ріжуть, труть,
Смажать, варять і печуть. (*Картопля*)

- Ми зеленої всі масті,
Всі довгасті, всі смугасті.
Прив'язали нас в грядках
На зелених ланцюжках.
Гарбузові сини й дочки,
А зовуть нас... (огірочки).
- Сидить дівчинка в коморі,
А коса її надворі. (Морква)

5. Ознайомлення з осінніми прикметами, прислів'ями, приказками

— А зараз ви дізнаєтеся, за якими ознаками можна чекати на гарну осінь.
(Розповідають підготовлені учні.)

- Грім у жовтні — малосніжна осінь.
- Багато павутиння на бабине літо — осінь буде ясною, а зима — морозною.
- Якщо калина вже достигла, проте зберігає зелене листя — осінь буде теплою.
- Журавлі летять у вирій високо у небі — осінь буде теплою і довгою.
- Якщо шпаки довго не відлітають — осінь буде сухою.
- Улітку на деревах з'являється жовте листя — осінь буде ранньою і теплою.
- Доки з вишні не спаде листя, скільки б снігу не випало — розтане.
- Грім у вересні — тепла і довга осінь.

— Але осінь не завжди буває такою теплою і привітною, не завжди вона і суха. Це тому, що для землі дощ потрібний, а для дерев — холоди, щоб вони встигли відпочити і приготуватися до наступної весни. Тому часто на небо насувають сірі хмари, іде сумний, затяжний сірий-сірий дощ. Осінь утрачає кольори, стає теж сірою і сумною.

А щоб знати, коли такою буде осінь, послухайте ознаки холодної осені.
(Розповідають підготовлені учні.)

- Рано замовкають сороки — буде рання осінь.
- Ранній виліт птахів — холодна осінь.
- Якщо достиглий овес знову зазеленів — осінь буде негожою.

— Ось такі ознаки знає наш народ, та це ще не всі, бо є й інші, їх безліч! Але якою б вона не була, для вас осінь буде хорошою, бо радує людей хорошим урожаєм, добрим хлібом, картоплею, буряками, морквою, капустою і всім іншим. Осінь потрудились у полі і на городі, в садах і у лісі, принесла хороші врожаї людям. Тим, хто любив працю, хто любив землю, буде що їсти взимку.

— Які місяці має осінь?

— Які прислів'я, приказки знаєте про осінь? (Діти пояснюють зміст прислів'їв.)

- Осінь іде — дощі за собою веде.
- В осінню пору — птиця з двору.
- Осінь збирає, а зима — з'їдає.

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

- Про що ми сьогодні говорили?
- Які місяці має осінь?
- Що вам найбільше запам'яталося?
- Ви всі сьогодні гарно працювали! Дякую всім за увагу!

Тема 9. **ЩО ОЗНАЧАЄ БУТИ ВИХОВАНИМ** (години ввічливості)

Мета: навчати учнів увічливо спілкуватися з однолітками та дорослими; показати перевагу доброти, чуйності над байдужістю; розширити і закріпити вміння вживати слова ввічливості; домагатися доброзичливої атмосфери в класі; виховувати ввічливість, чемність, доброзичливість; формувати манери культурної поведінки, навички і звички «хорошого тону».

Хід заходу

I. ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА ЗАХОДУ

1. Мотивація діяльності

Учитель

Людина починається з добра,
Із ласки і великої любові.
Із батьківської хати і двора,
З поваги, що звучить у кожному слові.
Людина починається з добра,
З уміння співчувати, захистити

Це зрозуміти всім давно пора,
Бо ми прийшли у світ добро творити.
Людина починається з добра
Із світла, що серця переповняє.
Ця істина, як світ, така стара,
А й досі на добро нас надихає.

Н. Красоткіна

— Любі діти! Гадаю, нікому з вас не подобається грубе, зневажливе, образливе ставлення до себе інших людей. Кинуте з самого ранку зневажливе слово може зіпсувати настрій на весь день. І навпаки, привітне слово чи побажання, що супроводжується посмішкою, може поліпшити настрій. Іноді ви навіть не помічаєте, що образили товариша, тому дуже важливо, щоб ви з малих літ набули навичок вихованості, увічливості.

Сідайте, діти! У гурті
Зустрілися ми знову.
Про вихованість нашу
Ми поведем розмову.

2. Словникова робота

— Як ви розумієте значення слова «вихованість»?

Вихований — той, хто внаслідок виховання набув навичок пристойного поведіння; чемний, увічливий.

— Що означає бути ввічливим, чемним?

Чемний — шанобливий, увічливий до людей.

Увічливість — шанобливість, привітність, доброзичливість, прагнення не завдавати неприємностей іншим, готовність прийти на допомогу.

— Мова, якою ми розмовляємо, красива, багата, пестлива, ніжна, мелодійна, милозвучна. У ній є багато «чарівних» слів — слів увічливості. Які це слова?

— У правильній формі потрібно вживати слова «вибачте», «пробачте», а не «вибачаюсь», «пробачаюсь».

— Чому на подяку ми відповідаємо: «Будь ласка»? (*Підкреслюємо готовність допомогти.*)

— Від цих слів стає приємно на душі. Згадаймо вірш про вітання.

1-й учень

Доброго ранку! — мовлю за звичаєм.
Доброго ранку! — кожному зичу я,
Доброго дня вам! — людям бажаю,
Вечором добрим стрічних вітаю.
І посміхаються у відповідь люди, —
Добрі слова ж бо для кожного любі.

В. Бірюков

— Як багато для нас важать щирі побажання! Від них тепліше на душі, на серці.

2-й учень

До всіх сердець, як до дверей,
Є ключики малі.
І кожен легко підбере,
Якщо йому не лінь.
Ти, друже, мусиш знати їх,
Запам'ятать не важко:
Маленькі ключики твої —
«Спасибі» і «будь ласка».

І. Січовик

— З давніх-давен люди привчали вживати «чарівні» слова навіть малесеньких дітей. Щоб стати культурною, вихованою людиною, потрібно змалечку привчатися бути ввічливим, добросердечним.

3-й учень

Сію дитині
В серденько ласку.
Сійся-родися,
Ніжне «Будь ласка»,
Вдячне «Спасибі»,
«Вибач» тремтливе —
Слово у серці,
Як зернятко в ниві.

«Доброго ранку!»,
«Світлої днини!»
Щедро даруй ти
Людям, дитино.
Мова барвиста,
Мова багата,
Рідна і тепла,
Як батьківська хата.

— Цей вірш написала для вас українська поетеса Варвара Гринько. А зараз послухаймо ще один вірш.

4-та учениця

Мене мама вчила
Чарівні слова.
— Говори їх, доню мила,
Де б ти не була.
— А які слова ті, мамо?
Я не знаю, ні!
Научи мене ти зрання
Знати їх як слід.
— Ось іде бабуса
І спита тебе:
— Ой, скажи, дитино,
Де такий живе?
Ти скажи привітно
Слово чарівне:
— Будь ласка, бабусю,
Там ось він живе.
Є багато, доню,
Ще слів чарівних.
Не забудь казати
Там де треба їх.

Це «простіть», «пробачте»,
«Дякую», «будь ласка».
Ці слова, як в казці
Паличка чарівна,
Змінять все навколо.
А у мене в серці зацвіте весна!

— Чому люди починають свій день словами «Доброго ранку!», «Доброго дня!»? Чому ці вирази називають словами ввічливості? Навіщо їх уживають? Як їх потрібно говорити?

— Говорити ці слова слід посміхаючись, бо посмішка зігріває серця, поліпшує настрій. Це маленьке диво, яке ми повинні розділити з усіма. Ось послухайте ці віршовані рядки.

Доброго ранку! — травам росистим,
Доброго ранку — квітам барвистим,
Доброго ранку — сонечку ясному,
Людям усім і усьому прекрасному!

Увічливість — це насамперед мистецтво людського спілкування. Увічлива людина завжди уважна до інших. Вона намагається не завдавати їм неприємностей, не ображати ані словом, ані ділом.

— Інколи діти поводяться грубо зі старшими, з батьками. Їм здається, що так вони виявляють свою незалежність. Але грубість, неввічливе ставлення до людей — це риси погано вихованої людини. Де беруться теплі, веселі слова?

5-й учень

Добре слово настрої, дух підносить.
Забувати, друже мій, не варто,
Що для настрою і жарту досить
Просто теплого людського жарту.
Як народ веселе слово творить?
Ось по кризі йде дідок бровастий,
Зустрічає дядька і говорить:
— Де б його отут упасти?
Дядько теж боїться посковзнутись,
Але йти йому уже певніше.
Не минув нагоди усміхнутись:
— Та вже падайте, де вам зручніше.
І обидва розсміялись гучно:
Ковзанку пройшли благополучно.

3. Інсценізація «Сусіди»

А в т о р. Усі, мабуть, добре знають, як вітаються сусіди в селі.

І в а н. Доброго ранку, Миколо!

М и к о л а. Доброго здоров'я, Іване! Як спалося?

І в а н. Дякую! Якби корови до череди не виганяти, то й ще б подрімав.

М и к о л а. Давай я віджену, а ти візьми кошик яблук назбираєш, нападало за ніч — землі не видно. Іване, а де це твоя господиня?

І в а н. Щось не здужає...

А в т о р. Надвечір уже вся вулиця знатиме, що Іванова Явдоха захворіла. Зійдуться сусіди, і кожен щось візьме із собою: склянку свіжого молока, пару щойно знятих з кубла яєць, мед з липового цвіту, фруктового киселику, щоб вигнати з тіла застуду. Цілий вечір гомонітимуть сусіди, легше стане на душі у хворої, може, не стільки від тих ліків, як від щедрих побажань, людської уваги.

4. Розв'язування моральної задачі (див. додаток на с. 20)

5. Вікторина (див. додаток на с. 20)

6. Робота над прислів'ями та приказками

— Те, що люди повинні ставитися одне до одного ввічливо, з пошаною, знайшло відображення і в народній мудрості: в казках, легендах, прислів'ях, приказках. А хто з вас знає такі прислів'я та приказки?

- Ласкаве слово — що весняний день.
- «Будь ласка» не кланяється, а «спасибі» спини не гне.
- Ввічливе слово — цілюще повітря.
- Поводься з людьми так, як би ти хотів, щоб поводитися з тобою.
- Від теплого слова й лід розтає.
- Шабля раниць голову, а слово — душу.
- Удар забувається, слово пам'ятається.
- Дурний язик голові не приятель.
- Мудрий не все каже, що знає, а дурень не все знає, що каже.
- Ніщо не дається так дешево і ніщо не цінується так дорого, як увічливість.

— На все життя запам'ятайте ці мудрі слова! Та не тільки народна мудрість учить нас бути ввічливими, але й художні твори.

7. Читання й обговорення оповідання В. Осєєвої «Чарівне слово»

— Чому Павлик вискочив з-за столу і побіг на вулицю?

— Що він хотів зробити?

— Що допомогло хлопчикові порозумітися з сестрою, бабусею і братом?

8. Частівки-усмішки

«Добрий день» казати треба, —
Знаєм добре ми це всі.
Одні кажуть раз за разом,
Інші ходять, мов німі.
У дівчаток гарні кіски,
Але надто вже малі.
А щоб більші виростили,
Ми їх тягнем до землі.
Ми хлоп'ят своїх навчаєм,
Щоб були солдатами,
А щоб краще пам'ятали,
Любим їх щипати ми.
Треба добре вчить уроки,
Щоб оцінку добру мати.
Ні — кручусь на всі боки,
Намагаючись списати.

Джентльмени ми всі справжні.
Коли треба чергувати.
Для дівчат звільняєм місце —
Їм не будем заважати.
А коли йдемо в їдальню
Чи вертаємось у клас —
Ви чомусь всі раптом дружно
Місце не звільняйте для нас.
Нас учителька навчає
Бути чемними дітьми,
Щоб ми вирости і стали
Всі хорошими людьми.
Вам усмішки ми співали,
Може, в них все негаразд.
Підкажіть, ми станем кращі,
Все у нас піде на лад.

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

— Як приємно бачити усміхнене обличчя, чути ласкаві звернені до тебе слова! І тоді твій настрій стає піднесеним, веселим. Так само і людям приємно почути від тебе лагідні, добрі слова. Усі ви їх знаєте. Пригадаймо їх якомога більше. Наповнимо цими словами нашу кімнату. Це можуть бути слова вітання вранці та ввечері, слова пошани, подяки тощо. *(Діти називають слова ввічливості.)* А зараз ми відчинимо двері нашого класу та випустимо ці слова по всій школі, в інші класи. Нехай усі діти нашої школи знають, як багато добрих слів ви знаєте, хай усім від цього стане приємніше, веселіше. *(Кожен учень бере повітряну кульку, на якій написано «чарівне» слово, заходить з нею в інший клас і говорить: «Дозвольте, будь ласка, поселити у вашому класі це чарівне слово. Використовуйте його в повсякденному житті».)*

Мета: продовжити формувати уявлення про красу, милозвучність, багатство рідної мови; розвивати мовлення, логічне мислення, уміння працювати в команді; виховувати любов до рідної мови як складової культурного коду українців.

Хід заходу

К о з а к

Добридень, друзі. Я — козак,
Що значить «вартовий», «вояк».
Проте в турецькій, батче, мові,
«Козак» тлумачиться не так.
Про нього кажуть — волоцюга,
А ви в мені знайдете друга.

По світу довго я блукав,
Нащадків гідних відшукав.
Щоб передати ті скарби,
Що заповідані в Січі.
Ця карта допоможе всім
Знайти дорогу до скарбів.

Учні класу об'єднані у 4 групи. За результатами випробувань кожна команда отримує монети зі скарба — від 4 до 1 залежно від того, як успішно виконала завдання. (*Бажано взяти 2–3 ведучих-козаків, які б одночасно були і в ролі журі — оцінювали й видавали монети.*)

Учитель. Сьогодні ми вирушимо в подорож, щоб знайти скарби. А допоможе нам у цьому рідне слово.

Козак. Чому саме воно? *Перше випробування:* з'єднайте частини влучних висловів про слово, поясніть їх значення та доведіть, що слово — найкраща зброя.

- Вола в'яжуть мотуззям, а людину — словом.
- Ласкаве слово краще карбованця.
- Слово — не стріла, а глибше ранить.
- Удар забувається, а слово пам'ятається.
- Гірше болить від язика, як від ножа.
- Бджола жалить жалом, а чоловік — словом.

Учитель (після обговорення). Слова — це головна русійна сила, що приводить у дію добро та зло. За допомогою слів ми заявляємо про свої потреби та бажання, спілкуємося з людьми і ведемо безконечні діалоги із самим собою. Зі словами в наше життя приходить мудрість. Словами ми передаємо свій досвід зі знання. Словами зв'язуються покоління. З раннього дитинства й до глибокої старості життя людини пов'язане зі словами. Слово має силу надихати до певних дій. Слово може зупинити людину на її дорозі. За допомогою слів ми виявляємо захоплення красою Всесвіту і різноманітними дивами рідної землі.

Козак. Тож кожен із вас володіє наймогутнішою силою — словом. Нездарма кажуть, що найкраща зброя — сила слова.

Учитель. Але слово — це ще й мистецтво. Уміння правильно дібрати слова, щоб створити приголомшливі картини навколишньої дійсності, залишити пам'ять про подію чи спогади про почуття, — це все є сходинками до того, щоб стати справжніми майстрами слова.

Козак. Наразі *зупинка друга*. В українській мові є багато слів на означення певної дії. Вам необхідно відновити текст, вставивши у вірш дієслова з довідки.

По ланах весна *простує*.
Дигає старенький дід.
Військо чітко *марширує*,
Діти *рушили* услід.
В мандри хлопці *подалися*,
Прямували навпрошки.
Геть знесилившись *плелися*
Вже додому хлопчак.

Тупає мале дитятко,
По доріжці *дріботить*,
І *чалала* каченятко,
Ходить дуже тихо кіт.
Он мала дівча *стрибає*
По калюжах навмання.
Дід старенький *шкандибає*,
Плентається цуценя.

Козак

В нашій мові є слова
Зовсім протилежні.
І частенько так бува —
Ми від них залежні.

І на «ні» є слово «так»!
Як сказав, так буде!
Якщо в мові ти мастак —
З тебе вийдуть люди!

Учитель. Як називаються протилежні за значенням слова? (*Антоніми*)
Наступне завдання — пройти «мінне поле».

До дошки виходять 4 гравці (*по одному з команди*). На дошці — квадрат 4×4 (*16 комірок*). Потрібно по черзі обирати «міну» (*прикметник*) та знешкоджувати її, добираючи до слова антонім.

Орієнтовний перелік слів: добро, трудяга, товстий, сміх, кепсько, стужа, близько, мовчить, ніч, боягузливий, вправо, підніматися, старий, шорстко, кінець.

Учитель. Дійсно, наша мова дуже милозвучна. І чого тільки не можна зробити, якщо знаєш мову!

Козак. От одного разу стався зі мною такий випадок. Надіслав мені мій побратим шмат сала, а з ним записку «І що сало? Ласощі...». Сало дійсно вдалося дуже смачним. Але коли я придивився до речення в записці, то побачив дуже цікаву особливість.

Учитель. Придивіться уважно! Чи зможете ви сказати, що незвичайного у фразі? (*Вона читається однаково зліва направо і у зворотному напрямку.*)
— А щоб рушити далі, ви маєте згадати інші слова-паліндроми.

Команди за 1 хвилину повинні написати якомога більше слів, наприклад: *дід, біб, Пилип, зараз, піп, кок, вимив, вилив, вишив, комок...*

Учитель. А скільки в нашій мові є слів, що огортають серце теплом. Коли чуєш їх та вимовляєш, зникають поганий настрій, образа.

Козак. Саме про такі слова написав Олександр Олесь.

Є слова, що білі-білі,
Як конвалії квітки,
Лагідні, як усміх ранку,
Ніжносйні, як зірки.

Є слова, як жар, пекучі
І отруйні, наче чад...
В чарівне якесь намисто
Ти нанизуєш їх в ряд.

Учитель. Про які слова йдеться?

Козак. *Ваше завдання* — створити намисто із лагідних слів увічливості, щоб нейтралізувати дію поганих, образливих слів, про які згадувалося у вірші.

Учні вписують слова в намистинки на портреті українки.

Козак. Які чудові, довгі намиста вийшли! Увічливі слова на ньому сяють, як діаманти. Ми іще раз довели, що українські жінки — найкрасивіші в світі.

Учитель. Надзвичайно цікаво вивчати мову, відкривати для себе її скарби. А чи знаєте ви, що можна створити вірш чи оповідання, усі слова якого починаються з одної літери? Ось послухайте.

Козак (*чи один з учнів*)

Сипле, стелить сад самотній
Сірий смуток, срібний сніг.
Сумно стогне сонний струмінь,
Серце слуха скорбний сміх.
Серед саду страх сіріє.
Сад солодкий спокій снить.

Сонно сиплються сніжинки.
Струмінь стомлено сичить.
Стихли струни, стихли співи,
Срібні співи серенад,
Срібно стеляться сніжинки —
Спить самотній сад.

Учитель. Ваше завдання — придумати *речення* або невеличку оповідку (*2–3 речення*), усі слова якої починалися б з однієї літери (*краще брати літери с, п, в, м*).

Козак

Слово могутне, яка в ньому сила!
Скажеш з любов'ю і — радість росте.
Слово хороше народжує крила,
Ви не забудьте ніколи про те.

Учитель. Сьогодні ви відкрили для себе найцінніший скарб — скарб рідної мови.

Козак. Багато українських поетів володіли цим скарбом і писали про це у віршах. Ось послухайте!

1-й учень

Мова українська — берегиня наша,
Пісня материнська, голос немовлят.
Мова українська — це достатку чаша
І найбільше свято із відомих свят.
Р. Брилінський

2-й учень

Слово, моя ти єдина зброя,
Ми не повинні загинуть обое!
Може в руках невідомих братів
Станеш ти кращим мечем на катів...
Леся Українка

3-й учень

Люби свій край, моя дитино,
Тут з-під верби джерельце б'є,
А край наш рідний Україна —
Це найдорожче, що в нас є!
Н. Красоткіна

4-й учень

Все в тобі з'єдналося, злилося —
Як і поміститися в одній! —
Шепіт зачарований колосся,
Поклик із катами на двобій.
Ти даєш поету дужі крила,
Що підносять правду в вишину,
Вченому ти лагідно відкрила
Мудрості людської глибину.
І тобі рости й не в'януть зроду,
Квітувати в поемах і віршах,
Бо в тобі — великого народу
Ніжна і замріяна душа!
В. Симоненко

Козак. Щорічно 9 листопада відзначається День української писемності та мови, адже «мова — душа кожної національності, її святощі, її найцінніший скарб» (І. Огієнко).

Словом можна поранити, словом можна зцілити.
Словом можна вбити, а можна повернути життя!
Словом можна образити і примирити.
Словом можна викликати спротив, а можна вгамувати.
Як каже народна мудрість, словом і місто можна збудувати.

Учитель. Українська мова живе в прекрасних піснях нашого народу, у яких оживають доля, мрії, гордість, краса.

Інсценування легенди

У ч е н ь

Коли це все було — ніхто не знає,
Але легенда так розповідає!
Надумав Бог про всіх подбати.
Французам дав красу та елегантність,
А німцям — дисципліну та педантність.
Любов до моря дарував англійцям,
Росії — владність, а голландцям — квіти.
Ну, як таким дарункам не радіти!
Підвівся Бог зі свого трону,
Вдоволено поправив він корону.
І тут побачив дівчину в куточку,
Одягнену у вишиту сорочку.

Б о г

Чому плачеш ти?
Як звуть тебе, дитино?

У к р а ї н а

Вона відповіла:
— Я — Україна.
А плачу, Боже, бо не бачу меж
Від пролитої крові і пожеж.
Чому, скажи мені, така зла доля?
В своїй землі немає правди й волі!

Б о г

Так от яка історія твоя!
Та тільки всі роздав таланти я,
Скоріше треба було підійти...

У ч е н ь

І тут дівчина вже хотіла йти,
Та Бог підняв правицю, зупинив.
І з дівчиною знов заговорив...

Б о г

Неоцінений скарб один я маю,
Уславить він тебе у світі, знаю.
Бери його та бережи,
Це — пісня.

У ч е н ь

Взяла дарунок, до грудей притисла
І понесла ту пісню по межі,

У с і. «Нам, Боже, Україну збережи!».

К о з а к

Немало мов на білім світі
Та серед них одна лиш — рідна!
Наш рід великий, славнозвісний,
Бо є в нас мова, є в нас пісня!

Усі виконують пісню про українську мову (або про Україну).
Наприкінці заходу підбивають підсумок роботи в групах.

Тема 11. **НІ — АГРЕСІЇ І НАСИЛЬСТВУ! (зустріч-обговорення)**

Дата _____

Клас _____

Мета: формувати уявлення учнів про проблему насилля й жорстокості, їхніх наслідків для дитини чи інших членів родини; вивчати права дітей; обговорити питання, як захиститися від будь-якого насильства; виховувати вміння попереджувати жорстоке поводження з людьми.

Хід заходу

I. ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА ЗАХОДУ

1. Мотивація діяльності

У ч и т е л ь. Що ви розумієте під поняттям «образа»?

— Чи ображали вас колись однокласники, друзі? Яким чином?

— Як ви відповідали на ці образи?

Дитячі очі чисті, щирі
В них видно наміри й думки,
Вони хоч чорні, сині, сірі
Бувають радісні й сумні.

— Мабуть, радісними є очі дітей, коли у них щасливе дитинство, коли ніщо не пригнічує і не турбує. А сумними — коли діти зазнають страждань, принижень.

— Ми живемо у світі, де, на превеликий жаль, існують такі негативні явища, як агресія і насилля. Ці прояви супроводжують людство з давніх-давен. Упродовж тисячоліть одна людина кривдить іншу, чинить насильство щодо неї. У світі постійно відбуваються війни, напади на людей, дискримінація, приниження. Ми вже звикли сприймати насильство, як щось неминуче. Але ж прояви насильства порушують права людини, принципи вільного та справедливого існування.

І коли насильство чиниться поруч з нами, чи у нас у домі, у школі, на вулиці, ми можемо зупинити його.

Насилля — це застосування особою чи групою осіб засобів примусу щодо іншої особи чи групи осіб, це дії, що принижують людську гідність, завдають шкоди здоров'ю, а іноді й життю.

Агресія — неспровокований напад з метою загарбання території, ліквідації або обмеження її незалежності.

2. Повідомлення вчителя

— Сьогодні одним із пріоритетних напрямів загальнодержавної політики країни є розв'язання проблеми безпеки громадян, охорони їх життя та здоров'я. Ст. 3 Конституції України проголошує, що «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави». Життя є одним із основних природних благ людини. Без нього всі інші блага, права та свободи втрачають свій сенс. Це стверджується тим, що всі люди вільні і рівні у своїх правах та гідності. На захисті цих прав та інтересів особи стоїть кримінальний закон. Життя кожної людини як об'єкт кримінально-правової охорони не має жодних юридичних особливостей і відмінностей. Сьогодні, під час нашої бесіди, ми будемо говорити про те, що закон обов'язковий для всіх, незважаючи на стать, колір шкіри, майновий стан, місце проживання.

Деякі ситуації можуть спровокувати насилля. Часто людина сама своїми діями створює умови для виникнення таких ситуацій. Наведіть приклади. (*Провокації, обзивання одне одного, насмішка, плітки, обмови і т. ін.*)

— Поведінку, яку може спровокувати насилля, називають «віктимною» (*лат. жертва*), тобто людина поводить себе як потенційна жертва, створюючи передумови до насилля. Поведінка може бути провокативною та необережною. Провокативною вважають поведінку, коли потенційна жертва спілкується з незнайомими людьми, відвідує їхні квартири, залишається наодинці з цими людьми.

3. Слухання й обговорення притчі «Про жорстокість»

В одному з монастирів Шаоліню майстер навчав учня. І якось учень запитав майстра:

— Учителю, а як дізнатися, наскільки я жорстокий?

І майстер відповів йому:

— Щоразу, коли ти будеш завдавати удару своєму ворогові, уяви себе на його місці та відчуй його біль. І якщо ти одного разу не відчуєш болю, знай, жорстокість поглинула тебе.

— У ХХІ ст. психологи, педагоги, лікарі почали бити на сполох. Жорстокість, агресія починають зростати швидкими темпами. У чому причина?

Фахівці констатують, що в першу чергу агресію підлітків і дорослих викликає демонстрування жорстокості на телебаченні, батьки не приділяють уваги своїм дітям, вони з головою поглинули у побутові справи.

Тренери спортивних секцій стверджують, що їхні вихованці часу та енергії на пустощі не мають. Спорт давно став чудодійною пігулкою від агресії, бо зайву енергію діти випліскують на тренуваннях, а не у бійках чи бешкетуванні.

4. Перегляд й обговорення відеофрагменту

— Пропоную переглянути відеофрагмент про жорстокість підлітків (*відео про жорстоке ставлення дітей одне до одного*).

— Яке ваше ставлення до побаченого?

— Чи доводилося вам зустрічатися з такими явищами, бути свідками таких «розборок»? Якщо так, то якими були ваші дії?

— Що спричинило таку поведінку підлітків? (*Відповіді дітей.*)

5. Повідомлення вчителя про насильство в сім'ї

— Ще хочу зупинитися на сімейній жорстокості.

Насильство в сім'ї — це будь-які навмисні дії фізичного, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї стосовно іншого, якщо вони порушують конституційні права й свободи члена сім'ї як людини та громадянина й завдають йому моральних страждань, шкоди фізичному чи психічному здоров'ю.

Жертва насилля в сім'ї — член сім'ї, який постраждав від фізичного, психологічного чи економічного насильства з боку іншого члена сім'ї.

Сімейна жорстокість — це застосування щодо дітей різних видів сімейного насильства.

(*Розглядання на екрані телевізора таблиці «Види сімейного насильства».*)

- Зanedбання дітей.
- Недоїдання.
- Психічний тиск і погрози.
- Припинення.
- Економічні утиски.
- Побиття та інші види фізичного насильства.

6. Аналіз ситуацій

— Послухайте завдання і скажіть, який вид сімейного насильства наявний у поданих ситуаціях.

- Школярка зі сльозами на очах розповідає іншим дітям: «Мама мене уб'є, якщо дізнається, що я розірвала нову куртку». *(Психологічне і фізичне)*
- Семикласник Борис боявся п'яного батька, бо той, повертаючись додому вночі, піднімав із ліжка сина й починав його «виховувати» паском. *(Фізичне)*
- Дівчинка *(їй ще немає 6-ти років)* чимось образила батька. На знак покарання він не розмовляє із нею місяць. Дівчинка була вражена. Батько вважає, що це нормальна міра виховання. *(Психологічне)*
- Більшість хлопців із 11-го класу мали кишенькові гроші, якими вільно розпоряджались, але батько Влада сказав: «Матимеш гроші тоді, коли в семестрі буде лише 10–11 балів». *(Економічне)*

— Віддзеркалене в цих реальних фактах життя ще раз змушує замислитися: як живемо? як ставимося одне до одного? близькі, дорогі люди, — що змушує їх бути такими жорстокими? Чому любов, доброту, терпіння пускають під укіс, і навіть до дітей при цьому немає пощади — над ними знущаються, їх б'ють, вони виростають душевно пораненими, понівеченими?.. У дітей зникає відчуття захищеності, вони губляться в цьому світі.

7. Слухання й обговорення притчі «Скільки важить сніжинка?»

— Послухайте дуже повчальну притчу «Скільки важить сніжинка?».

Одного разу маленька синичка, сидючи на засніженій гілці дерева, запитала в дикого голуба:

— Скільки важить одна сніжинка?

— Не більше, ніж нічого, — відповів він їй.

— Тоді я хочу розповісти тобі дуже цікаву історію, — вела далі синичка. — Одного разу я сиділа на ялиновій гілці, й почався снігопад. Це ще не була віхола, й легкі сніжинки спокійно лягали на дерева. Я нарахувала 7 435 679 сніжинок, які опустилися на ялинову гілку. І коли остання сніжинка, що, як ти сказав, «важить не більше, ніж нічого», впала на неї — гілка зламалася.

Після цього синичка злетіла, залишивши голуба у глибокій задумі.

— Скільки важать наші слова? Часом ті слова, що «не важать» нічого, наші вчинки, які ми робимо, непомітні для нас самих, лягають великою образою й болем на інших. І під таким тягарем може зламатися кожна людина. Я точно знаю, що хоча б раз, але кожен із нас завдавав образи іншим, навіть не помічаючи цього.

Насправді слова, з якими ми звертаємося одне до одного, важать дуже багато: добрими, лагідними можна поліпшити людині настрій, зробити її щасливою, а злими і жорстокими — засмутити, образити, принизити і навіть убити. Про це потрібно пам'ятати під час спілкування і конфлікту, щоб не зіпсувати стосунків назавжди.

8. Узагальнювальне слово вчителя

— Основним правовим документом, що захищає дитину від жорстокої поведінки з боку інших осіб, є Конвенція ООН «Про права дитини», яка передбачає в своїх статтях захист від свавільної поведінки, визначає права кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного розвитку, захист від різних домагань та інших форм жорстокої поведінки. Отже, навчиться, діти, розрізняти поняття «добро» і «зло». Усе, що принижує людську гідність людини, — є зло, а все, що звеличує гідність людини — добро.

Дитина і насильство. Любов і жорстокість. Надія і відчай. Ми всі інтуїтивно тягнемось до світлого в цьому світі.

Учениця

І в житті, як на полі мінному,
Я просила у цьому сторіччі.
Хоч би той магазинний мінімум:
«Люди, будьте взаємно ввічливі».
І якби на те моя воля, написала б
Я скрізь курсивами:
Так багато на світі горя.
Люди! Будьте взаємно красивими.

Ліна Костенко

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

Вправа «Клубочок»

Ведучий тримає в руках клубок ниток, намотує нитку на палець, ставить певне запитання, яке його цікавить, учасникові гри. Той ловить клубочок, намотує нитку на палець, відповідає на запитання, а потім ставить своє запитання наступному гравцеві.

Наприкінці клубочок знову повертається до ведучого. Усі бачать нитки, що зв'язують учасників гри в одне ціле.

ДОДАТОК ДО ТЕМИ 14

Міні-гра з глядачами

1. Тут зашифровані ваші права, спробуйте їх знайти. Що вони означають?

Р	Е	К	О	Л	О	Г	І	Я	Р	О	Ф
С	В	В	І	Ч	Л	И	В	І	С	Т	Ь
Р	І	В	Н	І	С	Т	Ь	З	М	К	О
Ж	У	Г	І	Д	Н	І	С	Т	Ь	Я	Л
С	І	М'	Я	Н	С	В	О	Б	О	Д	А

(Екологія, ввічливість, рівність, гідність, сім'я, свобода)

2. У цьому конверті — основні права й обов'язки. Після закінчення хвилини ви маєте назвати тільки обов'язки.

Діти тягнуть із капелюха смужки з написами. За сигналом учителя вони повинні вибігти до дошки і зайняти місце у своєму будиночку (в обручі) (окремо — «Права» та «Обов'язки»).

Написи на смужках: дотримувати правил особистої гігієни; гратися, відпочивати; навчатися; берегти шкільне майно; старанно вчитися; охороняти природу; дотримувати норм поведінки; дотримувати правил дорожнього руху; користуватися бібліотекою, спортзалою.

Тема 12. ШКІДЛИВІ ЗВИЧКИ І ЗДОРОВ'Я (година здоров'я)

Дата _____

Клас _____

Мета: поглибити знання учнів про негативний вплив на здоров'я шкідливих звичок; учити розпізнавати небезпечні ситуації, що потребують категоричної відмови; розвивати вміння відстоювати власні переконання, оцінювати свої вчинки; виховувати здатність протидіяти пропозиціям щодо куріння та вживання алкоголю.

Хід заходу

I. ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА ЗАХОДУ

1. Гра «Так чи ні?»

— Які звички є корисними для здоров'я?

- а) Виконувати режим дня;
- б) толерантність;
- в) неохайність;
- г) байдужість до навколишнього світу.

— Які елементи соціального середовища сприяють здоров'ю і безпеці людей?

- а) Злочинність;
- б) медичні заклади;
- в) органи правопорядку;
- г) реклама алкогольних напоїв.

— Які шкідливі чинники для здоров'я можуть виникнути у родині?

- а) Вживання алкоголю;
- б) виховання моральних принципів;
- в) насильство;
- г) привчання до гігієни.

— Ознаками дружніх компаній є:

- а) приймати тебе таким, який ти є;
- б) бажання керувати тобою;
- в) розправи за непокору;
- г) повага і підтримка одне одного;
- д) не мають жорстких правил.

— Позитивний вплив друзів спонукає:

- а) почати курити;
- б) брехати;
- в) берегти здоров'я;
- г) досягти поставленої мети;
- д) почати вживати наркотики.

2. Повідомлення вчителя

— Ми вже неодноразово говорили про те, що необхідно робити для зміцнення свого здоров'я. А сьогодні ми звернемо увагу на його пошкодження. Не дивуйтеся! Ідеться про трьох ворогів людства: алкоголізм, куріння і наркоманію. Нам належить з'ясувати, якої шкоди людському організму завдає кожен із них.

Англійський філософ Томас Пен уважав, що у людства є три вороги. І захирають вони більше людських життів і приносять більше лиха, ніж усі війни, разом узяті.

Дуже часто діти хочуть стати дорослими, а дорослість свою вбачають у тому, щоб закурити цигарку, випити пива на людях, як це демонструють у фільмах і як це роблять батьки. Такі діти із задоволенням спробують викурити цигарку із наркотичною травкою, чи нанюхатися різних речовин, щоб «зловити кайф».

Це дуже дурні та шкідливі розваги. Адже звикнути до поганого легко. Значно важче потім позбутися небезпечної звички.

От, наприклад, куріння. Усі знають, що курити шкідливо, що тютюновий дим містить величезну кількість отруйних речовин. І ці отрути по-вільно руйнують легені, серце, кровоносні судини. Тільки людина спочатку не помічає цього. Так, трапляється, що нудить після першої цигарки, у голові

паморочиться. Це організм подає сигнал тривоги. Але не всі хочуть зважати на цей сигнал. Багато школярів отруюють себе свідомо. Не тому, що їм так вже подобається курити, а тому, що бояться, що їх дратимуть матусиними синками, або тому, що хочуть здаватися дорослішими. Не в кожного вистачає сил виявити характер і відмовитися від цигарки в компанії, де курять. Шкідливо навіть перебувати поруч з такими хлопцями або дівчатами. Хочеш чи ні, але ти все одно вдихаєш отруйний дим.

А за кілька років, коли організм стомиться боротися з отрутою, з'являться кашель, задишка. Стане важче бігати, підніматися сходами. Наприклад, багато старшокласників у нашій країні страждають від хвороб органів дихання. І відбувається це саме через те, що майже половина з них рано почала курити.

Не менше шкідливим є алкоголь. Від нього страждають усі внутрішні органи, а особливо — мозок. Отруєння мозку призводить до того, що людина врешті-решт утрачає здатність мислити — у неї погіршується пам'ять, слабшають розумові здібності. Невже комусь з власної волі хочеться стати дурнем?

Алкоголь «тисне» на дитину: знижується увага, втрачається контроль над своїм настроєм. Дитина починає погано рости. Пам'ять слабшає, а від цього погано засвоюються шкільні предмети. Починає хворіти печінка.

Алкогольне отруєння — таке саме отруєння, як і іншими отрутами, тому п'яних іноді нудить — організм виявляється розумнішим за свого «хазяїна» і намагається позбутися отрути, поки вона не всмокталася. У людини з'являються головний біль і запаморочення. Якщо ж таке сталося, дитині необхідно промити шлунок і дати випити активованого вугілля.

Наркотики часто називають «білою смертю». Чим раніше людина звикає до них, тим швидше вона помирає. Хронічні наркомани взагалі живуть дуже мало. Наркотики повністю висмоктують з людини всі її сили.

Згубний вплив на здоров'я мають і токсичні речовини. До токсичних речовин належать засоби побутової хімії, деякі медичні препарати, дихлофос, ацетон, снодійні препарати.

Людей, які вживають ці речовини з метою одурманювання, називають «токсикоманами».

Вдихання хімікатів, що містяться у різних аерозолях, впливають на нервову систему, як алкоголь, тільки значно небезпечніше. Зареєстровано багато випадків раптової смерті одразу після такої процедури. Хімікати можуть серйозно пошкодити мозок, печінку, нирки та легені.

Немає жодної сміливості в тому, щоб пробувати нікотин, алкоголь, наркотичні й токсичні речовини. А от якщо ви зуміли у компанії відмовитися від того, що роблять інші, отже, у вас дійсно є сміливість і воля.

Піддатися своїм слабкостям, примхам, шкідливим звичкам дуже легко. Значно важче, наприклад, змусити себе прокинутися раніше і зробити ранкову зарядку чи привчитися обливатися холодною водою. Але якщо ви добре ставитеся до себе, то напевно зробите правильний вибір.

Чому в усьому світі зараз поширюється пропагування здорового способу життя? Чому мільйони людей у різних країнах відмовляються від куріння, алкоголю і починають займатися тенісом, плаванням, бігом? Просто багато з них зрозуміли: здоровій людині живеться легше і краще, і заради свого здоров'я варто відмовитися від усього, що йому шкодить.

3. Робота за малюнками

На дошці — ілюстрації казкових героїв, які піддалися впливу негативних звичок. учні по черзі називають казкового персонажа та одну його звичку, шкідливу для здоров'я.

— Які три вороги людства забирають більше людських життів і завдають більше лиха, ніж усі війни разом?

— Які звички називають шкідливими?

— Чому будь-якої шкідливої звички важко позбутися?

— Які найнебезпечніші людські звички спричиняють залежність? З чим її можна порівняти?

— Поясніть, що таке тютюнова, алкогольна та наркотична залежність.

4. Робота в групах

Учням пропонують розглянути малюнки і назвати деякі наслідки куріння.

5. Створення проекту

Учні малюють знаки «Куріння заборонено», щоб наклеїти їх у громадських місцях поблизу дому і школи.

6. Практична робота «Моделювання ситуацій відмови від небезпечних пропозицій»

— Люди не завжди охоче погодяться з вами, навіть якщо ви висловите свою позицію з повагою до них. Дехто захоче вас переконати, почне перебивати, відволікати від теми, умовляти. Тому важливо навчитися протидіяти тиску.

Навчаємося відмовляти — говорити «НІ!».

— Як відмовити тим, хто пропонує тобі цигарки, алкоголь, наркотики?

- Придумати причину й відмовитися. (*Я займаюсь спортом, у мене повинні бути сильні легені.*)
- Змінити тему розмови. (*Розповісти про нову гру, книгу, фільм.*)
- Навести факти шкідливого впливу на організм того, що пропонують.
- Піти, нічого не пояснюючи.
- Найкоротший спосіб — сказати «ні», але сказати це впевнено.

Висновок. У житті трапляються різні ситуації, коли вам можуть запропонувати випити, закурити, спробувати наркотик. Щоб залишитися здоровою людиною, ви повинні навчитися говорити «ні». Візьмемося за руки і скажемо дружно: «Ні — курінню! Ні — алкоголю і наркотикам!».

7. Гра «Так чи ні?»

- Тисячі людей в Україні щороку вмирають від хвороб, пов'язаних з курінням, алкоголем і наркотиками. Так чи ні?
- Людина, яка вживає алкоголь, завжди смілива, досягає успіху. Так чи ні?
- Ті, хто не курять, мають право дихати чистим повітрям. Так чи ні?
- Курець може кинути курити будь-коли. Для цього потрібні сила волі та бажання. Так чи ні?
- Під час пасивного куріння людина, яка не курить, одержує більше отруйних речовин, що містяться в тютюновому димі, ніж сам курець. Так чи ні?
- Люди, які курять, частіше хворіють на застуду, туберкульоз, рак легенів, горла. Так чи ні?
- Наркоманія призводить до того, що людина втрачає волю, з'являється наркотична залежність. Так чи ні?
- Наркомани живуть на 20–30 років менше, ніж здорові люди. Так чи ні?

8. Робота над висловами

— Як ви розумієте твердження: «Куріння — гарна річ для бездіяльних людей»; «Цигарка — це шнур, на одному кінці якого вогник, а на іншому — дурник»?

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

— Життя складне. На жаль, крім добрих і мудрих порад, діти можуть одержати і шкідливі поради від злих людей, які хочуть заподіяти лихо і позловтішатися над чужою бідою. До них приєднується і стара Шапокляк зі своїми шкідливими порадами. Послухайте їх та зробіть висновки.

ШКІДЛИВІ ПОРАДИ ПАНІ ШАПОКЛЯК

Від світанку до зорі
Радять дітям лікарі
Алкоголю не вживати,
Цигарок до рук не брати
І не їсти блекоту,
Не вживати наркоти.
Я ж вам, пані Шапокляк,
Раджу все робить не так!
Дам поради залюбки —
Все робити навпаки!
Це ж і весело, й цікаво,
І для діток є забава.
Нащо вам здоровим бути?
Треба зразу все забути:
І поради лікарів,
Й застереження батьків.
Та й не тільки вчителі
Вчать дітей на цій землі.
Я умію теж навчити!
Нащо вам здоровим жити?
Йдете в школу — закуріть,
І диміть, диміть, диміть!
Замість чаю пийте пиво
І хворійте всі щасливо.
Як дитина занедужа,
Це чудово дуже-дуже!
Бо не треба в школу йти,
Можна в ліжечко лягти,
День і ніч у нім лежати
І тихесенько вмирати.
Нащо сонце променисте,
Нащо вам повітря чисте?
Коли можна покурити,
Віку трохи вкоротити.
Бути хворим так приємно!
Всі тоді говорять чемно.
На твою велику втіху,
Твоїм рідним не до сміху.
А тебе ніхто не вчить,
Як на білім світі жити.
Ще у мене є порада.
Дітям я сказати рада.
Нащо вам здоров'я мати?
Краще хворим пролежати.
Бо ж не треба з дітьми гратись,
Ні гулять, ні розважатись.
Ані в той футбол ганяти,
М'яч в ворота забивати...
Їжте блекоту й дурман,

В голові носить туман.
Бо дурним приємно бути,
Можна геть усе забути.
І усім наперекір
Покурити йдідь у двір.
Там на вас давно чекають
І дурман в руках тримають.
Ви спиталися у мами,
Чи і я роблю так само?
Ні! Звичайно, не роблю,
Я себе завжди люблю.
Знайте, пані Шапокляк
Робить все завжди не так,
Як говорить вам робити,
Бо вона ще хоче жити.
Гарно жити й процвітати
Та міцне здоров'я мати.
Діти, це ви прочитали,
Добре все запам'ятали
І зробить усе не так,
Як вам радить Шапокляк.
Раджу дітям залюбки
Все робити навпаки.
І послухати батьків,
Лікарів і вчителів.
Правильно у світі жити
І себе завжди любити.
Бо добро найбільше в світі —
Це здоров'я ваше, діти!
Щастячка шукать дарма,
Як здоров'ячка нема.
Доки діточки малі,
Їх навчають вчителі,
Лікар дасть пораду й тато.
Добрих є людей багато.
А найкраще завжди мама
Діток вчить добру так само,
Щоб здорові з юних літ
Й мудрі діти йшли у світ.
Але є і Шапокляк,
Що підкаже щось не так.
Хтось-таки з шляху зіб'ється,
А вона над ним сміється.
Та щоб вам спокійно жити,
Треба все, як слід робити.
Поки ви ще невеличкі,
Виробляйте добрі звички,
Щоб здоров'я зберегти
І щасливими рости!

- Пригадайте, яких поганих звичок може набути людина.
- Що потрібно знати, щоб цих звичок не набути?
- Які добрі звички необхідно виробляти, щоб бути здоровим і міцним?

ГРУДЕНЬ

Дата _____

Клас _____

Тема 13. ЖИТТЯ ЛЮДИНИ — НАЙВИЩА ЦІННІСТЬ (зустріч-обговорення з елементами інсценізації)

Мета: допомогти учням зрозуміти суть людського життя, усвідомити своє місце в ньому; формувати ціннісні судження про гармонійне життя; сприяти вихованню активної життєвої позиції, людяності, відповідальності.

Хід заходу

I. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ І МЕТИ ЗАХОДУ. МОТИВАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ

У ч и т е л ь. Як ви гадаєте, що для нас найдорожче?

— Так, є багато цінностей. Але найголовніша серед них — життя. Як ви вважаєте, чому?

— Сьогодні говоритимемо про те, як прожити життя, щоб залишити по собі гарний слід.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА ЗАХОДУ

1. Виступи учнів

1-й учень

Один раз життя нам дається,
Дарунок прекрасний з небес.
Як сонечко гарно сміється!
А скільки на світі чудес!

І стільки безмежного дива
Щодня, лише очі відкрив.
І так на Землі красиво,
Що жив би на ній і жив.

2-й учень

Найвища в світі цінність — жити!
Йти вдаль по вранішній росі,

Сміятись, плакати, любити,
І дивуватися красі.

3-й учень

Яке це щастя в світі жити!
І відчувати смак життя.

Співати, мріяти, радіти,
Й летіти в світле майбуття.

2. Бесіда про правила життя

— Кожна людина індивідуальна й неповторна. На світі немає двох однакових людей. Навіть у двох близнюків, які зовні схожі, як дві краплини води, характери, життєві прагнення різняться. Життя кожної людини складається по-різному. Українська народна мудрість каже: «Який порядок у себе заведеш, таке й життя поведеш». Дотримуючи простих правил, можна прожити життя, сповнене позитивних емоцій.

— Є правила життя, спільні для всіх людей. Згадаймо їх. (*Поважати батьків, не вбивати, не красти, ставитися до іншої людини так, як хочеш, щоб інші ставилися до тебе тощо.*)

3. Вправа «Дерево побажань»

На дошці — дерево із квітками-побаженнями. Декілька учнів підходять і беруть побажання, що сподобалися найбільше.

— Поясніть, що станеться, як поліпшиться ваше життя, якщо дотримувати обраної вами поради.

- Будьте вдячні за все, що є у вашому житті!
- Будьте добрим!
- Співайте. Будуйте. Творіть. Самовиражайтеся.
- Прощайте себе і прощайте інших.
- Не хвилюйтеся.
- Будьте допитливими.
- Якщо слова добрі та правдиві, говоріть їх. Якщо ні — не говоріть.

- У відповідь на добро, зроблене вам, робіть добро іншим.
- Піклуйтеся про себе, своїх близьких, своє майно, своє оточення і все живе на Землі.
- Скажіть кому-небудь, що ви його любите. Говоріть частіше.
- Якогого частіше проводьте час на природі.
- Говоріть «будь ласка» і «дякую».
- Будьте хорошим другом.
- Будьте чесним.
- Запитуйте «Чим я можу бути корисним?».
- Нехай ваші думки, слова і дії не завдають нікому шкоди.

4. Хвилинка відпочинку

5. Інсценування й обговорення оповідання В. Сухомлинського «Бо я — людина» (див. додаток на с. 24)

6. Читання й обговорення настанов матері Терези

— У ситуації, яку ми щойно обговорили, саме дідусь учинив правильно. Він прожив довге життя, він багато бачив, має великий життєвий досвід. Необхідно прислухатися до мудрих порад людей, які прожили насичене життя, які залишили в світі слід по собі.

Я хочу познайомити вас із одною жінкою. Вона — взірець доброчинності й милосердя. Це католицька монахиня мати Тереза. Вона з 12 років вирішила стати монахиною. Працювала вчителькою в монастирі. Згодом була директором школи для дівчаток при цьому самому монастирі. А у віці 36 років вона відчула, що її покликання — допомагати бідним, живучи серед них.

Її вважали святою ще при житті. У ХХ ст. вона стала не просто символом милосердя, але разом зі своїми посласниціями являла реальну силу, на яку не можна було не зважати. Нею захоплювалися, перед нею схиляли свої голови, її обожнювали. Вона несла радість у життя, уміла допомогти, вселити віру в краще навіть у найскрутнішій ситуації.

Ось такий заповіт вона залишила нащадкам. (Читання й обговорення.)

- Життя — це шанс. Скористайся ним.
- Життя — це краса. Милуйся нею.
- Життя — це мрія. Здійснюй її.
- Життя — це виклик. Прийми його.
- Життя — це обов'язок. Виконай його.
- Життя — це гра. Стань гравцем.
- Життя — це цінність. Цінуй його!
- Життя — це скарб. Бережи його.
- Життя — це любов. Насолоджуйся нею.
- Життя — це таїна. Пізнай її.
- Життя — це юдоль бід. Перебори все.
- Життя — це пісня. Доспівай її.
- Життя — це боротьба. Почни її.
- Життя — безодня невідомого. Не бійся, вступи в неї.
- Життя — удача. Шукай цю мить!
- Життя таке чудове — не загуби його.
- Це твоє життя. Борони його.

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

— Часто ми чуємо фразу «Це моє життя. Як хочу, так і живу». Коли так говорять? Який зміст має ця фраза? Чи справедливе це твердження?

— Слід жити своє життя так, щоб залишити по собі слід. Бути не лише споживачем, який користується тим, що зробили інші до нього і для нього, але й творцем — людиною, яка щаслива від того, що робить світ кращим.

Тема 14. КОЖНА ДИТИНА МАЄ ПРАВА (правознавчо-інтелектуальна гра «Що? Де? Коли?»)

Дата _____

Клас _____

Мета: у формі гри «Що? Де? Коли?» закріпити знання учнів, здобуті під час вивчення різних тем курсів «Основи здоров'я», «Я у світі»; формувати вміння визначити порушення права дитини та способи захисту цього права; перевірити засвоєння учнями змісту основних прав і обов'язків людини та громадянина, правил поведінки у громадських місцях, впливу негативних звичок на організм людини; розвивати мислення учнів, уміння зосереджуватися під час розв'язування питання, уміння працювати колективно; виховувати кращі якості особистості.

Хід заходу

Демонстрування відеоролика «Пісня про доброту».

Учитель. Сьогодні ми підсумуємо знання з прав дитини, адже головна мета навчання — уміти застосувати у житті те, що засвоїли на уроках курсів «Основи здоров'я», «Я у світі», годинах спілкування, що знаєте з інших джерел — книг, телебачення, розмов із батьками. Важливо вміти відрізнити добро від зла, допомогти скривдженому, розв'язати суперечку таким чином, щоб самому не стати кривдником. Право — це мистецтво добра і справедливості. Сьогодні ми перевіримо, на скільки кроків ми наблизилися до того, щоб стати митцями.

Форма проведення нашого заходу — інтелектуальна гра «Що? Де? Коли?». (Із-поміж учнів класу заздалегідь обрано членів команди, помічників ведучого, учасників музикальних пауз, аби в грі були задіяні всі учні.)

Проведення гри

Раунд 1. Грає учитель курсу «Права дитини» (фото). Увага, чорний ящик!

У ящику лежить документ, що ще називають Основним Законом нашої держави. Що в ящику? (Конституція України)

Раунд 2. Грає Леся Вознюк (фото).

Я — українець. Є у мене право на рідну мову та свою державу, на гордий прапор золотисто-синій, на щастя жити у такій країні.

Я — українець. Право знати маю про тих, кого героями вважаю, що людство рятували від руїни, — синів і дочок, гідних України.

Я — українець. Хочу право мати завжди усе, що думаю, казати, на незалежну та міцну державу, на все, що гарантовано по праву.

Я — українець. І моє це право любити землю горду й величаву, та дух свободи набирати в груди.

Я — українець. Був ним, є, і буду!

— Про які якості людини йдеться в цьому вірші? (Чесність і гідність, патріотизм)

Раунд 3. Грає Попелюшка (фото).

Мої мачуха і сестри змушують виконувати за них всю роботу. Я працюю до пізньої ночі. У мене немає можливості поїхати на бал. Мені сказали, що обов'язки між членами нашої родини розподілені неправильно. Допоможіть правильно розподілити домашні клопоти.

Раунд 4. Грає Мальвіна (фото). Чорний ящик!

У цій скриньці — засіб, за допомогою якого Карабас чинить насильство над акторами лялькового театру. Що у скриньці? (Кнут)

Раунд 5. Грає Іванова Оля з міста Миколаїв. Відеозапитання (ролик попередньо знятий на камеру, роль виконує учениця класу, але таким чином, щоб решта її не впізнали.)

Моя мама померла, а тато п'є горілку, б'є мене та виганяє з дому. У хаті нема чого їсти. Від такого життя я пішла жити у підвал одного з будинків. Але таке життя дуже тяжке, мені не зовсім подобається. Куди я можу звернутися за допомогою?

Раунд 6. Грає лікар Айболить (фото).

Якщо ви знайомі з казкою про мене, то знаєте, що я отримав телеграму і вирушив до Африки лікувати малюків-звірят. Яке їх право я здійснював? Який мій професійний обов'язок? (Право на здоров'я, обов'язок лікувати звірів)

Раунд 7. Грає Президент України (фото).

Перед вами на екрані — три ілюстрації з символами України. Яка картинка тут зайва, чому? (Зображено Герб, Прапор, калину; зайва калина, бо це — народний символ.)

Раунд 8. Грає класний керівник вашого класу.

Перед вами — п'ять предметних малюнків. З яким правом дитини вони пов'язані? (Малюнки: учитель, портфель, пенал, підручник, учень. Усі зображення пов'язані з правом на освіту.)

Раунд 9. Грають смішарики (фото). Відеозапитання.

(Мультфільм «Смішарики. Азбука права», серія 3 (про Піна і Бібі) — покажати уривок 1 хв 10 с.). Про яке право йдеться? (Відеовідповідь — закінчення мультика.)

Раунд 10. Грає Змій Горинич (фото).

Ви всі знаєте, хто я такий. Що і чому мені найбільше необхідно?

- знати правила дорожнього руху, мати посвідчення водія;
- кулінарні рецепти;
- дотримання правил пожежної безпеки, вогнегасник;
- знати правила польотів і мати посвідчення пілота?

Раунд 11. Грає Заєць з мультфільму «Ну, постривай!» (фото).

Увага на екран! Відеозапитання.

(Демонстрування епізоду з мультфільма, у якому Вовк у погоні за Зайцем хапає чужі транспортні засоби.)

Чи скоював Вовк правопорушення? Чому?

Раунд 12. Грає Ірина Жиленко, письменниця (фото).

Прослухайте уривок із вірша І. Жиленко. Про яке право йдеться?

Була одна нога всього
В солдатика із казки.
Та він вояка був — ого!
І полюбили ми його,
Хоч і одна нога всього
В солдатика із казки.

Мав Буратіно довгий ніс,
Який встигав завжди і скрізь
Попереду хлоп'яти.
Ну чим поганий довгий ніс?
В людей розумних є девіз —
Ні з кого не сміятись!

Чи правильним є твердження, що у вірші йдеться про толерантне ставлення до олов'яного солдатика, до Буратіно?

Раунд 13. Грає невідомий інтернет-користувач (фото — силует фігури людини).

Прослухайте вірш. Про яке право йдеться?

Збережемо деревце в долині,
Щоб шуміло на тугих вітрах, —
Стане більше цвіту Україні,
В нім зів'є своє гніздечко птах.

Збережімо річку і криницю.
Пізнаваймо глибше, до пуття
Відкриваймо кожну таємницю,
Зберігаймо землю і життя.

Про який обов'язок йдеться? (Охороняти природу)

Музичні паузи призначає учитель залежно від перебігу гри (1 — караоке-пісня про права на мотив «Учат в школе»; 2 — мультфільм про права дітей; можна додати номери художньої самодіяльності).

Міні-гра з глядачами (див. додаток на с. 48)

Підсумок гри

Нагородження переможців, найактивніших уболівальників, дітей, які давали правильні відповіді у разі помилки команди знавців.

Тема 15. ЗАХИСТИМО ВСЕ ЖИВЕ (екологічна година)

Дата _____

Клас _____

Мета: сприяти усвідомленню учнями краси природи як унікального явища в житті людини, підвищенню пізнавального інтересу до природи; виховувати відповідальне ставлення до природи.

Хід заходу

Учитель. Мабуть, найбільшу насолоду і радість, найпалкішу любов до рідного краю, до життя викликає в нас природа. Вона завжди чарувала і чарує, хвилювала і хвилює людину. Шепіт блакитної води, зелених дібров, спів пташок, запах квітів — усе це дороге серцю і ні з чим його не можливо зрівняти, забути. Рідний край — наш дім, вишенька біля хати, хрущі над вишнями, вулиця, по якій ми ходимо, річечка, біля якої відпочиваємо, у якій так любимо плескатися.

1-й учень

Живе в природі істина проста.
Я стверджую усе це не з нагоди:
В правічній мові матері природи
Родилось першим словом — доброта.
В ній все твоє — земля і неба вись,
Сміх колоска й трави, і регіт грому.
Збагни лише її в собі самому,
Обожнюють красу землі навчись.
Душа краси в природі не згоря,
Єство її не знає половини,
Найкрасивіша ціль в житті людини —
Це визернити серце для добра.

2-й учень. Земля — наш дім. Можливо, це єдина планета, на якій існує життя у Всесвіті. Хіба не заслуговує вона нашої любові? Але на сьогодні ми маємо велику кількість свідчень того, що людина є не бережливим, а самовпевненим власником.

3-й учень. Наша планета серйозно хвора. У двері будинку людства стукають лиха майбутніх екологічних катастроф...

4-й учень

Земля — жива! Як у всього живого,
В її грудях є і сила, і жалі,
Хіба назвеш людиною такою,
Хто не шанує матері-Землі!
На крилах вітер нам приносить
Думки здебільшого похмурі і сумні.
Себе спитати треба: «Чи не досить
Людині руйнувати все життя Землі?».
Чи вже не досить їй забруднювати воду,
Рубати ліс, вбивати, нищити, не берегти?
Адже безсила проти нас природа,
Але безсилі і без неї ми.
Не треба нищити природу,
Щоб щось залишилось народу.
Все задумано мудро в природі:
Жити всьому в мирі і згоді.
Зупинімось, останній є шанс:
Ця планета — не тільки для нас.

Учитель. Сьогодні людство усвідомило небезпеку від нехтування екологічними принципами. Кожна людина знає: якість довкілля впливає безпосередньо на здоров'я кожного із нас та безпеку життя. Доля природи і наше

здоров'я нерозривно поєднані. Адже за останні десять років в Україні майже на третину збільшилася загальна захворюваність. Часто народжуються діти з генетичними порушеннями, відхиленнями у фізичному й психічному розвитку. У наш час байдужість до довкілля, запусіння Землі пояснюється опустошенням людських душ. Минуть роки, і вся земна куля буде заселеною людиною. Запас природних ресурсів може стати критичним. До цього часу людина поводитьсь так, ніби наявні простори не лімітовані, ніби існують нескінченні запаси повітря, ґрунту, води та інших ресурсів.

У минулому людина могла дозволити собі робити це з відносною безкарністю, оскільки завжди можна було знайти інше місце — так би мовити, іншу цілину, щоб розпочати на свій розсуд нове життя.

Багато дій людини стосовно природи призводили до непередбачених наслідків і часто були невдалими. По суті, більшість проблем, пов'язаних з навколишнім середовищем, які нині загрожують технічній цивілізації, є результатом відкриттів, спрямованих на розв'язання інших проблем і збільшення тривалості життя людини. Наприклад, стійкі пестициди і медичні препарати вводили в організм з найкращими намірами, але побічні впливи деяких із них виявилися надто небезпечними для життя. Розвиток промисловості, енергетики, транспорту призвів до виникнення глобальних небезпек для людства: смог, парниковий ефект, кислотні дощі. Природа, яка дає нам усе для життя, вимагає від нас ощадливого, бережливого ставлення до себе.

5-й у ч е н ь

Хоч іноді, хоч раз в житті,
На самоті з природою залишся,
І подивуйся ніжній чистоті
Того зеленого затишшя.
Прислухайся, як трави шелестять,
Як розмовляють і дерева, й квіти,
Які предивні дні стоять! —
Попробуй це збагнути й зрозуміти.
І ти відчуєш, як очиститься душа,
Як легко серце стрепенеться,
І як народяться рядки вірша,
Спіши... Бо все от-от минеться.

П р и р о д а

Земля — наш дім,
А я — її значна частина,
Я не людина, я природа,
Я саме та велика сила,
Що все живе навкруг створила,
Керую я вітрами, водами, ґрунтами.
Все підкоряється мені.
А ти, людино, — ні!
Поглянь-но, що зі мною ти зробила...

Л і с

Гарний я, та невеселий,
Я — зелений ліс,
Я — птахів й звірів оселя.
Друг, ти мені біль приніс.
Не ламай краси моєї,
Кисень я даю тобі...
Тільки — ні, дерева валять
І старі, і молоді.
Ніхто не дума, як надалі
Без них вам буде у житті.

Річки міліють, гине птиця,
І сивію я кожен день,
Навіть погода на вас злиться,
Стає хмурнішим кожен день.

П о в і т р я

Мене ніхто не помічає,
Та всім потрібне я —
Повітря — те, яке вдихаєш,
Носій здорового життя.
Від смогу, копоті і диму
Піду і я у небуття,
А ви без мене намагайтесь
Не втратити своє життя.
Бо шкоду робите собі ви,
Той дим, то й ваше небуття,
Тож збережіть своє життя!

П р и р о д а

Сьогодні усе для тебе:
Озера, гаї, степи,
І жити спішити треба,
Гляди ж не проспи.

Р і ч к а

Все на землі, все треба берегти,
І птаха, й звіра, і оту травинку
Не чванься тим, що цар природи — ти,
Бо врешті, ти — лише її частинка.

З е м л я

Та частинка невеличка і залежна,
Цю істину приймай беззастережно:
Якщо береш, то треба й віддавати,
Коли й надалі хочеш царювати.

Л і с

Твоя земля! Це очі, повні сліз,
Це трав гірких повільне проростання,
І може ти сьогодні йдеш у ліс,
Гриби збирати, але вже востаннє.

П о в і т р я

Двадцятий вік, ти схожий на чуму,
Біда полям, і озеру, і плесу,
Хто скаже нам — куди?
Хто скаже нам — чому?
І крізь які терни лягли шляхи прогресу?

П р и р о д а

Невже в майбутньому на світі,
Не будуть квітнуть дивні квіти —
Конвалія й фіалки ніжні,
І вісник березня — підсніжник?
Невже ми більше не побачим,
Як сон-трава росою плаче?
Троянда степу, квітка мрій,
Жар-цвітом землю не зігріє?..

Всесвіт

Зупинись, людино, озирнись
І подумай, що тебе чекає,
Якщо ти не зможеш, як колись,
Босоніж іти зеленим гаєм,
Якщо ти не зможеш до озер,
Ніби до люстерка, нахилитись,
Якщо ти не зможеш відтепер
Із криниці жодної напитись,
Якщо раптом, звідки не візьмись —
Газ страшний почне тебе душити...
Зупинись, людино, озирнись,
І подумай, як нам далі жити?!

У ч и т е л ь. Людство може і повинно зберегти природу. Земля людей немислима без тваринного і рослинного світу. Чи часто ми замислювалися над тим, чому околиці сіл збідніли на лелечі гнізда, призамулилися живі джерела, поріділи солов'їні переспіви, зникли галасливі базари чайних колоній, рідко почуєш жайворонків? А, може, в цьому і кожного із нас провина?

Ліси, зелені насадження допомагають розв'язати проблему чистої води, зберегти річки і водосховища. Вирушаючи до лісу, не всі пам'ятають священне правило: висмикнута із землі травичка навічно позбавлена свого родоводу, зрубана на березі верба, яка постійно оберігала русло, не стане перешкодою буревію, націлене дуло рушниць над розмахом крячки осиротить виводок, вилитий недбайливцем мазут залишить на довгі літа мертву пляму на живому тілі Землі...

6-та учениця

Не засмічуй воду, землю і повітря,
Бережи природу, предків заповіти.
Хай в душі і серці совість, матір, батько,
Всі ми на планеті рідні сестри й браття.
У лузі калина, як пісня свободи.
Не руш! Ти ж людина. Живи для природи.

7-ма учениця. Думай про те, що людина і природа — єдине ціле.

8-й учень

Люди, будьмо ж людьми!
Поважайте, любіть природу,
Всі творіння її цінуюте,
Бережіть її ніжну вроду
І ніколи її не руйнуйте.
Без природи немає людини,
Обірветься без неї життя,
Пам'ятайте про це щохвилини:
Без природи нема майбуття!!!

9-й учень

Прости нас, земле, нас, людей століття,
Яке надбало стільки лиходій,
Що вистачить на кілька поколінь.
Прости нам земле спалені ліси,
Прости ґрунти збіднілі й неродючі,
І атом, той, що вирвався на волю
Перевернув людську нелегку долю,
Прости нас, Земле, все-таки прости!

У с і. Бо голова всьому живому — ти!!!

Мета: надати учням відомості про традицію дарувати подарунки, про те, що подарунок має бути особистим і сприяти передаванню позитивних емоцій від дарувальника тому, хто отримує подарунки; виховувати культуру дарування та отримання подарунків.

Хід заходу

I. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ І МЕТИ ЗАХОДУ, МОТИВАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ

На дошці — різноманітні листівки.

Учитель. Що спільного у листівках, зображених на дошці? *(Вони є вітанням на різні свята.)*

— Без чого не буває свята? *(Без позитивних емоцій, радості, гостей, подарунків)*

— А яким може бути подарунок?

— Які подарунки хотіли би отримати ви?

— Як бути, якщо ви не отримали бажаний подарунок? *(Відповіді учнів.)*

— Сьогодні ми поговоримо про подарунки, виготовлення їх власноруч.

Адже подарунків чекають на свято всі люди, але не завжди є можливість щось купити. А ще — подарунок має йти від серця, а що може бути кращим, ніж частинка своєї душі, вкладена у виготовлення подарунка власноруч й таким чином, подарована людині, яку ти дуже любиш, поважаєш і хочеш привітати?

II. РОЗПОВІДЬ УЧИТЕЛЯ З ЕЛЕМЕНТАМИ БЕСІДИ ПРО ІСТОРІЮ ВИНИКНЕННЯ ПОДАРУНКІВ ТА ТРАДИЦІЮ ДАРУВАННЯ

— «Подарунки» — це слово, яке відразу будь-яку людину змушує посміхнутися і згадати ту радість, яку приносить не тільки факт піднесення презенту, але й таке «солодке» його очікування.

Традиція дарувати подарунки ввійшла в життя людини з незапам'ятних часів. Що таке подарунок? Це річ, що має викликати в обдаровуваного позитивні враження та емоції, пов'язані з дарувальником, принести йому радість чи користь. Радість від подарунків — головна причина для їх дарування.

Уважають, що першим зафіксованим у документальних джерелах подарунком стали дари від волхвів немовляті Ісусу Христу. Це було дуже давно. Коли у Віфлеємі народився Ісус, усі янголи, люди і навіть дерева хотіли зробити щось приємне для немовляти. За легендою, прибули до міста і волхви та піднесли новонародженому золото — як царю, ладан — як Богу, мирну — як смертному. І ось у пам'ять цього і виникла традиція обдаровування.

Римляни традиційно дарували подарунки у перший день Нового року, особливо — посадовим особам. Як подарунки підносили плоди, обклеєні позолотою, фініки, трохи пізніше — мідні монети і цінні подарунки *(звісно, таке було поширене тільки серед багатих людей, адже тільки вони могли собі дозволити розкішні заміські будинки, шикарні вілли і тому подібну розкіш).*

Церемонія вручення подарунків також має свою історію. Спочатку дар був ознакою довіри, тобто подарунок був ніби частиною того, хто його дарує. Вручаючи подарунок, обдаровувач вірив, що тим самим він рідниться з іншою людиною.

У багатьох народів обмін подарунками, як і частування, був обов'язковим елементом прийому гостей. Уважали, що подарунки обов'язково мали нести в собі щось тепле, особисте, душевне. *(Чому?)*

Вони в жодному разі не повинні бути формальними. *(Що означає слово «формальне»? Чому не слід дарувати такі подарунки?)*

Як приємно знайти щось особливе для близької людини. Правда, вибір подарунка — це не тільки захопливе заняття, але й часто обтяжливе. *(Чому обирати подарунки складно? Кому складніше дібрати подарунок — близькій людині чи малознайомій? Чому?)*

Але не забувайте, що нагородою за вашу старанність будуть повага і вдячність тих, хто отримає ваші подарунки.

Адже, як говорила польська письменниця Яніна Іпохорська, на маленьких подарунках тримається дружба, на великих — любов.

III. ЦІКАВІ ФАКТИ ПРО ПОДАРУНКИ

- Найціннішим подарунком від чоловіка своїй дружині вважають палац Тадж-Махал, який побудував індійський шах Джехан на честь своєї дружини. Правда, помертв, тому що ця подія сталася після того, як жінка померла, народжуючи чотирнадцяту дитину. *(Як ви вважаєте, навіщо індійський шах зробив цей подарунок?)*
- Актриса Елізабет Тейлор отримала від свого чоловіка Річарда Бартон кільце з діамантом у 70 карат. *(Це надзвичайно коштовний подарунок. Як ви вважаєте, навіщо він подарував саме таку обручку? Що хотів цим продемонструвати?)*
- Мільйонер Аристотель Онасіс подарував своїй дружині Жаклін Кеннеді острів Скорпіонів.
 - А чи обов'язково подарунок має бути коштовним?
 - Хто з вас зрадіє подарунку, який дорого коштує?
 - Хто буде радий подарунку, зробленому власноруч? Чому?
 - Що головне в традиції дарування? *(Позитивні емоції, увага)*

IV. РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ПРОБЛЕМНОЇ СИТУАЦІЇ

ПОДАРУНОК

В Івана був день народження. Сашко приніс йому новеньку, гарненьку машинку. А через місяць був день народження у Сашка, але Іван приніс йому стару іграшку. Сашко не засмутився і поклав іграшку до шафи. Наступного року Сашко у відповідь приніс йому стареньку машинку. Іван розізлився і вигнав Сашка. Відтоді вони більше не бачилися.

— Чому Іван розізлився? Чи правильно він учинив? А чому він розсердився? Як би ви вчинили на його місці?

— Які прислів'я чи приказки про традицію дарування, що відповідають ситуації, ви можете згадати? *(Дарованому коневі в зуби не дивляться. Краще не даруй, як потім докорять будеш. Подарки люблять одарки.)*

V. ПРАКТИЧНА РОБОТА. ВИГОТОВЛЕННЯ ВІТАЛЬНОЇ ЛИСТІВКИ

— Незабаром настануть новорічні свята. Подарунків потрібно буде дарувати багато. Тож не зайвим буде присвятити час тому, щоб виготовити подарунок власноруч.

Поміркуйте, для кого буде цей подарунок?

- Що зобразити на листівці, щоб подарунок найбільше сподобався?
- Який напис зробити?

Виготовлення листівки до новорічного свята.

VI. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

Після закінчення роботи учні розповідають, для кого вони зробили подарунок і навіщо вони будуть його дарувати.

Тема 17. **ЯК Я ПРОВІВ КАНІКУЛИ. ЯК РОЗПОДІЛЯТИ ВІЛЬНИЙ ЧАС** (презентація проекту)

Мета: створити умови для обміну враженнями від зимових канікул; надати поради для комфортного входження у режим навчання після тривалого відпочинку; формувати переконання у необхідності дотримання режиму дня; надати рекомендації для ефективного розподілу вільного часу; розвивати зв'язне мовлення, навички презентації та публічного виступу; виховувати всебічно розвинену особистість.

Підготовча робота: учні готують проекти «Мої зимові канікули» — групові, та, за бажанням — індивідуальні.

Мета проекту: розповісти про найбільш цікаві моменти під час зимових канікул.

Форма проекту: довільна: колаж (стіннівка, вірш чи оповідання, презентація, слайд-шоу тощо).

Тривалість захисту проекту: 1–2 хв.

Хід заходу

I. ВСТУПНЕ СЛОВО ВЧИТЕЛЯ

Канікули, канікули —
Веселая пора.
Надворі забавляється
Щаслива дівтора.
Мчать із гірки на санчатах,
І на лижах швидко.
Напустивсь сніжок лапатий,
Що й лижні не видно.
Ось сніговика зліпили,
Змокли рукавички.
Від легкого морозцю —
Рожевіють щічки.

Я. Варченко

— Цей вірш про канікули написала Ярослава Варченко. Яка подія під час канікул сподобалась їй настільки, що вона створила цей вірш? (*Можливість багато гуляти на свіжому повітрі з друзями, кататися на санчатах, на лижах.*)

— Але за два тижні канікул відбулося дуже багато приємних миттєвостей. Зараз ми послухаємо та подивимось, як ви провели зимові канікули.

II. ЗАХИСТ ПРОЕКТІВ «ЯК Я ПРОВІВ КАНІКУЛИ» (виступи учнів)

III. РОЗПОВІДЬ УЧИТЕЛЯ «ПОРАДИ КОМФОРТНОГО ВХОДЖЕННЯ У РЕЖИМ НАВЧАННЯ ПІСЛЯ ТРИВАЛОГО ВІДПОЧИНКУ»

— Як ми побачили, канікули у вас минули дуже насичено. За ці 14 днів ваші організми звикли до іншого, полегшеного режиму. Багато із вас увечері пізніше лягали, і зараз дуже важко прокидаються вранці (*так, ми помітили, як дехто позіхає на уроках*). Ви багато ходили в гості, відвідували кіно й вистави. Ви отримали безліч солодких подарунків, і тому могли снідати й обідати, коли вам заманеться (*бо інколи перебували апетит солодощами*), і тепер вам важко звикнути до режиму харчування.

Але подібні труднощі є в кожній людини після тривалого відпочинку. І в батьків після відпустки, і в школярів, навіть вашим дідусям та бабусям, у яких ви гостювали на канікулах, теж необхідно тепер трохи змінити свій режим.

Дотримуйте таких простих порад.

- Відновити режим дня. Обов'язково мати повноцінний сон.
- Припиняти рухливі ігри, ігри за комп'ютером за 2 години до сна. Краще почитати чи пограти в спокійні ігри. Це дасть змогу заспокоїтися і швидше заснути.
- Не нехтуйте прогулянками та руховою активністю. Узимку ми менше часу проводимо на свіжому повітрі. А підтримка фізичної активності не тільки приносить користь здоров'ю, але й допомагає швидше повернутися до робочого ритму. Тому обов'язково робіть уранці зарядку в провітреному приміщенні та щоденно гуляйте на повітрі.
- Правильно харчуйтеся. У меню обов'язково повинні бути фрукти.
- Навантаження на розум і тіло збільшуйте поступово.

— Ось такі нескладні правила допоможуть за тиждень увійти у шкільний ритм, навіть якщо на канікулах ви дуже розслабились, і ваш організм наразі протестує проти навантаження.

У ч е н и ц я. Подивіться на мене, яка я здорова, фізично розвинута, енергійна, життєрадісна. А це тому, що я дотримую режиму дня.

Я сплю не менше 9 годин на добу.

Харчуюся в один і той самий час.

Вчасно приходжу до школи, ніколи не запізнююся.

Відпочиваю перед виконанням домашніх завдань.

Виконую домашні завдання в один і той самий час.

Гуляю перед сном на свіжому повітрі.

Лягаю спати в один і той самий час.

А хто із вас робить так само?

Підніміть руки ті, хто спить не менше 9 годин на добу.

Погляньте на сусіда по парті ті, хто харчується в один і той самий час.

Підведіться з-за парт ті, хто не запізнюється до школи.

Плесніть у долоні ті, хто відпочиває перед виконанням домашніх завдань.

Присядьте ті, хто виконує завдання в один і той самий час.

Помаршируйте ті, хто гуляє перед сном на свіжому повітрі.

Зробіть 5 стрибків ті, хто лягає спати в один і той самий час.

Якщо ви взяли участь у виконанні всіх вправ, то ви вже повернулися до правильного режиму. А якщо ви виконали лише деякі вправи, то тепер ви точно знаєте, чому приділити увагу.

IV. БЕСІДА ПРО ВІЛЬНИЙ ЧАС

— Що означає словосполучення «вільний час»? Від чого він вільний?

— Чому ви можете присвятити вільний час?

— Як зробити так, щоб ігри та розваги у вільний час не призводили до порушень режиму дня? (Відповіді учнів.)

V. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

Учні по черзі декламують вірш (див. додаток на с. 28). Перед початком кожної частини на годиннику на дошці виставляють потрібний час.

Тема 18. УСІ НАРОДИ УКРАЇНИ ЖИВУТЬ У ЗЛАГОДІ ТА МИРІ (година миру)

Дата _____

Клас _____

Мета: формувати в учнів уявлення про наслідки війни та необхідність жити в злагоді та мирі; донести думку, що прагнення до порозуміння є важливим для миру й процвітання в поліетнічній державі; розвивати критичне мислення, зв'язне мовлення; виховувати патріотизм.

Хід заходу

I. МОТИВАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ

Перегляд уривка з документального фільму «Земля: життя без людей» — (National Geographic Channel, режисер: Крістофер Роулі), 0.00–1.09 (режим доступу: <https://www.youtube.com>).

Учитель. Спробуймо побути письменниками-фантастами й сказати, через які причини люди на Землі можуть зникнути. (Міркування учнів.)

— Так, варіантів може бути багато, але найстрашніший серед них — війна. Тому що доля людства залежить не від якихось зовнішніх обставин, а від дій самих людей, зокрема від того, що вони не змогли домовитись.

Робота над висловленням А. Айзімова

Коли наші нащадки побачать пустелю, на яку ми перетворили Землю, яке виправдання вони знайдуть для нас?

— Цей вислів із твору американського письменника Айзека Азімова, і це слова героя, який залишився жити у спустошеному післявоєнному світі.

— Як ви розумієте цей вислів?

— Чому герой порівнює Землю із пустелею?

— Як би ви відповіли на це запитання?

— Чи можна виправдати війну?

— Доберіть асоціації до слова «війна». (Розруха, біль, голод, сльози, рани...)

— Який антонім до слова «війна» можна дібрати? (Мир, злагода)

II. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ І МЕТИ ЗАХОДУ

— Тема нашої розмови: «Всі народи України живуть у злагоді та мирі».

— Ви вже висловили свій погляд на війну. Чому важливо жити в злагоді та мирі?

— Чи завжди це вдається? Що заважає?

— Найбільшим щастям є жити на рідній землі, в оточенні чарівної природи, серед усміхнених людей. Мир на землі — це найбільше багатство, адже так багато цікавого у світі. І хоча, як ви уже знаєте, жити в мирі не завжди вдається, найзаповітніше бажання всіх народів України — жити в мирі.

Сьогодні ми поговоримо про те, як жити в мирі та злагоді.

III. ЧИТАННЯ Й ОБГОВОРЕННЯ ВІРШІВ Н. КРАСОТКІНОЇ

1-й учень

Мир на землі — це затишок і тиша,
Це сміх дитячий і душі політ,
Коли поет чарівні вірші пише
Про незвичайний, дивовижний світ.

2-й учень

Мир на землі — це росяні світанки,
Краса і творчість, пісня у гаях.
Мир на землі — це вечори і ранки
Із радістю і щастям у серцях.

3-й учень

Мир на землі — це дім і мама, й тато,
Й любові стільки — просто через край!
Це та земля, де щастя є багатом
І в кожній хаті — хліба коровай.

4-й учень

Це та земля, де сміх і пісня лине,
А діти йдуть до школи знов і знов.
Й ніколи у боях ніхто не гине,
Бо там господар — щастя і любов.

— Сучасне населення України досить різноманітне. На території країни живуть представники 110 національностей. Крім українців (*близько 2/3 всього населення*), є значна кількість росіян, білорусів, а також євреї, поляки, чехи, словаки, болгари. Є молдавани і румуни, греки, угорці, естонці, кримські татари. Порівняно невелику кількість становлять німці, вірмени, цигани.

Погляньте на ці фотографії (*люди різного віку й статі, у різному одязі, зокрема національному*). Як ви вважаєте, хто з цих людей живе в Україні? Чому ви так вирішили?

— Як ви бачите, за зовнішніми ознаками важко стверджувати, що хтось із цих людей живе в Україні. А що спільного має бути в усіх людей, які живуть у нашій країні? (*Вони люблять її, пишаться нею, знають її історію, традиції, прагнуть жити так, щоб приносити користь країні тощо.*)

1-й учень

Традиції народу — це велике диво,
Яке струмить з глибин у майбуття.
Їх знаючи, народ іде щасливо
І впевнено у непросте життя.

2-й учень

В традиціях живе душа народу,
Великий зміст закладений у них.
Народ наш любить й береже природу
Та рідну пісню і веселий сміх.

3-й учень

І щире слово, й жарти іскрометні,
Легенду й казку, що в душі пливе.
І пам'ятає подвиги безсмертні,
А добра слава у віках живе.

4-й учень

Традицій у народу є багато,
Бо довго ми живемо на землі.
І нам їх треба добре пам'ятати,
Запам'ятати, поки ми малі.

5-й учень

Й нести з глибин віків у день
прийдешній,
Бо без минулого немає майбуття.
Щоб в правді й вірі, в доброті сердечній
Творити нам історію життя.

6-й учень

Щоб й далі рідну землю нам любити,
Поля і гори та вишневий цвіт.
У волі й славі на землі цій жити
І українцями іти у світ.

— Які традиції українського народу ви знаєте?

IV. ХВИЛИНКА ВІДПОЧИНКУ

Українська народна гра «Перстень»

Діти утворюють коло. Беруть якусь маленьку річ, наприклад перстень. Цей перстень кладуть у руки таким чином, щоб той, хто відгадує, не знав, у кого він. Діти наставляють руки, а той, що роздає перстень, кладе свої руки з ним в інші руки і, кому забажає, тому й опустить його. Це залишається таємницею, щоб той, хто відгадує, не побачив персня. Коли роздано, той, хто відгадує, підходить до гравців у колі і говорить:

Гадало, гадало,
По полю гуляло,

Дай, Боже, вгадать
І перстень узять.

Він підходить до кого-небудь з дітей, які, на його думку, мають перстень. Якщо відгадає — сідає на його місце, а той гравець починає відгадувати. Коли той, хто відгадує, не вгадає, все повторюється знову, аж поки не вгадає.

(*Пограти біля дошки декілька разів групами по 5–7 учнів.*)

— Чи були у вас конфлікти під час гри? Чи почувався хтось ображеним? Чи хотіли ви змінити правила, зробити щось на свою користь?

— Так відбувається і в державі. Які справи не робились би, слід урахувати, що всі народи різні, тому можуть виникати суперечки. Щоб отримувати задоволення від життя в країні, потрібно враховувати думку інших, уміти знайти компроміс.

V. ВПРАВА «ПРИКРАШАЄМО КРАЇНУ»

— Грати нам допомагав перстень, а зараз ми створимо ще одну прикрасу — намисто для України.

Діти на паперовому кружечку-намистині пишуть побажання Україні, зачитують їх, а потім формують намисто — нанизують на нитку чи приклеюють.

Намистом бажано прикрасити портрет дівчини-України на дошці, або просто повісити в куточку класу.

— Які побажання переважали?

— А як Україна може дочекатися здійснення цих побажань? *(Це багато в чому залежить від народу, який її населяє.)*

— Ви — маленькі українці, і від вас теж залежить, чи житиме Україна в мирі. Що ви можете зробити для цього? *(Відповіді учнів.)*

VI. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

1-й учень

Хай буде мир віднині і довіку!
Хай буде мир й замовкнуть війни злі.
І сльози щастя на своїх обличчях
Відчують всміхнені усюди матері.

2-й учень

Хай буде мир. Веселі будуть діти,
Спокійними скрізь стануть всі жінки
І перестануть думати ночами,
Що десь коханий гине на війні.

3-й учень

Хай буде мир й замовкнуть всі гармати.
Доволі крові, сліз, нещастя й бід...
Хай відпочине змучений боями
До праці звичний чоловічий рід.

4-й учень

«Хай буде мир!» — звертаються до Бога,
Чоло зросивши потом трударі,
Бо хочуть, щоб сміялись дзвінко діти
На нашій древній галицькій землі.

5-й учень

Хай буде мир віднині і довіку!
Хай буде мир й замовкнуть війни злі!
Хай у міцних обіймах всі народи
Ідуть у майбуття через віки.

— Усі українці хочуть жити в мирі, і якщо ми будемо дотримувати цих побажань, то Україна не стане такою — спустошеною, сумною, безлюдною, якою ми бачили Землю у фільмі на початку заходу, а буде ось такою...

Перегляд відео Ukraine My Home, автор Oleg Prylutskyi, 0.21–3.37 *(режим доступу: <https://www.youtube.com>).*

Психологічний практикум «А як би вчинив ти?»

Дітям пропонують кілька психологічних ситуацій, потрібно обрати варіант поведінки й пояснити його.

Ситуація 1. Ваша однокласниця прийшла до школи сумна й заплакана. Як ви поставитеся до цього?

- а) Удаватимете, що не помічаєте пригніченого настрою дівчинки, тримаючись від неї осторонь;
- б) одразу грубо запитаєте: «Чого це ти така зарюмсана?»;
- в) звернетесь до неї з проханням: «Чому ти не в настрої?»;
- г) обережно запитаєте: «У тебе щось трапилося? Може, я зможу чимось тобі допомогти?».

Ситуація 2. Один хлопчик із твого класу дуже поспішав сісти за парту, послизнувся, упав на підлогу і, болісно скривившись, намагається підвестися. Як ви вчините?

- а) Не звернете уваги на цей випадок; будете сміятися й кепкувати зі «спішка»-невдахи;
- б) повчально скажете: «От вам приклад народної мудрості: “Поспішиш — людей насмішиш!”»;
- в) щиро пожалієте потерпілого і допоможете йому підвестися й дійти до свого місця.

Ситуація 3. Ваш друг прийшов до школи після інфекційної хвороби (*наприклад, вітряки*). Як ви поставитеся до нього?

- а) Триматиметеся якнайдалі, уникаючи спілкування (*а раптом і на тебе хвороба перейде?*);
- б) одразу засиплете товариша шкільними новинами;
- в) щиро поцікавитесь самопочуттям друга, запитаєте, чи важко він переніс хворобу, побажаєте йому більше не хворіти і запропонуєте допомогу в поясненні пропущеного матеріалу.

Діти розігрують діалоги в парах відповідно до заданих ситуацій.

Учитель відзначає учнів, що демонструють тактовну, чуйну поведінку.

— Не звертаючи жодної уваги на проблеми інших, ми виявляємо елементарну байдужість. Запитання, звернені до них у грубій формі, свідчать не про чуйність, турботу й співчуття, а про зайву цікавість і нетактовність. Чуйне звертання до людини завжди обережне, лагідне, означає вашу готовність допомогти їй.

Тема 19. НАГОДУЙ ПТАХІВ (екологічна година)

Дата _____

Клас _____

Мета: формувати ключові компетентності (вміння вчитися — самоорганізовуватися до навчальної діяльності у взаємодії; загальнокультурну — зв'язно висловлюватися в контексті змісту; соціальну — проектувати стратегії своєї поведінки з урахуванням інтересів та потреб інших; громадянську — знати роль і місце птахів у природі); виробляти потребу бережливого ставлення до пернатих; розширити і закріпити знання учнів про птахів, про їхню поведінку і спосіб життя, роль і місце у природі, значення у житті людини; формувати в учнів початкові навички дослідницької роботи; розвивати допитливість, спостережливість, інтерес до пташиного світу; учити замислюватися над наслідками своїх дій, навчити правил поведінки у природі; виховувати у школярів бажання допомагати птахам узимку.

Хід заходу

Учитель. Зима — важка пора для птахів. У зимовий час птахи гинуть не стільки від холоду, а від того, що не вистачає їжі. Особливо важко птахам в ті часи, коли ожеледиця і сильні снігопади, коли земля, гілки дерев покриті льодом і снігом. Ось у ці скрутні часи для птахів на допомогу повинні прийти і дорослі, і діти. Якщо кожна школа в нашій країні змайструє хоча б одну гондівницю, то всі птахи будуть забезпечені кормом.

Допоможемо птахам узимку, а вони віддячать нам улітку!

1-й учень

Любий друже мій, юннате,
Уявляєш, скільки птах
Може з'їсти, поїдати
Гризунів, червів, комах?
Тож птахи із нами в спілці,
Поля й саду сторожі
Сови, дятли і синиці,
Щегли, сойки, снігурі.
Тож як стрінеш непутячих
Що біжать поза двором
Видирати гнізда в хащах —
Ти одразу присором.
Не лякайте, друзі, пташок!
Хай вони навкруг літають,

Крила їх в промінні сонця,
Наче райдуга, нам сяють.
Між дорослих і малечі
Пташка бачить все навкруг,
Дружно сяде вам на плечі,
Якщо ви їй — справжній друг.
Тих, у кого є кормушки,
В кого є пташки в дворі,
Не кусають того мухи
І прокляті комарі.
Бо пташки працюють ревно
Поїдаючи комах,
І до вечора в них, певно,
Аж оскома на зубах.

2-й учень

Гуляють білі сніговиці,
Тріщить мороз, гудуть вітри,
Сидять зажурені синиці,
І повзики, і снігурі.
Зима. Зима. Не те, що влітку.
Біліє далич снігова.
І на малесеньку чечітку
Колючий острах навіва.
Дзьобатий дятел діловито
У стовбур стука, не дріма.
Але тепер йому не літо —
Кругом зима, кругом зима,
А сніг летить, а вітер злиться,
І навіть щиглик на біду,
Хоч звичка в нього — бадьориться,
Сидить зажурений в саду.

Учитель. Так, пташкам узимку холодно і голодно, і немає у них часу для співу, бо ж потрібно шукати їжу і затишну місцинку, щоб хоч трішечки

зігрітись і сховатись від морозу. Чи можемо ми допомогти нашим меншим друзям — птахам?

Птахів здавна називають санітарами лісів, полів. А чи знаєте ви, що маленька синичка з'їдає за день комах стільки, скільки важить сама? Підраховано, що пара синиць оберігає плодовий сад на сорок дерев. Шпак тільки за сніданок поїдає 50–60 комах. Ластівка за літо з'їдає до мільйона комах.

Але ж як сказати пташкам, щоб вони прилетіли жити до вашого саду? Адже не вийдеш на дорогу і не кричатимеш: «Гей! Мухоловки, сороки, горобці, синички, летіть до мене!». Це можна зробити простіше. А як саме? Поміркуйте і розкажіть! Мені дуже цікаво почути ваші думки. *(Відповіді учнів.)*

— Молодці, потрібно ще восени вивішувати годівнички і підгодовувати пташок. Тоді вони і взимку прилітатимуть у ваш садок.

Годівнички потрібно вивішувати тільки для того, щоб урятувати сад? *(Відповіді учнів.)*

— Правильно, годівнички потрібні для того, щоб рятувати самих птахів. Зима для будь-яких тварин — це велике випробовування. По-різному пристосувалися вони до зменшення, а то й до майже повного зникнення кормів. Одні впадають у сплячку, другі — відлітають у теплі та багаті на корм райони, треті — залишаються зимувати, сподіваючись знайти корм, що залишився з літа. Саме тепер тварини, зокрема і птахи, потребують нашої допомоги. І найкращим подарунком для них стане годівничка.

Підгодовуючи птахів, ви захищатимете їх від голоду і холоду, захищатимете й дерева *(передусім, фруктові)* від видзьобування бруньок птахами, а також пташки залишаться гніздитися у вашому саду та захищатимуть його від шкідників.

Читання учнями завчасно підготовлених віршів.

3-й учень

Поспіши, дитино мила,
Глянь на світ навкруг:
Все зима снігом покрила —
І поля, і луг.
Ні зігрітись у промінні,
Ні знайти зерна,
Ось лежить там на камінні
Пташка нежива.

4-й учень

А тут друга, мов примліла,
Жалібно квилить:
— Поможі, дитино мила,
Цю зиму прожить.
Обережно, о дитятко,
Стіл щодня змети
І кришини перед хатку
Пташці принеси.

У. Кравченко

Учитель. У мороз і заметіль птахи замовкають. Вони ховаються у захищені місця і настовбурчують пір'я. Від цього їм стає тепліше.

Конкурс «Продовж речення-прикмету»

Ведучий зачитує першу частину речення, а команди по черзі продовжують.

Снігурі перед вікном цвірінькають — ... *(на відлигу)*.

Горобці ховаються в укриття — ... *(на мороз або заметіль)*.

Ворона ховає дзьоб під крило — ... *(на холод)*.

Сорока ховається під стріхою — ... *(на заметіль)*.

Узимку ворони літають і кружляють зграями — ... (буде мороз).

Синиця до хати — ... (зима у двір).

Галки збираються у великі зграї та сильно кричать — ... (на мороз і ясну погоду).

Горобці перелітають зграйками з місця на місце — ... (перед сильним вітром).

Конкурс «Пташина вікторина»

1. Який птах має найдовший язик? (Дятел, 14 см)
2. Які птахи прилітають до нас з півдня першими? (Граки)
3. Скільки потрібно взяти літер «а», щоб одержати назву птаха? (Сорока)
4. Хто в лісі втикає шишки в щілини дерев? (Великий строкатий дятел)
5. Які птахи влаштовують по кілька гнізд на деревах? (Граки)
6. Які птахи навіть у люті морози знищують комах-шкідників? (Синиці, дятли)
7. Якого кольору очі у сови сірої? (Чорні)
8. Чи болить голова у дятла? (Ні)
9. Що страшніше птахам взимку: холод чи голод? (Голод)
10. Узимку птахів підгодовують люди, а чи корисно підгодовувати їх улітку? (Ні, тривале вживання неприродного корму, наприклад, хліба, спричиняє хвороби.)

Учитель. Коли настають морози і заметілі, на допомогу лісовим мешканцям приходять люди. Нам слід подбати про пташок узимку.

Конкурс «Скрутно пташкам узимку»

Учасники складають пам'ятку «Чим краще годувати птахів узимку».

Учитель. Заготовити насіння — це ще півсправи. Потрібно виготовити годівниці, за допомогою яких можна буде запропонувати корм пернатим друзям. І так, щоб його снігом не замело і дощами не залило.

5-й учень

Я ладнаю годівнички
Для горобчика й синички,
Для малого снігурця
Крихт насиплю і пшонця.
Прилітайте, друзі милі,
Не лякайтесь заметілі!

А. Камінчук

Конкурс «Годівнички»

Учасники виготовили годівнички і презентували їх на конкурс.

Журі підсумовує бали за конкурси. Командам вручають грамоти і призи.

Учитель. Ось і добігла завершення наша зустріч. Багато нового ви дізналися сьогодні про зимуючих птахів нашого краю. А тепер пропоную розвісити годівнички, які ви підготували на конкурс, у шкільному парку. І не забудьте покласти туди корм для пташок!

6-й учень

Про зимуючих птахів, друже, пам'ятай,
Годувати взимку їх не забувай.
Небагато треба їм, жменька лиш зерна,
Лиш одна і не страшна їм буде зима.
Скільки гине взимку їх, аж болить душа,
Але в серці є для них крапелька тепла.
В теплий край вони могли, в вирій полетіть,
Та лишилися з людьми холоди терпіть.
Ви привчіть в морози їх до свого вікна,
Щоб весну вам принесла пісня їх дзвінка.

Робота за малюнками

— Які з цих птахів вам відомі? Де ви їх зустрічали? Яких з них можна зустріти і влітку, і восени, і взимку?

— Оберіть певного птаха і розкажіть про нього за планом.

- 1) Як називається птах?
- 2) Свійський він або дикий?
- 3) Водоплавний чи ні?
- 4) Перелітний або зимуючий?
- 5) Де мешкає птах?
- 6) Чим він живиться?
- 7) Чим примітний?
- 8) Чим корисний людині?

Тема 20. КОЖНА ЛЮДИНА — НЕПОВТОРНА (груповий практикум)

Мета: продовжити формувати у свідомості учнів переконання, що кожна людина — неповторна особистість; сприяти поліпшенню психологічного клімату в класі й навчати учнів поважати одне одного; виховувати самоповагу, упевненість, тактовність, доброту.

Хід заходу

I. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ І МЕТИ ЗАХОДУ. МОТИВАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ

Перегляд уривка з фільму Юлії Обревко «Геніями не народжуються», 0.00–1.07 (режим доступу: <https://www.youtube.com>).

Учитель. Кожна людина індивідуальна. Якості, властиві тільки одній людині, називаються індивідуальними. На світі немає абсолютно схожих людей. Кожна людина особлива, неповторна. Кожна людина має цінність.

Сьогодні ми виконаємо вправи, щоб дізнатися щось нове про себе, з'ясувати особливості свого характеру та ще раз переконатися у тому, що кожна людина — неповторна.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА ЗАХОДУ

1. Об'єднання групи (бажано — по шестеро учнів у кожній)

2. Вправа «Світлина» («Фотокартка»)

Учитель викликає до дошки по одному представникові групи. Діти мають замкрити біля дошки, наче вони на одному фото. *Завдання для учнів класу:* визначити, що спільного у дітей на фото, чим вони різняться.

3. Вправа «Подібність»

Учитель пропонує вийти до дошки одному учневі з першої групи. Решта груп мають виділити по одному представникові, який, на їхню думку, має максимальну схожість із учнем біля дошки. Свій вибір пояснити. *(Наприклад, має такий самий зріст, колір очей, так само любить малювати, учиться у тому самому класі, живе на тій самій вулиці тощо.)*

4. Вправа «Дизайнер»

Кожен учень отримує квадрат білого паперу.

— Складіть його навпіл, ще раз навпіл, відірвіть один шматочок у будь-якому місці та будь-якого розміру. Розгорніть і подивіться, що утворилося. *(Чи однакові фігури? Чому?)*

— Ви виконували завдання по-своєму, що є проявом вашої неповторності.

5. Вправа «Гарний — поганий»

Завдання: створити антонімічні пари з поданих слів (*чесноти — на папері рожевого кольору, вади — на синьому тлі*).

Добрий — злий;

сміливий — боягуз;

дисциплінований — балуваний;

щедрий — жадібний;

благородний — підлий;

товариський — замкнутий;

настирливий — безпечний;

розумний — нерозумний;

лагідний — впертий;

турботливий — байдужий;
цілеспрямований — легковажний;
доброзичливий — високомірний;
скромний — хвальковитий;
гордовитий — принижений;
ввічливий — грубий;
обережний — ризикований;
працелюбний — лінивий;
співчутливий — черствий;
довірливий — підозрілий;
простодушний — хитрий.

— Назвіть по дві якості, які ви хотіли б мати. Як цього досягти?

— Назвіть дві якості, від яких хотіли би позбутися. Як це зробити?

6. Вправа «Квітка»

— Виберіть собі квіточку (*заготовка квітки з 6 пелюсток — за кількістю учнів у групі*). Посередині квітки напишіть своє ім'я, та одну позитивну рису характеру, передайте квіточку по колу, кожен член групи повинен написати на пелюстках, що йому подобається у вас.

Учні, які бажають озвучити написане на квітці, пропонують наклеїти квітку на дерево, що на дошці. Тоді в кошику під деревом з'явиться стільки яблук, скільки квіток на дереві.

Учні озвучують та наклеюють на дерево квіти.

7. Вправа «Кошик яблук»

— Унікальними є не тільки люди, а все на Землі. Перевіримо це на практиці. Перед вами — кошик з яблуками. Витягніть з нього по одному яблуку та уважно розгляньте його. Тепер я перемішую наші яблука. Ви маєте знову відшукати своє яблуко та описати його.

8. Вправа «Нагородження»

— Видатний педагог Януш Корчак сказав: «Я помітив, що тільки дурні люди хочуть, щоб усі були однакові. Хто розумний, той радий, що на світі є день і ніч, літо і зима, молоді та старі, що є і метелики і птахи, і різного кольору квіти й очі, і що є і дівчатка, і хлопчики. А хто не любить думати, того розмаїття, яке змушує працювати думку, дратує».

Кожна група має медальки за кількістю учнів у групі. *Завдання*: зробити напис відповідно до того, кому з групи цю медаль вручатимуть. Написи не мають повторюватися. (*Наприклад, «найсильніший», «наймудріший», «найрозсудливіший», «лідер», «найактивніший», «найспокійніший» тощо.*)

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

Перегляд відео Івана Вуйка «Не слідуй стереотипам! Толерантність». 0.00–0.47 До питання «Вони схожі?» (*режим доступу: <https://www.youtube.com>*).

— Діти, як ви вважаєте, ці люди схожі?

Продовження перегляду відео (0.48–1.05).

Тема 21. КРАСА ПРИРОДИ В МИСТЕЦТВІ (година творчості)

Дата _____

Клас _____

Мета: розширити кругозір учнів; продовжити розвивати вміння сприймати твори різних жанрів мистецтва; учити бачити прекрасне в навколишньому світі; спонукати дітей до відтворення власних почуттів на папері у словесній або художній формі; виховувати почуття прекрасного.

Хід заходу

У ч е н ь (в образі художника)

Коли серце буває у згоді з рукою,
Я малюю усе, що воно мені каже:
Стіни древнього замку над Стиром-рікою,
Мальовничого парку осінні пейзажі.

Я малюю і вулицю нашу, й домівку,
Біля неї садок, а в нім маму і татка —
Вони будуть щасливі віднині й довіку,
І не знатимуть горя, хвороб і нестатку.

Намалюю я луг у весняному цвіті
І, якщо кольори підібрати я зможу,
Намалюю її серед трав, серед квітів,
А внизу підпишу: «Невідомий художник».

О. Колосок

У ч и т е л ь. Про який вид мистецтва йдеться у вірші? (*Живопис*)

— Що надихнуло героя вірша? Що спонукало його намалювати пейзажі? (*Бажання висловити почуття, що йдуть від серця: милування навколишнім світом, щастя в родині.*)

— Краса природи України — в чому вона? Для кожної людини, яка щиро любить рідну землю, її природа — найчарівніша у світі. Та мені здається, що немає нічого прекраснішого за українські краєвиди. Яке серце не сповниться радістю, доторкнувшись до краси України? Яка душа не озветься трепетною й щирою любов'ю до неї?

Сьогодні ми поговоримо про те, як у мистецтві відображено красу рідної природи.

У ч е н ь - х у д о ж н и к. Один з найвідоміших українських художників кінця XIX — початку XX століття — Архип Куїнджі. Він походив з бідної родини, але постійно малював. Шлях до визнання був складним, лише у 27 років він нарешті отримує звання вільного художника за намальований ним один з кримських пейзажів. Згодом Архип Куїнджі став дійсним ювеліром живопису. Одна з найвідоміших його картин — «Місячна ніч на Дніпрі». (*Демонстрування репродукції.*)

— Що ви бачите на картині?

— Які кольори переважають? Які почуття викликала картина?

— А до нас завітав іще один гість.

У ч е н и ц я (в образі поетеси)

Якби ти знав, як пишуться вірші...
Зі спогадів, що пелюстками квітів
непрохано торкаються душі
і сипляться на стіл рядками літер.

Якби собі ти тільки уявив:
вірші, немов уламки мого світу,
падуть дощем написаних рядків
і їх я вже не в силах зупинити.

Вони течуть по жилах, по руках
і невимовно в серце накрапають,
яке за мить розходиться по швах,
живою залишаючи лиш пам'ять.
Н. Ковалюк

— За допомогою чого передають свої почуття поети?
— Послухайте вірш Петра Сиченка «Українська ніч». Якою зобразив ніч поет?

Над зеленим гаєм та над бережком
місяць виринає золотим ріжком.
Посріблив отаву, віття лугове
і на той бік ставу човником пливе.

А на видноколі, мов брови шнурок,
підняли тополі хмарку до зірок.
Ген туман вітрила підніма навстріч...
Ой, яка ж ти мила, українська ніч.

— Як змалював ніч поет? Яку картину ви уявили? Що спільного із картиною А. Куїнджі?

У ч е н ь (в образі режисера). Режисер — творчий працівник видовищних видів мистецтва. Призначення режисури — створення фільма на основі п'єси, музично-драматичного твору або сценарію театрального спектаклю. Я представляю вашій увазі анімований ролик. (Перегляд відео. Вірш «Українська ніч» з проекту «Анімовані вірші для дітей» — режим доступу: <https://www.youtube.com>)

— Але не лише ніч надихає митців на створення шедеврів. Я надам слово архітекторам.

1-й у ч е н ь-а р х і т е к т о р. У сучасній архітектурі є біо-тек стиль, сенс якого — створити новий простір для життя людини, поєднати принципи біології, будівництва та архітектури.

2-й у ч е н ь-а р х і т е к т о р. Ми вважаємо, що природа вже давно все вигадала за нас. Усі наші проекти зовні дуже незвичні. Будівлі в стилі біо-тек часто несиметричні, мають форму коконів, дерев, сітки павука — всього того, що зустрічається у живій природі.

1-й у ч е н ь-а р х і т е к т о р. Можна зустріти будинки, схожі на мушлі молюсків, або будівлі, що нагадують обриси яєць. (Демонстрування проектів.)

— Як ви бачите, природа є невичерпним джерелом для натхнення. Образ природи є в усіх видах мистецтва. Зіткнувшись зі справжньою красою, неможна залишитися невраженим.

Зараз уявіть, що ви знаходитесь у лісі (звук лісу). Заплющте очі, згадайте, що вам запам'яталося. Розплющте очі. Ви все ще в лісі. Ви прагнете передати свої почуття від побаченого. Складіть чотиривірш, намалюйте картину або спроектуйте будинок. (Звук лісу продовжують звучати до кінця роботи.)

— Ми знаємо багато відомих митців — художників, поетів, письменників, скульпторів... Але вони теж колись були дітьми. І хто знає, може, через десяток років, на мистецькому небосхилі спалахнуть ще зірки, твори яких ми мали честь переглядати сьогодні.

Виставка робіт.

Тема 22. І ЖИВЕ КАЛИНА НА ПАПЕРІ... (година народознавства)

Дата _____

Клас _____

Мета: поглибити знання учнів про Україну; продовжити ознайомлення учнів з національними символами; формувати національну свідомість; розвивати пізнавальні інтереси школярів; виховувати любов до рідного краю, повагу до її символів, культури свого народу.

Обладнання: портрет Т. Г. Шевченка, вишитий рушник, кетяги калини, малюнок куща калини, сопілка.

Хід заходу

Учитель. Святою для кожної людини є земля, де вона зробила перший крок, вимовила перше слово, почула мамину пісню-колисанку, пішла стежиною до школи. Ці почуття вічні.

1-й учень

Що таке Батьківщина?
Під віконцем калина,
Тиха казка бабусі,
Ніжна пісня матусі,
Дужі руки у тата,
Під тополями хата,
Під вербою криниця,
В чистім полі пшениця.
Серед лугу лелека
І діброва далека,
І веселка над лісом,
І стрімкий обеліск.

2-й учень

У всіх людей одна святиня,
Куди не глянь, де не питає,
Рідніше їм своя пустиня,
Аніж земний в чужині рай.
Їм красить все їх рідний край
Нема без кореня рослини,
А нас, людей, без Батьківщини.

Учитель. Україно! Осяяна сонцем, прославлена трудом, піснею возвеличена. З чим тебе порівняти? Чи з весняним ранком, чи з бездонним небом, чи з веселим шумом червоної калини?

3-й учень

Струмок серед гаю, як стрічечка,
Червоніє калина, мов свічечка.

4-й учень

Червоніє калина, квітують поля.
Добрідень тобі, Україно моя!

Учитель. Сьогодні ми розповімо вам про рослинний символ нашої країни — калину. Калина — це слава рідної землі, отчого краю, батькової хати.

5-й учень. Калина — це той символ, що пам'ять людську береже, нагадуючи про милий край, це символ безсмертя.

6-й учень. Калина — це символ мужності й незламності духу в боротьбі за незалежність рідного краю.

7-й учень. Гарна калина в усі пори року: навесні, коли прикрашена квітами, і восени та взимку, коли горять багряно її спілі ягоди.

Учитель. Червона калина — символ України. В усіх народів є улюблені рослини-символи: у росіян — береза, у молдаван — виноград, у канадців — клен.

А в нашому краї з давніх-давен шанують калину. Нема села, двору, де б не зацвітав кущ калини. Правду каже українське прислів'я «Без верби й калини нема України». З давніх-давен наш народ опоетизував кущ калини, оспівав у піснях, легендах.

8-й учень. Послухайте «Легенду про калину».

Це було в той час, коли на Русь нападали татарські орди. Одного разу в одному українському селі було весілля. На нього прийшло дуже багато вродливих молодих дівчат. І коли весілля було саме в розпалі, на село напали татари. Завойовники побачили цих красунь і почали їх ловити, щоб продати в Цар-городі. Дівчата, щоб не потрапити в неволю, почали тікати на болота і там потопились.

На тому місці, де загинули українські дівчата-зірки, виросло дуже багато кущів калини. І з того часу дівочу вроду порівнюють з калиною. Про цей чарівний кущ складено безліч пісень, віршів і приказок.

Звучить пісня «Калини цвіт».

9-й учень. Найбільше шанували в Україні калину — символ рідної землі, отчого краю, батьківської хати. Дівчата цвітом калини прикрашали коси. Достиглі кетяги розвішували попід стріхами, і вони червоніли, мов намисто. Калину використовували у весільному обряді: прикрашали коровай, завітчували вінок молодої. З калини майстрували колиски для немовлят, прикрашали світлиці.

Дівчата виконують пісню «На калині».

10-й учень. Кора і ягоди калини мають лікувальні властивості. Спиртовий екстракт калини та її відвар — добрі кровоспинні засоби. Люди вживають ягоди як потогінний, послаблювальний, гіпотензивний засіб, а ягоди з медом їдять під час гострих респіраторних захворювань, хвороб печінки.

Соком калини очищують обличчя, щоб рум'янилося. У народі кажуть: «Червона калина від ста хвороб лікує». П'ють її від кашлю, при серцевих нападах, високому кров'яному тиску.

11-та учениця

Гей, у лузі червона калина
Гей, гей, нахилилася.
Чогось наша славна Україна
Гей, гей, засмутилася.
А ми тую червону калину
Гей, гей, піднімемо,
А ми ж свою славу Україну
Гей, гей, розвеселимо.

Українці наділяють калину лагідними епітетами, називають її червоною добровітою. Красиву дівчину порівнювали з калиною. «Зацвіла в долині червона калина, ніби засміялася дівчина дитина», — писав великий Кобзар.

12-й учень. За що ж ми любимо калину? За її білий цвіт травневий, за кетяги червоних ягід на тлі осіннього згасання природи, за терпкувато-кислий, освіжаючий смак її плодів.

13-й учень. Безліч пісень, віршів, легенд складено про цю рослину.

У калини китиці червоні,
У калини, білі, білі квіти.
Я тримаю квіточку червону,
А здається — усміх України.

14-та учениця

КАЛИНА

Біля хати, біля тину
Зустрічаємо калину,
Часто просимо в господу
Посидіти біля роду:
На весіллі, на хрестинах,
А також на іменинах.
Вона лагідна, цнотлива
І на диво всім вродлива.
То й пісні про неї склали
І врочисті, й величаві.
Як нездужає людина —
Їй на поміч йде калина,
І поступиться красою
Для цілющого напою.
В неї хисту є чимало,
Щоб здоров'я прибувало,
В душі нашого народу
Калинонька жила з роду,
Це ж бо кетяги калини —
Символ нашої України.

М. Познанська

15-та учениця. А ще калина символізує мужність і незламність духу в боротьбі за незалежність рідного краю, людську гідність.

Дуже любив калину Тарас Шевченко. У Кирилівці, неподалік від місця, де стояла хата Шевченків, і досі росте величезний кущ калини — такий самий, як той, що в ньому ночував малий сирота Тарас, коли мачуха виганяла його з хати.

У багатьох віршах Шевченка є образ калини.

Тече вода з-під явора,
Яром на долину,
Пишається над водою
Червона калина...

Учитель. А тепер, діти, згадаймо народну мудрість, присвячену калині.

- Видивляється у воду на свою хорошу вроду.
- Пишна та красива, мов червона калина.
- Молода дівчина така гарна, як червона калина.
- Стоїть у дворі дівонька, як над ставом калинонька.
- Стоїть дід над водою з червоною бородою. Хто йде — не мине, за борідку ущипне.
- Стоїть дід над водою з білою бородою. Тільки сонечко пригріє, борода по-червоніє.
- І не дівчина, а червоні стрічки має.
- Любуйся калиною, коли цвіте, а дитиною, коли росте.
- Без верби і калини нема України.

Учитель. Так багато ми про калину почули, розказали. Діти, яка зараз пора року? (*Осінь*)

— Яка осінь? (*Мила, ніжна, загадкова, барвиста, кольорова, багата, чарівна*).

— Так, діти, тільки восени калина стає такою чарівною, дарує нам такі чудові ягоди. Якого вони кольору? (*Червоного*)

— Так. А чи куштували ви ягоди калини? Які вони на смак?

— А зернята ви уважно розглянули?

— Що вони вам нагадують?

— Правильно, у людини одне серце, а у калини скільки ягід, стільки і сер-
дець.

Малювання кетягів калини. Складання віночка

У ч и т е л ь. У вас на партах є вирізані листочки або грона. Хто був уважний і бачив схожі у природі? Так, це — калина. Зараз ми з них складемо віночок. Ці ягоди, листочки не прості. Вони розкажуть нам, чим ми займатимемося або що вже зробили.

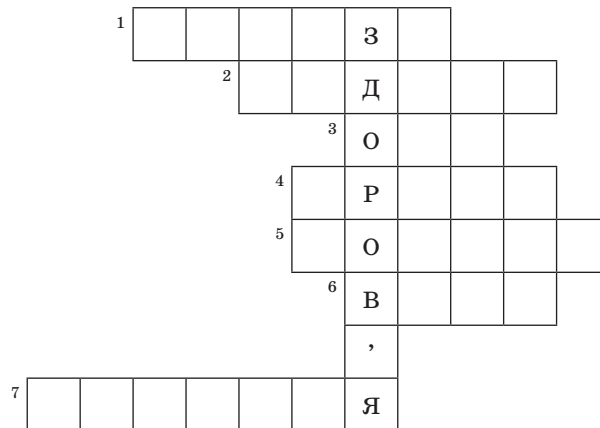
На дошці намальований кущ калини (з *листочками, без грон*). У кожної дитини на парті є листочок липкого паперу із зображенням кетяга калини.

Підсумок заходу. Рефлексія

- Мені сподобалось...
- Я дізнався...
- Мені запам'яталося...
- Удома я розкажу про...
- Я хотів би ще...
- Мене вразило...
- Відтепер я буду...

ДОДАТОК ДО ТЕМИ 35

Розгадування кросворда

1. Прийшла біда — тече вода. (*Сльози*)
2. Стоять вилка, на вилках — брилко, на брилку — клубок, на клубку — лісок. (*Людина*)
3. Два брати через гору живуть і ніколи один одного не бачать, у гості не ходять. (*Очі*)
4. На одному камені дві змії лежать. (*Брови*)
5. У вовні, а не вівця, літо й зиму труситься. (*Борода*)
6. Двоє лисенят завжди поруч сидять. (*Вуха*)
7. Ношу їх багато років, а ліку їх не знаю. (*Волосся*)

Мета: актуалізувати поняття «здоров'я», «хвороба», «профілактика здоров'я», формувати навички здорового способу життя; повідомити ознаки розповсюдження грипу та ГРВ; на прикладі усної народної творчості довести важливість збереження здоров'я; розвивати мислення, мовлення учнів; виховувати дбайливе ставлення до власного здоров'я.

Хід заходу

I. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ ЗАХОДУ

На столі вчителя — термометр, пігулки або вітаміни, медична маска.

- Здогадайтеся, про що сьогодні йтиметься?
- Тема нашої зустрічі — «Переможемо всі хвороби».
- Як ви вважаєте, чи важлива ця тема?
- Хто із вас вважає, що знає, як перемогти абсолютно всі хвороби?
- Хто вважає, що знає, як перемогти більшу частину хвороб?
- А хто забув, як боротися з хворобами?
- Сьогодні ми згадаємо, що таке хвороби і як їх перемогти.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА ЗАХОДУ

1. Актуалізація понять

— Плесніть у долоні ті, хто може назвати синоніми до слова *хвороба*; поверніться до сусіда по парті ті, хто знає антонім до цього слова. (*Опитати кількох учнів.*)

— Що таке здоров'я? (*Здоров'я — це не тільки відсутність хвороб або фізичних дефектів, але стан повного фізичного, психічного та соціального благополуччя.*)

— Що таке хвороба? (*Це порушення нормальної життєдіяльності через зовнішні та внутрішні чинники, якими можуть бути шкідливі віруси, мікроби, бактерії; що й призводить до погіршення стану людини.*)

— Як розпізнати хворобу?

2. Гра «Показники здоров'я»

Діти обирають папірець, читають показник, який на ньому написаний, і кріплять показник здоров'я на сонечко, а показник хвороби — на хмарку.

- Ми відвідуємо школу;
- ми веселі;
- у нас нежить;
- у нас нічого не болить;
- ми граємось;
- ми гуляємо, бігаємо, стрибаємо;
- ми кашляємо;
- ми вчимося, займаємось у гуртках;
- нічого не хочеться;
- у нас немає апетиту;
- у нас добрий апетит;
- ми співаємо, малюємо;
- ми сумні;
- у нас висока температура;
- ми плаваємо, танцюємо;
- у нас поганий сон;
- ми радіємо;
- ми бадьорі і щасливі.

— А що може викликати хворобу?

3. Читання уривка з вірша Георгія Грищенка «Хвороби»

1-й учень

Хвороби лісом не блукають,
Вони блукають між людьми
І миті слухної чекають,
Щоб захворіли врешті ми.

2-й учень

Вгризаються у наше тіло,
Бо їжа та смачна для них,
Ми ж захищаємось уміло
Від цих розбійників лихих.

1-й учень

Ковтаємо пігулки різні,
Хвороба наша відступа,
Закони діючі залізні,
Жива хвороба не сліпа.

2-й учень

Вона зникає до пігулок
І змінює сама себе,
Та знов готова до прогулок,
Шукати тіло заслабе.

— Про який спосіб боротьби із хворобою говориться у вірші? (*Прийом ліків*)

— Хто має призначати ліки? А чи знайоме вам слово «профілактика»? Що це таке? (*Попередження*)

— Як ви вважаєте, що в нашому житті найбільше впливає на наше здоров'я?

4. Слово вчителя

— Учені проводили дослідження, у яких так само, як і ми з вами, намагалися встановити, що ж впливає на здоров'я. Уявіть, що ця банка — людське здоров'я (частини банки заклеєні кольоровим папером відповідно до процентного співвідношення).

Як відомо, якщо умовно прийняти рівень людського здоров'я за 100 % (цілу банку), то тільки 5 % залежить від рівня розвитку медицини (від того, чи можуть лікарі вилікувати хворобу, чи є потрібні ліки), 20 % — від спадкових факторів (чи хворіли ваші батьки і родичі), 25 % — від екологічної ситуації в державі (від того, наскільки забруднене довкілля), а понад 50 % — від людини, способу її життя, яким шляхом вона йде у своє майбутнє.

— Як треба попереджувати хвороби?

Гра «Віднови вірш» (автор тексту вірша — І. Кульська)

Завдання: вставити пропущені слова (у тексті вірша їх підкреслено).

Здоров'я — основа усього на світі.
Здоровими бути бажають всі діти.
Для цього потрібно щоденно вмиватись,
Робити зарядку і тепло вдягатись,
Себе гартувати водою і сонцем
І солодко спати з відкритим віконцем,
І їсти усе, що на стіл подають,
Бо страви нам росту і сил додають.

— Про які профілактичні заходи говорилось у вірші? А як іще можна попередити хворобу?

— Які гімнастики для попередження хвороб ви знаєте? (Можна запропонувати комусь із учнів стати лікарем і провести гімнастику — фізкультхвилинку для профілактики втоми, ранкову зарядку, гімнастику для очей для профілактики погіршення зору, вправи для постави для попередження сколіозу, обов'язково згадати, що саме попереджаємо.)

— Але навіть якщо ми робимо профілактику, є хвороби, які загострюються у певний сезон. Щось наша хмарка, до якої ми кріпили ознаки втоми, наче заворушилась. Подивимось? Ой, та в ній же віруси! (Фотографії кількох різних вірусів грипу дістати з хмарки та прикріпити на дошку біля неї.)

— Саме цей місяць є сприятливим для поширення вірусу грипу.

У побуті грипом часто називають будь-яку застуду, що не є правильним, тому що грип викликається вірусом грипу, а є ще безліч менш шкідливих вірусів, які викликають захворювання із нежиттю, кашлем, підвищенням температури тіла. Ці хвороби мають загальну назву ГРВІ (*гострі респіраторні вірусні інфекції*). Грип, на відміну від ГРВІ, дає тяжкі ускладнення і може навіть призвести до смерті, якщо невчасно звернутись до лікаря.

— Як же можна заразитися ГРВІ та грипом?

Під час чхання, так само як і при кашлі, з рота хворої людини вилітають дрібні частки слини і мокротиння, в яких віруси містяться у величезних кількостях. Тому перший механізм передачі ГРВІ так і називається — повітряно-краплинний. Зазвичай частки вологі з вірусами вдихаються іншою людиною не відразу (для цього потрібно перебувати в безпосередній близькості до хворої людини), а після того, як вони осядуть на підлогу, висохнуть і знов піднімуться в повітря з пилом.

Інший механізм передачі респіраторної інфекції — контактний. Як правило, людина, чихаючи або кашляючи, закриває рот рукою, сподіваючись запобігти поширенню інфекції повітряно-крапельним шляхом. І тоді вся колосальна маса мікробів, яка повинна була вийти у відкритий простір, осідає на руці цієї ж людини, яка розносить її з предметів побуту, в тому числі і тих, до яких торкаються інші люди. Або розносить її по руках друзів, колег і знайомих при рукостисканнях. Тим, у свою чергу, залишається лише доторкнутися своєю рукою до рота, носа, або протерти очі, і вірус можна теж занести собі в організм. Ось чому важливо мити руки й уникати дотиків рук до власного обличчя, особливо при спалахах респіраторних інфекцій.

Збудники ГРВІ досить стійкі у зовнішньому середовищі. Так, вірус грипу може зберігати життєздатність поза організмом до 3-х тижнів. Тому зараження може відбуватися навіть через значний час після контакту хворої людини з предметами домашнього вжитку, дитячими іграшками, посудом, ручками дверей громадських закладів та ін.

З іншого боку, для успішного проникнення вірусу в організм важливий ще один фактор — кількість вірусних частинок. Висока концентрація вірусів може зберігатися в закритих приміщеннях, особливо з великими скупченнями людей: офісах, школах, дитячих садках, громадському транспорті, магазинах. Навпаки, на відкритому повітрі зустріти достатню для зараження кількість мікробних часток практично неможливо.

Тому, всупереч поширеній думці, навіть під час сезонних спалахів ГРВІ, гуляти на відкритому повітрі зовсім не небезпечно. Набагато більше значення має, на якому транспорті ви їдете до місця прогулянки або роботи.

Якщо ви все ж заразилися, то вірусу необхідний час, щоб він подолав захисні бар'єри організму і почав розмножуватися в достатній кількості, виявляючи свій вплив на організм. Цей час називається інкубаційним періодом. Він може тривати від декількох годин до 3-х діб. Далі виникають симптоми хвороби — сухість, першіння та біль у горлі, або кашель. Можливі закладеність носа, чихання, зміна голосу (*хрипіння*), почервоніння чи слюзливистість

у очах. А вже потім з'являється підвищення температури, озноб, біль у суглобах і м'язах.

І якщо є ці ознаки хвороби — обов'язково необхідно звернутись до лікаря.

5. Гра «Відіб'ємо вірусну атаку!»

Але у нас на дошці — вірусна атака. Треба її ліквідовувати. Для того, щоб знищити віруси, треба дати правильні відповіді на питання.

Але є одна прикра обставина. При контакті з вірусами ми можемо заразитися. Як же бути? *(Бажано учневі-ліквідатору надягнути захисну маску та рукавички або після того, як викидав вірус у «смітник», помити руки.)*

- Чим ГРВІ відрізняється від грипу?
- Які є способи передачі інфекції?
- Що таке повітряно-краплинний спосіб зараження?
- А контактний спосіб?
- Що таке інкубаційний період?
- Скільки часу потрібно вірусу, щоб освоїтись у тілі людини й почати шкідливу роботу?

- Як лікуватися від грипу? Чи можна лікуватися самостійно?
- Ми знищили всі віруси грипу. І мені здається, що сонечко хоче щось сказати. *(За сонечком — конверт із пам'яткою — «Профілактика грипу» для куточка класу.)*

6. Робота над прислів'ями і приказками

- Згадайте, які прислів'я та приказки про здоров'я ви знаєте.
- Без здоров'я немає щастя.
- Веселий сміх — це здоров'я.
- Бережи одержу знова, а здоров'я змолоду.
- Вартість здоров'я знає лише той, хто його втратив.
- Здоров'я за гроші не купиш.
- Іржа залізо їсть, а чоловіка — хвороба.
- Сміх лікує краще, ніж усі ліки.

7. Хвилинка відпочинку

Бонус за гарну роботу — перегляд мультфільму «Їжачок та здоров'я» із циклу «Смішарики» *(режим доступу: <https://www.youtube.com>).*

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

- Хто вважає, що знає, як перемогти хворобу? Хто сумнівається?
- Хто може дати інтерв'ю: розповісти про те, що сподобалось, що було новим?

Тема 24. ВІД МАТЕРІ ДОНІ ДОБРО ПЕРЕДАТИ (*година доброти*)

Мета: формувати почуття обов'язку перед батьками, спонукати до більш уважного ставлення до мам; учити виявляти повагу до рідних; ознайомити з народними прислів'ями; виховувати любов та шанобливе ставлення до матусі, глибокі почуття любові до найближчих, найрідніших людей, до неньки-України.

Обладнання: репродукції картин художників за темою «Материнство»; малюнки дітей, прислів'я, вислови про родину, матусю.

Хід заходу

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Слово вчителя

— У кожного з нас є своя родина. Це найдорожчі для нас люди, які люблять нас понад усе. І ми їх любимо, бо без них не уявляємо свого життя. Батько і мати — найрідніші та найближчі для кожного з нас люди. Саме ці люди подарували нам життя, можливість дихати, любити, можливість бути людиною. Саме ці люди першими навчили нас слухати, думати, розмовляти, любити й віддячувати. Саме для цих людей ми назавжди залишимося дітьми.

2. Гра-розминка «Сім'я — яка вона?»

— Доберіть сім прикметників до слова *сім'я*. (*Щаслива, дружна, надійна, вірна, творча, щедра, весела*)

На дошці записують відповіді.

— Як ви вважаєте, чому ми добирали саме сім прикметників?

— Хто входить до складу сім'ї?

3. Вправа «Мікрофон»

— Продовжте речення: «Моя матуся — це...».

- Найближча рідна людина, мій захист, опора, тепло.
- Любов, злагода, надія, довіра.
- Щастя, довіра, тепло, підтримка, взаєморозуміння.
- Людина, яка створює затишок у моїй родині.
- Мій дім, де тепло, де довіряють одне одному.
- Людина, яка всім серцем бажає мені добра.
- Моя рідна, яка любить і розуміє мене.

— Сьогодні ми присвяtimo виховну годину своїй найріднішій людині — матусі. Ми дізнаємося про те, що слід робити, щоб зберегти спокій, любов, тепло в родині, а також, як потрібно ставитися до найближчих людей.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота в парах

— У всіх народів, у всі віки мати була охоронницею, добрим ангелом домашнього вогнища. Її мудрість поважали в сім'ї, в її розрадах знаходили спокій дитячі серця.

— Пригадайте ваші перші спогади про раннє дитинство.

— З якого часу ви себе пам'ятаєте?

— З ким пов'язані ці перші спогади? З якою подією? (*Діти діляться своїми спогадами.*)

Скільки в мамі сонця, щирого тепла.

Скільки в мамі радості, щирого добра.

Всі ночі не спала — сон наш берегла,
Ніжнє своє серце і тепло дала.
Як нам не любити неньку дорогу?
У душі матусі почуттів глибінь.
А в очах матусі неба голубінь.
У руках матусі праця без кінця.
А в устах матусі слово мудреця.

— Мати — початок усього. Незмінну любов, ласку, ніжність і тепло дарує вона своїм дітям, оберігаючи їх. Тільки мати нічого не пожаліє для своєї дитини. Вона у хвилину небезпеки ніколи не думатиме про себе, все віддасть для того, щоб захистити свою дитину, зазнає будь-яких труднощів, страху, сумнівів. Вона оберігає нас, зігріває. Мати тяжко страждає, якщо її дитину спіткає лихо, і розцвітає, стає молодшою, веселішою, сильнішою, коли бачить, що її дитина виросла порядною людиною. Все, що є в нас найкращого, — все від неї, від рідної неньки. За мамину ласку і любов, за її недоспані ночі і колискові пісні, за її добрі та ніжні слова, за її лагідну вдачу і науку ми дякуємо їй.

Слово «мама» росте з нами тихо, як ростуть дерева, сходить сонце, як тихо світить вечорова зоря, розквітають чорнобривці.

Найкращі дні для наших матерів —
Це дні, коли щасливі їхні діти.
Від нас залежить, скільки днів таких
Ми зможемо для матері зробити.
Даруймо ж радість нашим матерям,
Бо їм турбот і горя вистачає.

2. Анкета «Найкраща мама»

— Назвіть риси характеру своєї матусі. Яка вона?

1. Як ви називаєте свою маму?
2. Скільки солодощів може з'їсти мама?
3. Скільки ґудзиків мама пришиває до ваших речей?
4. Скільки гарних слів скаже мама, переглядаючи ваш щоденник?
5. Що говорить мама тобі перед сном?
6. Скільки хвилин може мама просміятися?
7. Про що мріє мама?

— Мати — це символ усього найкращого, найріднішого. Вона завжди була, є і буде берегинею роду, родинного вогнища і затишку. Мати — це перше слово, яке найчастіше повторює людина в години радості та смутку. Мати найкраще розуміє свою дитину, завжди їй допоможе, розділить з нею радість і смуток.

3. Робота над прислів'ями (робота в парах)

— Народ склав багато прислів'їв про маму. Спробуємо відновити їх та пояснити.

На партах — аркуші з частинами прислів'їв. Учні відновлюють їх та пояснюють зміст.

Рідна матінка — ...	біля мами жити.
Материнська молитва...	буде тобі скрізь гладенько.
На сонці добре грітись, а...	мов ясне сонечко.
Шануй батька й неньку — ...	з дна моря дістане.

4. Читання вірша В. Симоненка «Лебеді материнства»

Мріють крилами з туману лебеді рожеві,
Сиплють ночі у лимани зорі сургучеві.
Заглядає в шибку казка сивими очима,
Материнська добра ласка в неї за плечима.
...

Виростеш ти, сину, вирушиш в дорогу,
Виростуть з тобою приспані тривоги.
У хмільні смеркання мавки чорноброві
Ждатимуть твоєї ніжності й любові.
Будуть тебе кликати у сади зелені
Хлопців чорночубих диво-наречені.
Можеш вибирати друзів і дружину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.
Можна вибрати друга і по духу брата,
Та не можна рідну матір вибирати.
За тобою завше будуть мандрувати
Очі материнські і білява хата.
І якщо впадеш ти на чужому полі,
Прийдуть з України верби і тополі,
Стануть над тобою, листям затріпочуть,
Тугою прощання душу залоскочуть.
Можна все на світі вибирати, сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.

5. Аналіз змісту

- Як ви вважаєте, чому рідною ненькою (*матусею*) називають Україну?
- Як назвати ці почуття любові до рідної землі?
- Чому не можна забувати свою Батьківщину, рідний край?

6. Гра «Народна мудрість»

- Додайте кінцівку прислів'я.
- Як під сонцем квітам,.. (*так з матір'ю дітям*).
- Як мати рідненька,.. (*то й сорочка біленька*).
- Мати однією рукою б'є, а... (*другою голубить*).
- Дитина плаче, а матері... (*боляче*).

7. Обмін думками

- Поділіться, чого навчила вас мама — того, що ви раніше не вміли?
- Що ви можете зробити для матері, щоб вона зраділа?
- Які приємні сюрпризи ви робили для матінки?
- Що може поліпшити її настрій?
- Чому потрібно берегти мам?

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

— У кожного з нас є своя родина. Це найдорожчі нам люди, які нас найбільше люблять. І ми їх найбільше любимо, бо без них не уявляємо свого життя.

Родина — це квітка, яка дедалі більше розцвітає від нашої взаємної любові й поваги.

А мама — це сонце, яке її зігріває.

Словесна рефлексія

- Я дізнався, що...
- Я зрозумів, що...
- Я запам'ятав, що...

Матусю рідненька, я тебе кохаю,
Бо ти — найкраща матінка моя!
Ти все для мене робиш, я це знаю,
Тож бути доброю у тебе вчуся я.
І бути мудрою й таке терпіння мати,
Й красивою я хочу бути, як і ти.
З шляху правдивого ніколи не звертати,
А прямувати чітко до мети.

— А тепер візьміть ліву долоньку (*вона ближче до серденька*), покладіть на неї ті знання, добро і любов, що у вас є. А тепер візьміть праву долоньку і покладіть на неї ті знання, що ви здобули сьогодні. З'єднайте разом ваші долоньки і покладіть все до своєї душі.

І пам'ятайте: завжди перемагають добро, краса і любов.

Залишайтеся добрими, красивими і любіть своїх матусь та ближніх людей.

ДОДАТОК ДО ТЕМИ 34

Робота над загадками Н. Гуркіної

- В нього восьmero очей,
Ніжки від самих плечей.
З павутинки робить сітку:
Восени, зимою, влітку... (*Павук*)
- Ця маленька трудівниця
Мед збирає як годиться:
Все у вулик, все у соти,
Не цурається роботи! (*Бджілка*)
- У червоного малятки
На спині краплинки-цятки:
Чорні вуса, голова,
Любить лагідні слова. (*Сонечко*)
- Їх дружина кров з нас п'є,
В неї хист до цього є.
Як над вухом запищить —
Так і хочеться набити! (*Комар*)
- Тонкі ніжки, два крила,
І за розміром мала.
У кімнаті, на дворі,
Рідна нам, як комарі. (*Муха*)
- Серед лісу горбик-дім,
Тисячі живуть у нім.
Працелюбні ці комахи:
Добрі, щирі, розумахи... (*Мурахи*)

Тема 25. **ЗБЕРЕЖЕМО КРАСУ ПРИРОДИ (екологічна година)**

Дата _____

Клас _____

Мета: формувати екологічну культуру; учити передбачувати можливі негативні наслідки природи щодо перетворювальної діяльності людини; прищеплювати бажання брати участь у природоохоронній роботі, бажання примножувати багатства рідної землі; виховувати в учнів почуття прекрасного, любов до природи рідного краю та шанобливе ставлення до неї.

Обладнання: епіграф; кросворд; вірші; фотографії «Екологічні катастрофи»; аудіозапис «Лісової пісні».

Хід заходу

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Ознайомлення з епіграфом

Все на Землі, все треба берегти:
І птаха, й звіра, і оту рослинку,

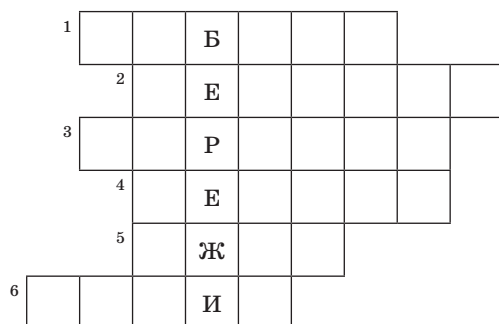
Не треба думати, що цар природи ти,
Бо врешті, ти лише її частинка!

— Як ви розумієте цей вислів?

2. Бесіда

- Що корисного людина отримує від природи?
- На вашу думку, чи залежить здоров'я людини від природи? Чому?
- Чи вмієте ви правильно використовувати природні ресурси?
- Чи хочете ви навчитися бути здоровим і жити в гармонії з природою?

3. Розгадування кросворда

1. Дуже цінний хутровий звір. Опинився на межі знищення, але вжиті людьми заходи щодо його охорони врятували цей вид тварин. Зараз загальна чисельність їх — 700 тисяч голів. (*Соболь*)
2. Мешканець пустель із одною або двома «горами» на спині. (*Верблюд*)
3. У дво-трирічному віці ці птахи знаходять собі пару і більше ніколи не розлучаються. (*Журавлі*)
4. Цей великий білий птах є символом краси і любові, чистоти й ніжності. (*Лебідь*)
5. Всеїдна тваринка, тіло якої вкрите колючками. На зиму впадає в сплячку. (*Їжак*)
6. Свійський птах із «бородою». (*Індик*)
 - Прочитайте слово, що утворилося у виділеному стовпчику. (*Бережи*)
 - Чому потрібно берегти й охороняти природу?
 - Природа — це все що нас оточує, серед чого ми живемо. Вона дає все необхідне для життя живих організмів. Людина є частиною живої природи. Природа потребує постійної уваги, турботи. Сьогодні наш виховний захід про те, як зберегти красу природи.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Слово вчителя

— Наше довкілля, рідна природа чарує нас в усі пори року. Ми маємо пишатися тим, що доля подарувала нам цю диво-чарівну й неповторну красу. Спілкування з природою дає найбільшу насолоду та радість, викликає найпалкішу любов до рідного краю, до життя. Природа є джерелом натхнення для художників, письменників, композиторів. Усі ми — діти природи, та не всі однаково добре ставимось до неї.

Руйнівні урагани, повені, забруднення повітря, ґрунту й води, винищення величезної кількості представників тваринного і рослинного світу та цілих екосистем — усе це свідчить про те, що людство постало перед дилемою: або воно змінить своє ставлення до природи, або незабаром перестане існувати.

Головна небезпека для людства полягає не в окремих екологічних катастрофах, якими б трагічними не були їхні наслідки, а в поступовому погіршенні стану природного середовища під впливом виробничої діяльності. Які явища це спричиняють, ви дізнаєтесь з віршів, що опрацюєте в групах.

2. Робота в групах «Забруднення нашої планети»

Учні отримують аркуші з віршами, обговорюють їх зміст у групах та формулюють причини забруднення природи.

1-ша група

Забруднення — це велика кількість відходів,
Які навколишньому середовищу шкодять.
Марнують в довкіллі повітря, ґрунти, воду
Отруйні речовини, що потрапили в природу.

Звідки ж беруться шкідливі речовини —
Люди обов'язково знати повинні.
Автомобілі, електростанції, фабрики, заводи
Працюють нам на користь, але природі шкодять.

Потяги, автомобілі, літаки й кораблі
Погіршують стан атмосфери Землі.
Люди паливом будівлі обігрівають,
Шкідливі речовини в повітря випускають.

Завдяки паливу транспорт пливе, мчить, літає,
Ще вугілля й газ взимку будинки зігріває.
Від горіння палива отримали енергію й тепло.
Але чи буде від цього природі добро?

2-га група

Промислові підприємства працюють,
Різні необхідні людям речі дарують.
Але разом із ними відходи виробили,
Токсичними речовинами середовище забруднили.

Ми застосовуємо засоби боротьби зі шкідниками,
Добрива хімічні у землю потрапляють.
Навесні чи влітку ідуть дощі, сніги тануть,
Отруйною водою землю забрудняють.

Нафту танкери у нас морями перевозять
І, здається, гарну справу для людей роблять.
Але під час аварій нафта виливається у воду:
Гинуть птахи й риба, водоймам завдається шкода.

Ґрунти забруднює сміття й тверді відходи.
Все це позбавляє краси нашу природу.
Метал, папір, пластмас і скло можна переробляти
Таким чином Землю нашу від сміття звільняти.

3-т я група

За містом на сміттєзвалищах сморід стоїть,
Від розпаду речовин метан горить.
Цей газ забруднює повітря Землі —
Зрозуміло й дорослим, й малим.

Над великими містами смог стоїть,
Він утворюється, коли вугілля на заводах горить.
Сірою хмарою у небі нависає.
Дихати всьому живому заважає.

На висоті двадцять п'ять метрів від нашої планети,
У атмосфері шар озоновий є, діти.
Він Землю від сонячного випромінювання захищає,
А ми цей шар забруднюєм — чим собі заважаєм.

Змішуються гази з водяними парами,
Падають на землю кислотними дощами.
Довкілля цю отруту поглинає,
І все живе від наслідків страждає.

4-та група

Загроза для Землі — атомні електростанції,
Бо все живе може загинути від радіації.
Ядерна енергія довкіллю й людині зашкодить.
Наслідки від аварії, навіть, за роки не пройдуть.

Фабрики й заводи у повітря гази випускають,
В атмосфері парниковий ефект викликають.
На Землі клімат поступово міняється,
Глобальним потеплінням називається.

Людам скоріше треба схаменутись,
До природи обличчям повернутись.
Знизити рівень забруднення Землі можливо.
Саме людам під силу таке важливе диво.

В. Чала

— Отже, найголовніша проблема, що постає перед нами, — здоров'я природи. Здоров'я природи — це здоров'я всього людства, кожної окремої людини.

3. Робота над прислів'ями. Обговорення змісту прислів'їв

- Дай землі, то і вона тобі дасть.
 - Земля — тарілка, що покладеш, те й візьмеш.
 - Земля багата — народ багатий.
 - З брудної води ще ніхто чистим не вийшов.
 - Пролиту воду назад не збереш.
 - Хто хоче чистої води, нехай іде до джерела пити.
 - Горнися до природи — не матимеш пригод.
 - Земля — наша мати, горнися до неї.
 - Посадив дерево — себе прославив, посадив сад — рід прославив.
 - Не плюй у криницю, бо схочеш водиці.
- Чого вчить народна мудрість? Як слід ставитися до природи?

4. Гра «Додай словечко»

— Діти, я пропоную вам цікаву гру! Ви, слухаючи вірш, до рядків добиратимете риму.

Щоб гідно на планеті жити,
Її природу треба нам... (*любити*).
Нехай земля квітує всюди —
Природу збережемо... (*люди*).
Будемо жити з тобою у згоді,
Моя рідна красуне... (*природо*).

Закликає усіх все життя берегти
І квіти, й дерева, й кущі біля хати,
Бо корисні вони, світ без них —
то не світ,
Все життя про них маємо... (*дбати*).

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

Нехай завжди пам'ятає кожна людина —
Вона — не володар природи, а лише її частина.
Ми всі — тільки гості у Матінки-природи.
Тож нічого не робіть, що їй зашкодить.
Нам треба пильно охороняти природу —
Тварину, рослину, повітря, ґрунти й воду.

В. Чала

Словесна рефлексія

- Я дізнався, що...
- Я зрозумів, що...
- Я запам'ятав, що...

Слухання «Лісової пісні».

Ти мурашку не чіпай, не лякай синицю.
Її пісня про свій край лісові згодиться.
Хтось берізоньки красу поламав, понищив —
Вона більш свою косу не підніме вище.

Приспів:

Збережемо для людей,
Що земля вродила.
Більш краси нема ніде,
Як країна мила.

Луг зелений не топчи, гостем будь в природі.
І ялинку уночі не рубай, мов злодій.
На галяві лісовій посади дубочки.
Тут у спеку, в суховій будеш в холодочку.

Приспів.

Бережи красу землі,
Хай прекрасна буде,
Хай курличуть журавлі
Та й на радість людям.
Ти мурашку не чіпай,
Не лякай синицю.
Соловейкові нехай
Рідний край наснитися.

Приспів.

Тема 26. ТРУДОВІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ РОДИНИ (зустріч-обговорення з елементами інсценізації)

Дата _____

Клас _____

Мета: ознайомлення учнів зі звичаями і традиціями трудового виховання нашого народу, з різними фольклорними жанрами; показати роль сім'ї у становленні особистості дитини; спонукати до підтримування добрих та мудрих традицій і звичаїв у сучасних українських сім'ях; виховувати повагу і любов до праці та людей праці, до старших.

Обладнання: фонограми пісень «Два півники», «Грицю, Грицю, до роботи», прислів'я.

Хід заходу

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Гра «Мікрофон»

Учитель. А чи чули ви таку пісню?

Ой, чим я не хазяйка,
Чим не господиня?
Сім день хати не мела,
Сміття не носила.

- Про кого ця пісня?
- Сподіваюсь, що ця пісня — не про вас. Ви всі, діти, працюваті.
- Що означає слово «працьовитий»?
- Що таке праця?
- Якою буває праця?

2. Слово вчителя

— Так, «працьовитий» — це той, що працює. А «праця» — це діяльність людини, що потребує розумової та фізичної енергії, і спрямована на створення матеріальних та духовних цінностей. Фізична праця необхідна організму, який росте. Вона розвиває м'язи, зміцнює серце, чудово розвиває координацію рухів, підвищує витривалість, акуратність, самодисципліну. Фізична праця — найкращий засіб від лінощів. Працюючи, людина стає розумнішою, красивішою, здоровішою, її люблять і поважають усі.

За народною оцінкою, праця — першооснова життя усього суспільства. Наша виховна година присвячена праці й трудовим традиціям української родини.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Слово вчителя

— Уже з раннього дитинства дітей привчали до праці. Самостійно їсти, миватися, одягатися. Слово «праця» і «працювати» діти засвоїли ще з колиски, коли мама наспівувала їм колискові пісні, пестушки, потішки, різні заклички, де все живе на світі працює. І гарний лише той, хто працює. Ось послухайте і подивіться, як іноді буває.

2. Слухання й обговорення вірша «П'ять малих сороченят»

У сороки-білобоки
П'ять малих сороченят.
Усі часто хочуть їсти,
Треба всім їм дати лад.
От сорока-білобока
Поскакала на поріг
І до хати працювати
Поскликала їх усіх.

Цей, здоровий, носить дрова,
Той, швидкий, пшоно товче,
Третій в чашку кладе кашку,
А малий млинці пече.
Тільки п'ятий хоче спати,
Помагати не біжить —
У садочку, в холодочку
Ліг на травці та й лежить.

У сороки-білобоки
Все вже зроблено, як слід —
Вся родина й господиня
Посідали за обід.
Ви — до кашки,
Й ви — до кашки,
Ще й млинців по п'ять, по шість.
А ледаче хай поплаче! —
Хто не робить, той не їсть.
Як почув це братик п'ятий,
Не схотів на травці спати,
Аж підскочив:
— Як це так?!

До роботи й я мастак.
Ось він поле бараболю,
Й підгортає залюбки,
До городу носить воду,
Поливає огірки.
Ще й на вишню, на найвищу
Лізе ягідок нарвать.
Вже й приносить вишень досить,
Щоб усіх почастувать.
І сорока-білобока
Не нахвалиться сама.
В мене діти працюваті,
Зовсім ледарів нема.

— Ось бачите, які гарні та працюваті діти були у сороки. Таке звернення до тварин збуджує у дитини інтерес і повагу дитини до праці. Намагайтеся бути також працюватими і наполегливими, допомагати своїм рідним і тішити їх.

3. Слухання й обговорення пісні «Два півники»

— Дружну й наполегливу працю славить пісня «Два півники». *(Співаючи, діти показують, як що робиться.)*

4. Робота над прислів'ями

— Хто працював, того й шанували. З особливою повагою ставилися до людей, які вирощували хліб — хліборобів. Змалку у дітей виховували повагу до хліба, бо він святий. Жодна крихта не повинна була впасти з окрайчика хліба, бо цим самим зневажався рід людський. Якщо ненароком падав шматок хліба, його потрібно було бережливо підняти і поцілувати. У народі казали так:

- Без хліба не до обіда.
- Коли є хліба край, то й під вербою рай.
- Хліб — батько, вода — мати.
- Хліб на столі, то й стіл — престіл, а як хліба трошки, то і стіл — дошка.
- Бережіть хліб, як святиню, бо зерна — це символ людського життя і добробуту.
- Хліб — усьому голова.
- А які прислів'я про працю ви знаєте?
- З ледарем поведешся — горя наберешся.
- Весна ледачого не любить.
- Не кажи «не вмію», а кажи «навчуся».
- Тяжко тому жити, хто не хоче робити.
- Праця чоловіка годує, а лінє марнує.
- Бджола мала, а й та працює.

5. Гра «Іди, іди, дощику»

— Ігри також закликали до праці.
Дівчата хором співають «Іди, іди, дощику».

Іди, іди, дощику!
Іди, іди, дощику,
Зварим тобі борщику!

В зеленому горщику,
На терновім прутуку,
А собі — кашки,

(Прикладають долоньки до грудей.)

Стрибати гопашки.

(Стрибають і плещуть у долоні.)

Хлюп-хлюп-хлюп!

6. Інсценізація пісні «Грицю, Грицю, до роботи»

— Прославляючи працю, водночас засуджували ледарів і нероб, недбале ставлення до праці. Такі люди були посміховиськом і ганьбою в очах оточуючих.

Інсценізація пісні «Грицю, Грицю, до роботи»

Учні утворюють два кола: зовнішнє — дівчата, внутрішнє — хлопці.

Ді в ч а т а. Грицю, Грицю до роботи! *(Ідуть вперед, подають руки хлопцям, тягнуть їх до роботи.)*

Х л о п ц і. В Гриця порвані чоботи. *(Ставлять по чергово ліву та праву ногу вперед на каблук, показуючи на них руками.)*

Ді в ч а т а. Грицю, Грицю, врубай дров!

Х л о п ц і. Кахи, кахи, не здоров! *(Удають, що кашляють, тримаються рукою за голову.)*

Ді в ч а т а. Грицю, Грицю, молотити! *(Смикають хлопців за рукав.)*

Х л о п ц і. Гриць нездужає робити. *(Присідають, тримаються за живіт.)*

Ді в ч а т а. Грицю, Грицю, до телят! *(Закликають рукою.)*

Х л о п ц і. В Гриця ніженьки болять. *(Показують.)*

Ді в ч а т а. Грицю, Грицю, роби хліб! *(Імітують замішування тіста.)*

Х л о п ц і. Кахи, кахи, щось охрип. *(Тримаються за горло.)*

Ді в ч а т а. Грицю, Грицю, ходи їсти!

Х л о п ц і. Ой, чекайте, де ж тут сісти? *(Голосно вигукують, підстрибуючи.)*

— Який можна зробити висновок? *(Неробство до нічого доброго не призводить.)*

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

Мала бджола, а й та працює!

Тому і ти живи в труді,

Бо труд годує, а лінь — марнує,

Працєю — не будеш у біді.

Привчай до праці руки, друже,

А голові давай знання.

Майстерності навчайся дужче,

Будь наполегливим щодня.

Ще вчишся гарно малювати,

Бо в світі стільки є краси,

Щоб світ у фарбах передати

І людям цю красу нести.

Вправа «Сенкан»

Тема: праця.

Опис: важка, ...

Дія: приносить, надає, ...

Ставлення (фраза): землю красить сонце, а людину — праця.

Узагальнення (синонім): джерело життя й головна його прикраса.

— Неробство до нічого доброго не призводить. У народі застерігають: якщо хочеш мати в своїй сім'ї неробу, дай синові чи доньці все, що вони хочуть, і позбав можливості працювати. Адже від «неробства до злочину — один крок».

Для кожної дитини в світі перші вчителі — це батько й мати. Їхня свята педагогіка відкриття в людях доброти, вічних понять: «хліб», «праця», «Батьківщина» — входить у нашу свідомість і виховує найкращі почуття. Ким би ми не стали, на яку б висоту не здійнялися, та завжди в пам'яті бережемо їхню справедливую науку, їхні серця, віддані дітям. За народною оцінкою, праця — першооснова життя всього суспільства.

Повторення правил поведінки в лісі «Якщо любиш — оберігай!»

— Прочитайте правила поведінки в лісі. Поставте потрібні номери біля кожного малюнка, щоб утворилися пари.

- 1) Не ламай гілля дерев.
- 2) Не зривай квіти, лікарські трави.
- 3) Не вбивай павуків та не рви павутиння.
- 4) Не руйнуй гнізда птахів.
- 5) Не руйнуй мурашники.
- 6) Не збивай гриби ногами, навіть отруйні.
- 7) Не псуй кору дерев.
- 8) Не пали вогнище у лісі.

Тема 27. **ТЕАТРАЛЬНА АФІША. ДЕНЬ ТЕАТРУ**
(пізнавально-творча година)

Дата _____

Клас _____

Мета: поглибити й узагальнити знання учнів про театральне мистецтво, про культуру поведінки у театрі; розвивати потребу, бажання відвідувати театри; збагачувати емоційно-естетичний досвід учнів; збуджувати інтерес до самопізнання та самовдосконалення в галузі мистецтв, а також бажання відвідувати театральні вистави; виховувати духовність, мистецькі та естетичні смаки.

Обладнання: фото театральної сцени, фрагментів дитячих спектаклів; надруковані назви театральних професій; афіша до будь-якої вистави; хустки для акторів.

Хід заходу

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Робота над загадками

- Там є сцена і куліси,
І актори, і актриси,
Є афіша і антракт,
Декорації, аншлаги.
І, звичайно ж, є прем'єра!
Здогадалися ви, напевно...
Це — (театр).

- А вам колись доводилося бути в театрі?
- Яку виставу ви переглядали?
- Які емоції у вас викликає похід до театру?

2. «Мозковий штурм» «Які театри бувають?»

Відповіді: ляльковий, драми, оперети, опери та балету, музичний театр...

- Які театри є у нашому місті?

(Харківський державний академічний театр опери та балету ім. М. В. Лисенка;

Державний академічний драматичний театр імені Т. Г. Шевченка;

ляльковий Харківський академічний державний театр ляльок імені

В. А. Афанасьєва;

Харківський державний академічний російський драматичний театр

ім. О. С. Пушкіна;

Харківський обласний театр для дітей та юнацтва,

Харківський обласний театр музичної комедії,

молодіжний театр «Мадригал» та ін.)

- Ви вже здогадалися, про що сьогодні йтиметься? Так, говоритимемо про театр!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Розповідь учителя

Яке диво — опинитися в казці
З героями оживих раптом легенд!
Нас дивують їх костюми, маски,
Захоплює дії момент.
Вони співають, журяться, міркують...
Загострення пристрастей передається нам.
Грою своєї нам душі запалюють.
Мистецтво їх — театр, не балаган.

- Слово «театр» — грецького походження. Означає воно і місце, де вивидище відбувається, і саме видовище. Театральне мистецтво виникло дуже

давно, більше двох з половиною тисяч років тому. У Стародавній Греції вистави йшли іноді по кілька днів. Глядачі приходили на них, запасаючись продуктами. Величезні натовпи людей розсідалися на підвищеннях, а саме дійство відбувалося на арені, розташованій просто на траві. 27 березня у Стародавній Греції відбувалися Великі Діонісії — свята на честь бога виноробства Діоніса. Вони супроводжувалися урочистою ходою та веселощами, було багато ряджених. А з 1961 р. цей день, 27 березня, почали відзначати у всьому світі як Міжнародний день театру.

Сцена — це місце,
Де грають артисти;
Танцюють, співають,
Слова промовляють.
Для чого? Щоб трішки
Ми стали добріші.

— У китайців перші вистави виглядали, як наші, що виконувалися на спеціальних майданчиках.

Японці будували спеціальні майданчики, накриті дахом і форма театру називалась «кабуки». В Древній Індії вистави давали на піднятих майданчиках з тканиною на задньому фоні. А от Англійський театр був дуже схожий на той, що зараз є у нас. У театрі грають актори. Актор — виконавець ролей у театральних виставах.

- Він такий же, як і ми,
Непомітний між людьми.
А в театрі грає ролі:
Нині — вчителя у школі,
Завтра — буде інша роль.
То бідняк він, то — король. (*Артист, актор*)

2. Робота в групах «Театральні професії»

— У всіх театрах працюють дуже багато людей, не тільки актори. Хто ще працює в театрі? Про це ви дізнаєтеся, працюючи в групах.

Група отримує картки з різноманітними професіями, серед яких потрібно вибрати ті, що потрібні в театрі. Потім пояснюють значення кожної професії саме для театру.

3. Бесіда про театральну афішу з елементами розповіді

— Що таке «афіша»? Навіщо вона потрібна?

— Так, це інформація, що допоможе сповістити глядачів про підготовлену виставу.

— Що має бути зображено на афіші, щоб глядач знав, коли і куди йому приходити, щоб переглянути виставу?

Афіша — один з видів реклами, оголошення про виставу, концерт, виставку та ін., що розміщують у людних місцях.

Якщо на афіші ми намалюємо тільки зображення (*наприклад, головних дійових осіб вистави*), глядач зрозуміє, на яку виставу його запрошують. Але він не знатиме час початку вистави, тому там має бути зазначено дату, час, місце, коли відбуватиметься вистава, її назву, а також додаткову інформацію (*прізвища артистів або ціна квитків*). Тому обов'язково кожна театральна афіша містить не тільки зображення, але й текст. Художник вирішує, якими літерами зробити напис та де його розташувати. (*Учитель демонструє наочність.*)

Театральні афіші мають давню історію. Ще в Давній Греції та Римі глашатай скликав публіку на сценічні ігри. Афіші з'явилися у Греції приблизно в IV ст. до н. е., у Римі — в I ст. до н. е. Афіші у давнину були двох видів:

намальованими й написаними. Намальовані афіші вставляли в рами і вивішували поруч із дверима театру.

4. Гра «Акторська майстерність»

— Казки любите читати? Артистами хочете стати? Як можна змінити себе, щоб бути схожим на лисицю? на вовка? на козу? на принца? на Бабу Ягу? на жабу, що в ставку? (*Змінити зовнішність можна за допомогою костюма, гриму, зачіски і т. ін.*)

Запропонувати дітям узяти хустки. Діти зображують принцесу, лисицю, ведмедя, чаклуна.

А без костюма можна, діти,
Перетворитися, скажімо, в вітер,
І в дощик, або в грозу,
Або в метелика, осу?

— Що ж допоможе тут, друзі? (*Жести і, звісно, міміка*)

— Що таке міміка? (*Це рухи тіла, без слів*)

Діти жестами, мімікою показують те, про що говорить учитель.

— Тільки в ліс ми увійшли, з'явилися комарі.

— Раптом ми бачимо: у куща пташеня випало з гнізда.

Тихо пташенятку беремо і назад в гніздо кладемо.

— На галявинку ми заходимо, багато ягід ми знаходимо.

Суниця така запашна, що не лінь і нахилитися.

— Попереду через кущі дивиться руда лисиця.

Ми лисицю обхитрити, на носочках побіжимо.

Учитель називає настрій, учні його показують мімікою, жестами.

— Покажіть смуток, радість, спокій, здивування, горе, страх, захоплення, жах, щастя.

— А тепер час спілкуватися жестами!

Я вам слово кажу, у відповідь від вас я жестів чекаю.

«Іди сюди», «йди», «здрастуйте», «до побачення», «тихо», «не грайся», «не можна», «відчепися», «думаю», «зрозумів», «немає», «так».

5. Обговорення правил поведінки у театрі

- До театру приходять за кілька хвилин до початку вистави.
- У залі не можна займати чужі місця.
- Знайшовши свій ряд, пройди на своє місце (*повернися обличчям до тих, хто вже сидить*).
- Не розмовляй з сусідом.
- Не їж під час вистави.
- Під час перерви виходь у фойє. Не штовхайся, не галасуй!
- Після відвідування буфету не забувай помити руки.
- Закінчилася вистава: потрібно акторам подякувати оплесками.

6. Гра «Шкідливі поради»

Діти показують «так» чи «ні» (*«так» — великий палець угору, «ні» — великий палець униз*).

- Цукерки, які ти купив у буфеті театру, краще з'їсти в залі під час вистави.
- Якщо загубив номерок від пальта, шукати його під час вистави, під кріслами глядачів.
- Переглядаючи виставу, необхідно розмовляти із сусідом, і все коментувати.
- Прийшовши до театру і побачивши свого знайомого, гучно привітатися із ним так, щоб почули всі, хто там є.

- У театрі, не дочекавшись до кінця вистави, слід бігти до буфету і займати чергу.
- У залі необхідно займати будь-яке місце.
- Проходити на своє місце в театрі (*кінотеатрі*) спиною до тих, хто сидить.

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

Як добре, що є театр!
Він був і буде з нами вічно.
Завжди готовий стверджувати
Все, що на світі людяно.
Тут все чудово: жести, маски,
Костюми, музика, гра.
Тут оживають наші казки,
А з ними — світлий світ добра.

Словесна рефлексія

- Я дізнався, що...
- Я зрозумів, що...
- Я запам'ятав, що...

— Сьогоднішню виховну годину хотілося би завершити такими словами.

Аплодуйте акторам, завжди аплодуйте акторам!
Не шкодуйте долонь, не вважайте ніколи за сором
Прохопитись невлад, не до речі, невчасно,
Не дивіться на того, хто реагує мовчазно,
На суворого критика з першого крісла в партері,
Для якого мистецтво — як друга вечеря.
Аплодуйте акторам — і на сцені театру, і під осокором,
Аплодуйте, будь ласка, завжди — аплодуйте акторам!

КВІТЕНЬ

Дата _____

Клас _____

Тема 28. ЯК МИ РОЗМОВЛЯЄМО. ПРО КУЛЬТУРУ ЛИСТУВАННЯ. ПРАВИЛА ТЕЛЕФОННОЇ РОЗМОВИ (година ввічливості)

Мета: пояснити особливості правил спілкування на відстані; формувати культуру телефонних розмов, навички тактовно, цікаво говорити; налагоджувати тісні стосунки із співрозмовником; спонукати учнів застосовувати набуті знання у повсякденному спілкуванні; виховувати мовленнєву культуру, культуру взаємин у колективі.

Обладнання: роздавальний матеріал (роздруковані картки, на яких подані ситуативні задачі); одна квітка для гри «Подаруй квітку», записи на дошці.

Хід заходу

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Усмішка по колу»

Учитель. Запрошую вас у коло для вітання. Передайте приємну, щиру усмішку по колу. Нехай вона стане запорукою плідної роботи. Адже усмішка — запрошення до спілкування. Антуан де Сент Екзюпері вважав: «Найбільша розкіш — це розкіш людського спілкування».

2. Бесіда

- Завдяки чому люди розуміють одне одного?
- Що таке спілкування?
- Як ви вважаєте, чому кожна людина зацікавлена в тому, щоб уміти говорити, удало спілкуватися?
- Чи можна за мовленням людини судити про її культуру, вихованість?
- Від якого спілкування слід відмовлятися?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Слово вчителя

— Мистецтво спілкування — одна з найбільших здібностей людини, вона піднімає її над усім живим і робить людиною!

Слово — найбільш змістовний, об'ємний, виразний засіб людського спілкування. Уміння говорити, слухати — важливі умови взаєморозуміння. Немає у світі зброї, сильнішої за слова. Недаремно говорять, що словом людським можна зсунути гору з місця. Словами борються, словами люблять, словами ненавидять, словами вбивають, словами творять величезні справи в історії людства.

2. Робота над прислів'ями та приказками

- Послухайте прислів'я та поясніть, як ви їх розумієте.
- Погане слово краще проковтнути, ніж промовити.
- Яка людина, така її мова.
- Вмієш сказати — вміє і змовчати.
- Ласкаві слова — весняний день.
- Слово людини здатне обернутися злом.
- Слово не стріла, а серце пробиває.
- Гарне слово дорожче за гроші.

3. Гра «Подаруй квітку»

Учитель дає одному з учнів квітку. Він зможе подарувати її тому, хто його найкраще попросить. Зміст прохання має бути щирим, увічливим, змістовним

і обов'язково аргументованим. (*Уживати слова ввічливості, використовувати міміку, жести, інтонацію.*) Особисті інтереси не враховуються. Учень має обґрунтувати своє рішення (*наприклад, чому саме Олі він віддав квітку*). Учні по черзі висловлюють прохання.

4. Розповідь учителя

— У спілкуванні важливо все. Для прикладу візьмемо вітання. Як ви вважаєте, яку роль відіграє вітання під час зустрічі з іншими людьми?

Відмовитись від привітання або не відповісти на нього в усі часи й у всіх народів уважалося вершиною невихованості й неповаги до оточуючих. Адже в поклони, у коротких словах привіту — дуже великий зміст... «Я тебе бачу, Людино! Ти мені приємна. Знай, що я тебе поважаю і хочу, щоб і ти до мене добре ставилася. Я бажаю тобі всього самого доброго: здоров'я, миру, радості, щастя.» Ось що означає просте, звичайне *здрастуйте*.

В усі часи люди вітали одне одного. Рухи, жести, слова, якими здавна обмінювалися люди різних країн у момент вітання, дуже різноманітні. Отже, якщо ви зібралися у закордонні мандри — не забувайте цього, аби не потрапити у скрутне становище.

У багатьох країнах на прощання махають рукою. А, скажімо, у Греції цей жест зрозуміють як «іди до біса». Якщо в Болгарії кивають головою, ніби погоджуючись, не помиліться, тому що це означає «ні, неможливо».

Майже скрізь постукування пальцем по лобі означає «ну й дурень». У Голландії таким чином висловлюють захоплення: «Як розумно!». В Україні під час зустрічі та прощання знайомі рідко цілують одне одного. У Західній Європі це звичайна річ, а от кількість поцілунків усюди різниться: у Парижі — чотири, у Бельгії — три, в Англії — один.

5. Робота в парах

Учитель роздає роздруковані картки, на яких подані ситуативні задачі, і просить учнів їх розв'язати.

Ситуативні задачі

1. Ви увійшли в автобус в останні двері й побачили, що біля передніх дверей стоять ваші друзі. Чи потрібно привітатися з ними? А якщо так, то як це зробити?
2. З вами, мабуть, таке траплялося: ви часто зустрічаєте людину, наприклад, у сквері, через який ходите до школи, але ви не знайомі з нею. Чи потрібно в таких випадках вітатися?
3. У шкільному коридорі розмовляють учителі. Серед них Олег побачив свого класного керівника і, проходячи повз них, увічливо сказав: «Здрастуйте, Ігорю Семеновичу!». Яку помилку допущено? Можливо, все гаразд?

6. Розповідь учителя

— Ми спілкуємося не тільки за допомогою слів, а ще й листуванням. Культура листування має деякі особливості, які повинна знати і суворо дотримувати кожна вихована людина.

Коли ви пишете комусь лист, звертайте увагу не тільки на зміст, а й на форму. Можливо, той, хто отримав ваш лист, буде його ретельно вивчати і робити відповідні висновки. Пам'ятаєте приказку: «Що написано пером — не вирубати і сокирою». Писати потрібно чисто і акуратно, не можна писати в стані розладу, сильного гніву.

На всі листи слід обов'язково відповідати, і відкладати це не слід. Поштовий папір повинен бути простим і витонченим. При ділових відносинах листи пишуть на білому папері, для приватних листів можна використовувати інший колір. Ділові листи зазвичай пишуть з використанням механічних або інших сучасних засобів залежно від їх характеру. Листи, у яких висловлюють

якісь почуття, співчуття, краще писати від руки. Навіть офіційні привітання краще писати від руки. Читати чужі листи вважається непристойним. Не пишіть у листах того, чого б ви не сказали усно.

7. Слухання вірша Богдани Бойко «По телефону»

Лиш телефон задзеленчить,
Іванко в слухавку кричить:
— Алло, привіт! Іван на дроті!
— Що? Татусеві по роботі?
Так, знаю я, що мамі й тату
Теж можуть телефонувати.
Чого я вам сказав привіт?
Так, певне так робить не слід...
Дорослим незнайомцям діти
Так не повинні говорити.
Заждіть хвилиночку лишень.
Пробачте, прошу... Добрий день!

Телефонна розмова знаходиться між мистецтвом і життям. Це розмова не з людиною, а з образом, який складається у тебе, коли ти його слухаєш (*Андре Моруа*).

8. Бесіда з опорою на життєвий досвід дітей

— У чому полягають особливості спілкування по телефону? Чи бачите ви співрозмовника? Таке спілкування називається *не візуальним*.

— На якій відстані можуть знаходитися співрозмовники? Таке спілкування має назву *дистанційного* — тобто такого, що здійснюється на великій дистанції, відстані.

— Які засоби виразності відсутні в телефонній розмові? (*Усмішка, поза, жест, міміка*)

— Яким засобам виразності слід надавати особливого значення? (*Інтонація, пауза, темп, сила голосу*)

9. Ознайомлення з основними правилами спілкування по телефону

1. Першим називає себе той, хто телефонує. Навіть тоді, коли ти телефонуєш додому, називай своє ім'я. У всіх інших випадках потрібно назвати і прізвище. Розмовляй лаконічно, якщо щось не зрозумів, чи не дочув — можеш перепитати.
2. Переконайся, що ти розмовляєш саме з тією людиною, яка тобі потрібна: по телефону голоси різних людей можуть звучати однаково.
3. Не телефонуй до 8 години ранку і після 10 години вечора: це неввічливо. Не розмовляй довго по телефону. Розмовляти про дрібниці по мобільному телефону — даремна витрата кишенькових грошей.
4. Перед тим, як починати довгу розмову, поцікався, чи є у твого співрозмовника час тебе уважно вислухати.
5. Говори нормальним голосом, не кричи. Речення будуй короткі та змістовні.
6. Будь увічливим від початку до кінця розмови. Пам'ятай: першим завершує розмову той, хто зателефонував.

10. Робота в парах

— Розгляньте картки зі сталими виразами. Оберіть лише ті, що можуть використовуватись у телефонній розмові. Прикріпіть їх на дошці для подальшої роботи.

Алло!

Слухаю вас...

А хто це взяв трубку?

Радий вас бачити...

Ви гарно виглядаєте...
Ну, все, давай!
Дякую за дзвінок!
Це телефонує...
Щасливої дороги!
Ну, тіпа, пока!
Вибачте, а з ким я розмовляю?
Перепрошую, але ви помилилися номером.

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

1. Вправа «Незакінчене речення»

- Я не знав, а тепер дізнався...
- Я не вмів, а тепер навчився...
- Найкраще мені вдалося...
- Найбільше запам'яталось...

— Спілкування — це не тільки взаємини, контакт між людьми, які пізнають одне одного, обмінюються інформацією і переживаннями з метою взаєморозуміння та взаєморегулювання поведінки, але це й спосіб існування, головна умова розвитку людей. «Чим багатше і гармонійніше розвинена людина, тим більше готова вона до щастя. Для неї світ багатий, захопливий, а головне — добрий і відкритий. Він схожий на дім друзів: що хочеш — візьми, що цінуєш — віддай. А для людини обмеженої світ як величезне місто в абсолютно незнайомій країні. Усі вулиці відкриті, а йти по них страшно, бо невідомо, куди ведуть. І запитати когось — не знаєш мови... Гармонійній людині легко в спілкуванні: їй не потрібно шукати теми для розмови. А спілкування — це наше, якщо так можна виразитися, соціальне дихання».

— Як висновок нашого заняття я хочу привести слова швейцарського мислителя кінця XVII ст. Лафатера: «Хочеш бути розумним — навчися розумно запитувати, уважно слухати, спокійно відповідати, припиняти говорити, якщо немає чого більше сказати».

Тема 29. **ЧУЙНІСТЬ І БАЙДУЖІСТЬ**
(години доброти — психологічний практикум)

Дата _____

Клас _____

Мета: ознайомити учнів із загальнолюдськими цінностями, моральними чеснотами; викликати негативне ставлення до байдужості; виховувати почуття доброти, чуйності, милосердя, поваги до своїх батьків, старших людей.

Обладнання: аудіоапаратура; листи з віршами (за можливості — на аркуші у формі серця); «Серце доброти».

Хід заходу

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

Вступне слово вчителя

У ч и т е л ь. Доброго дня, діти! Послухайте, будь ласка, вірш.

У ч и т е л ь читає віршовані рядки на фоні тихого звучання повільної ліричної мелодії.

З лагідним словом
небо ясніше,
з ним ми — добріші,
з ним ми — чуйніші.
Лагідне слово,
ніжне словечко —
справжня розрада,
ліки сердечку.
Слово ласкаве душу зігріє,
в ньому утіха, поміч, надія,
сповнене ласки лагідне слово
любо нам чути знову і знову.
Лагідне слово сонечком світить,
миле дорослим, миле і дітям.
Чуйне словечко,
добре та світле
Всім нам потрібне,
всім необхідне.

— Недарма я почала розмову з вами цим добрим, лагідним віршем. Про що він розповів? (*Відповіді учнів.*) Чи згодні ви з такою думкою? (*Так!*)

— Справді, чуйність, лагідність, доброзичливість — це ті чесноти, що завжди викликають у нас добрий відгук у серці, наповнюють душу теплом. На недоброзичливу, грубу й черству людину можна сказати: «Дуже зла», «Надто непривільна». Але чи чули ви коли-небудь, щоб говорили: «Це занадто чуйна людина, вона занадто ласкава»? (*Ні!*)

— Правильно. Адже чуйність, лагідність завжди нам приємні. Вони можуть приносити тільки радість у щасливий час та втішати в години лиха. «Чуйне серце — справжній скарб» — так звучить тема нашого заняття. Сьогодні ми спробуємо з'ясувати, чи дійсно людині потрібна чуйність. Ми поговоримо про прояви чуйності між людьми, поведемо розмову про тактовність і байдужість.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Бесіда «Яку людину ми вважаємо чуйною?»

— Поспілкувавшись із будь-якою людиною, ми отримуємо про неї певне враження. Нам подобаються люди, які ставляться до нас доброзичливо, щиро, приязно. А якщо вони відгукуються на наші прохання, намагаються допомогти, підтримати нас словом і ділом, ми вважаємо їх чуйними.

— Звісно, про яку чуйність та підтримку можна говорити, якщо ця людина груба, байдужа, заздрісна чи лиха? Ні, такі якості не сумісні із чуйністю.

— Як ви вважаєте, як має відгукнутися на наше прохання чуйний друг: швидко, з готовністю чи неохоче, відкладаючи свою допомогу «на завтра» або перекладаючи виконання обіцянки на інших? *(Відповіді учнів.)*

— Звісно, відгукуватися на прохання слід одразу, а не відмовлятися виконувати його, посилаючись на інші справи. Наприклад, якщо хтось із рідних захворів і прохає вас подати йому ліки або принести води, стомлена мама просить вас помити посуд чи прибрати у своїй кімнаті, це слід зробити негайно? *(Так!)* Чому не можна зволікати в таких випадках? *(Відповіді учнів.)*

— Чуйна людина відрізняється від недоброї та байдужої тим, що вона здатна розуміти душевний стан іншої людини та співчувати їй. Хто до вас завжди ставиться чуйно *(у родині, класі, серед знайомих)*? Наведіть приклади проявів чуйного ставлення до вас. *(Відповіді учнів.)*

— Хто з вас вважає себе чуйною людиною? Доведіть свою думку, розповівши про своє ставлення до близьких, друзів тощо. *(Відповіді учнів.)*

— Така чеснота, як чуйність, завжди йде поруч із тактовністю. Саме слово «тактовність» походить від слова «такт». Воно означає вміння поводитися гідно, поважаючи інших та виявляючи в поведінці відчуття міри. Тактовна людина не образить товариша ані грубим словом, ані недоречною допитливістю, ані непотрібним запитанням. Вона не виявлятиме зайвої цікавості до проблем іншого, якщо бачитиме, що йому незручно й не хочеться розповідати про них.

Хто зрозумів і може пояснити, яку людину ми можемо вважати тактовною? *(Відповіді учнів.)*

— Інші важливі чесноти чуйної людини — її приязність, лагідність, доброта. У народі не дарма говорять: «Від теплого слова й лід розмерзає», «Лагідне слово — як весняний день». А ще кажуть: «Гостре словечко коле сердечко». Це означає, що навіть добрі наміри, висловлені в грубій, нетактовній формі, не втішать, не порадують, не підтримають, а навпаки — викличуть у людини негативні емоції: смуток, незадоволення та розпач.

— Як же слід поводитися, маючи себе за чемну та чуйну людину? Спробуймо це зрозуміти.

2. Психологічний практикум «А як би вчинив ти?» (див. додаток на с. 68)

3. Створення «Серця доброти». Робота в групах

— Добро живе в серці кожного з нас. Це так прекрасно і неповторно! Ми можемо творити добро власноруч! Ми — творці добра на всій землі! Настала незвичайна мить. Саме зараз ми створимо всі разом велике серце доброти, вклавши у нього зі своїх сердець затонку добра!

Кожна група отримує вірш й пояснює, кому віддає сердечко доброти й за що вдячна. Вірш може бути написаний на аркуші у формі серця, яке треба розфарбувати й оформити, згідно зі змістом вірша. Після виступу кожної групи сердечко прикріплюють до великого серця на дошці.

1-ша група

Роби добро, мені казала мати —
І чисту совість не віддай за шмати!
Благословенний мамин заповіт
Ніхто в мені не зможе поламати.

(Ми віддаємо у серце доброти сердечко поваги, вдячності та шани батькам.)

2-га група

Зрозумійте мене,
Я ж людина на цій Землі,

З неповторними струнами неба.
Ви почуйте всі радощі мої,
А засуджувати мене не треба!
Ви послухайте музику серця мого:
В двоголоссі звучить туга й щастя.
Я прагну, щоб ви зрозуміли мене,
Вірю, що в доброті це вам вдасться!

(Доброта завжди присутня у взаєморозумінні між людьми. Ось наше сердечко взаєморозуміння.)

3-т а г р у п а

Співчуваю, серцем співчуваю я чужому горю і біді,
Руку допомоги простягаю всім, хто потребує на путі.
Не пройду з байдужістю повз горе, в цьому зміст мого життя,
Вселю віру тим, хто упав духом, у прекрасне й світле майбуття.

(Візьміть наше сердечко співчуття та допомоги.)

4-т а г р у п а

Не лінуйтеся робити добро,
Лише зла не бажайте нікому,
Бо воно, як велика гора,
Стане вам на шляху земному.
І заступить навколишній світ,
Зробить серце жорстоким, холодним.
Ви з любов'ю живіть з юних літ,
Будьте чуйним, веселим і добрим.

(Сердечко миру і злагоди ми вкладаємо у серце доброти.)

5-т а г р у п а

Любов на світі не одна.
Вона земна і незамінна,
Вона, як сонце, як зоря,
Завжди горить і не згора.

(Хай Любов завжди буде у центрі вашого серця, вашої доброти. Тож ми додаємо до серця доброти сердечко любові.)

6-т а г р у п а

Мені так добре і спокійно на душі. Мені не хочеться згадувати про образи та непорозуміння. Я не ображаюсь ні на кого, я прошу пробачення у всіх, кого образив. Пробачте мені, будь ласка!

(Зі свого серця ми віддаємо саме цінне — уміння прощати.)

7-м а г р у п а

Якщо поруч є людина,
Що в тяжку негожу днину
Допоможе і розрадить,
Прихистить і щось порадить,
Тоді й в хаті оберіг,
Запашний лежить пиріг
Й паляниця на столі,
Мир і спокій на землі.

(Нам так хочеться щось зробити, допомогти комусь! Ми даруємо серце підтримки.)

8-м а г р у п а

Я стала бачити красу добра в усьому!
Писати хочу вірші та пісні.
Я намалюю вам добро з любов'ю,
Творити хочу щастя на землі!

Врятує світ краса —
Завжди ми так говорим.
Тепер врятує світ лиш доброта,
Бо однієї вже краси занадто мало,
Бо стільки всюди зла —
Людина вже не та.

(Ми бачимо красу добра в усьому, тому даруємо серце краси.)

— Я вдячна вам за ті частинки, що ви відірвали від ваших сердець, віддали для створення серця доброти. Яке серце ми отримали?

- Любляче;
- чуйне;
- ніжне;
- здатне вибачати;
- здатне сподіватись;
- відкрите для всіх;
- вірне;
- здатне творити добро.

— Знайте, що доброта є чистою криницею, черпайте з неї!
І не була б доброта добротою, якби не віддавала себе іншим.

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

1. Словесна рефлексія

- Я дізнався, що...
- Я зрозумів, що...
- Я запам'ятав, що...

2. Заключне слово вчителя

— Будьте добрими, людяними, милосердними, терпеливими! Нехай не черствіють ваші душі у щоденних клопотах, бережіть своє серце від усього злого. Ніколи не будьте байдужими до ближніх своїх. Усім нам нелегко у сьогоднішній скрутний час, але пам'ятаймо, що поруч є люди, яким значно гірше. А ми можемо хоч на крихту поліпшити їхнє життя своїм ставленням, усмішкою, теплим поглядом...

Сказав мудрець — Живи, добро звершай,
Та нагород за це не вимагай.
Лише в добро і вищу правду віра
Людину відрізня від мавпи і від звіра.
Хай оживає істина стара:
Людина починається з добра.

Л. Забашта

Тема 30. ЧИСТЕ ДОВКІЛЛЯ (екологічна година)

Дата _____

Клас _____

Мета: формувати в учнів екологічну культуру особистості, усвідомлення себе частиною природи, відчуття відповідальності за неї як за національне багатство; виховувати в учнів відповідальність, прищеплювати прагнення оберігати природу.

Обладнання: фотографії чистої природи; фотографії забрудненого довкілля; букви, з яких можна скласти слово «еколог»; фішки для вікторини (квадратики з кольорового паперу).

Хід заходу

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Ознайомлення з епіграфом

Світ прекрасний навколо тебе,
Сонце ясне і синє небо,
Птахи і звірі, гори й ріки —
Нехай він буде таким навіки.
Нехай людина добро приносить,
Бо світ навколо любові просить!

— Як ви розумієте зміст цього вірша? До чого закликає автор?

2. Робота над загадками

- Куди ступи — всюди маєш.
Хоч не бачиш, та вживаєш. (*Повітря*)
- Всі його люблять, всі його чекають,
А хто подивиться, кожен скривиться. (*Сонце*)
- Торох-торох, розсипався горох,
А почало світати — нічого збирати. (*Зорі і небо*)
- Один баранець
Пасе тисячі овець. (*Місяць і зорі*)
- Текло, текло
Та й лягло під скло. (*Вода і лід*)
- Що без леза та без зуба
Розтина міцного дуба? (*Блискавка*)
- Мене просять і чекають,
А як з'явлюсь — утікають. (*Дощ*)
- Кольорові коромисла
Через річку повисли. (*Веселка*)

— Як можна назвати одним словом усе, що нас оточує? (*Довкілля*)

— Наша виховна година присвячена довкіллю та його охороні. Ми дізнаємося, чи потрібно берегти природу і чому це так важливо для людства.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Слово вчителя

Йдемо в гості до природи.
Є в ній різна дивина:
В небі — зорі, в ріках — води,
В полі — квіточка ясна.
А зимою є сніжинка,
Літо дощик принесе,
Є метелик і пташинка —
І таке цікаве все!

— Росла собі людина і поступово пізнавала дивовижний і чарівний світ. Брала від природи все: повітря — щоб дихати, водичку — щоб пити, а рослини — щоб їсти. Людина була дуже спостережливою і навчилася багато чого від рослин і тварин та й сама почала вдосконалювати свій світ. Вона приручила тварин, навчилася добувати вогонь, захищатися від хижих звірів і полювати, будувати житло, знаходити і готувати собі їжу, яка зробила б її сильнішою.

І чим краще людина пізнавала світ, тим більше будувала будинків, мостів, доріг, змінюючи у такий спосіб природне середовище, своє довкілля. І нині вона мешкає у гарних будинках, що захищають її від холоду, вітру і дощу, а під рукою в неї — світло, вода, тепло. А ще людину оточують розумні речі — це радіо, телефон, телевізор, магнітофон, мікрохвильова піч, пральна машина, газова та електрична плита, комп'ютер і т. ін. І все це навколишнє середовище, серед якого ми живемо. Тепер це наше довкілля.

2. Слухання вірша «Досить»

Над сухою річкою ридають солов'ї,
Кислотний дощ сади вишневі косить.
Людино, все це — промахи твої!
Людино, схаменися, може досить?
Чи до душі нам річки каламуть,
Де тризну править хімія завзято?
Чи може, смак картоплі додають
Нітриди, ангідриди і нітрати?
І серце стукає: о, світе, схаменись,
І петлю грізну не затягуй, досить.
Відкрито правді в очі подивись —
Останній шанс?
Живе пощади просить!

- Якої шкоди людина завдає природі?
- Що забруднює навколишнє середовище?

3. Розповідь учителя

— Природа забруднюється, піддається руйнуванню, знищується. Чи багатом з нас щастило бачити прозору річкову воду, чистий пісок, насолоджуватися тишею без ревіння моторів, дихати чистим повітрям без домішок бензину, мазуту, пестицидів? Тільки людина може зупинити природні та техногенні катастрофи, що спричиняють безліч людських смертей. Але ми маємо пам'ятати, що Земля не належить нам. Це ми належимо Землі.

Ми усі дуже добре знаємо, як поводитися, щоб не завдати збитку природі, і багато говоримо про її захист. Але кожному потрібно почати із себе, душею відчувати єдність з природою:

- бути обережним у лісі, щоб не зламати гілку, бо дереву боляче, воно живе;
- не залишати після себе сміття, бо землі боляче переносити таку неповагу до себе (*скло, пляшки не перегнивають і залишаються виразки на тілі землі*);
- обережно поводитися з вогнем, адже він може знищити цілі лісові масиви, поля.

4. Гра «Склади слово»

На партах в учнів — розрізане на букви слово «еколог».

— Склавши букви за порядком, ми дізнаємося назву професії людини, яка піклується охороною довкілля. Розшифруймо його!

Шестеро учнів біля дошки по черзі піднімають букви, з яких складається слово «еколог».

Е — економне використання природних ресурсів.

К — користуйся природою розумно.

О — організація боротьби зі смітниками.

Л — ліси — легені планети.

О — операція «Посади свою калину», висаджування дерев.

Г — господарське використання природних багатств.

5. Розповідь про професію еколога

— Екологи — це фахівці, які намагаються пояснити, чому висихають річки, риба гине або влітку випадає сніг. Вони вивчають стан води, землі, повітря, вплив промислових відходів на рослини, тварин і людей. Якщо вміст шкідливих речовин вище критичного рівня, виявляють причини, складають прогноз розвитку ситуації. Фахівці вивчають наслідки запуску космічних ракет, контролюють діяльність шкідливих виробництв, стежать за утилізацією радіоактивних відходів. Вони з'ясовують причини природних катаклізмів і розробляють шляхи найменшого впливу людей на природу. Проблема екології займається Всесвітня організація Грінпіс.

6. Вправа «Мікрофон»

— Як ви можете допомогти нашій планеті Земля?

- Не засмічуйте природне середовище!
- Прибирайте сміття за собою!
- Не забувайте загасити вогонь після себе!
- Піклуйтеся про природу, саджайте рослини і дерева!
- Не забувайте піклуватися про тварин!
- Бережіть довкілля!
- Любіть рідний край і планету Земля!

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

1. Екологічна вікторина

— Пропоную вам узяти участь у невеличкій екологічній вікторині. За кожну правильну відповідь ви отримуєте фішку, потім за кількістю фішок ми визначимо переможця.

1. Яка Всесвітня організація займається проблемами екології? (*Грінпіс*)
2. У якій книзі зібрано всі злочини людини проти природи? (*Червона книга*)
3. Які дерева наших лісів називають патріархами? (*Дуби*)
4. За назвою якого дерева названий місяць року? Це дерево цвіте найпізніше. (*Липа — липень*)
5. Яка рослина є народним символом України? (*Калина*)
6. Назвіть птаха, який може спати під час польоту. (*Лелека*)
7. Колекція засушених рослин. (*Гербарій*)
8. Які глобальні екологічні проблеми ви знаєте? (*Кислотні дощі, опустелювання, масове вирубування лісів, проблема світового океану, проблема збереження рослин і тварин*)
9. Що належить до природних ресурсів? (*Атмосферне повітря, водойми, ґрунт, корисні копалини, рослини, тварини*)
10. Який ключ літає? (*Журавлиний*)
11. Що страшніше птахам узимку — голод чи холод? (*Голод*)
12. У якого птаха хвіст такий міцний, що підтримує його на стовбурі дерева? (*У дятла*)
13. Український заповідник у Херсонській області, заснований 1874 р. (*Асканія Нова*)
14. Чи потрібно зберігати всі види, чи не буде великої шкоди, якщо частину з них буде втрачено? (*Оберігати потрібно всі види.*)

2. Словесна рефлексія

- Я дізнався, що...
- Я зрозумів, що...
- Я запам'ятав, що...

3. Підсумкове слово вчителя

— Людина виділяється від природи своїм розумом, щирим серцем. Збережімо кожне гніздечко! Не дозволяймо вбивати птахів і тварин! Не винищуймо рибу! Станьмо розумними господарями на своїй землі! Пам'ятатимемо, що екологічне забруднення, як ланцюгова реакція, може призвести до екологічної катастрофи.

Довкілля наше неповторне,
Довкілля наше чарівне.
То сонечко тебе пригорне,
То злегка вітерець дихне.

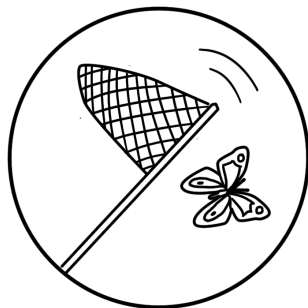
То дощик рясно землю вмие,
А то веселка зацвіте.
То небо знову заясніє,
З землі зернятко проросте.

Наш світ живий і розмаїтий,
Довкілля наше чарівне.
Он на лугах розквітли квіти —
І все це радує мене!

— Тож пам'ятаймо, що Земля — це неоціненний дар, наш спільний дім, і берегти її — наш священний обов'язок, бо Землі не буде, і нас не буде!

ДОДАТОК ДО ТЕМИ 30

Заборонні знаки

Тема 31. СЛОВО — НЕ ГОРОБЕЦЬ, ВИЛЕТИТЬ — НЕ СПІЙМАЄШ (година ввічливості з елементами інсценізації)

Дата _____

Клас _____

Мета: поглибити уявлення учнів про правила культурної поведінки, про необхідність домовлятися, урахувати думку інших для ефективного життя в суспільстві; розвивати мовлення, мислення; формувати практичні навички розв'язування вербальних конфліктів; виховувати культуру поведінки.

Хід заходу

I. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ ЗАХОДУ. МОТИВАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель читає вірш Д. Білоуса «Вогнище родинне» (скорочено).

На світі білому єдине,
як і дніпрова течія,
домашнє вогнище родинне,
оселя наша і сім'я.
В щасливі і в тяжкі години —
куди б нам не стелився шлях —
не гасне вогнище родинне,
в людських запалене серцях.

У ч и т е л ь. Про що сьогодні говоритимемо?

— Але на дошці — тема — відоме прислів'я про слово, а вірш — про родину... Спробуйте здогадатися, як це буде поєднано сьогодні? *(Навіть у найкращій родині, де всі одне одного люблять і поважають, можуть виникати суперечки. Інколи ми ображаємо близьких словом, а потім шкодуємо про це.)*

— Ми розглянемо ситуації, що трапляються у кожній родині, та потренуємось їх розв'язувати.

— Хто із вас уважає, що те, чим ми займатимемося сьогодні, допоможе вам у житті? Чому?

— Хто вважає, що це не потрібно робити? Чому?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА ЗАХОДУ

1. Вправа «Гронування»

- Як ти хочеш, щоби ставилися до тебе?

(Увічливо, турботливо, чесно, правдиво, добре, милосердно, необразливо, справедливо...)

2. Слухання аудіозапису легенди про «Золоте правило моральності»

Одного разу дуже-дуже давно на березі великої річки стояли учитель і учень. Учень запитав у вчителя:

— Скажіть, учителю, ви дуже багато знаєте про світ, кажете, що всі повинні жити дружно, допомагати одне одному, не лінитися, удосконалюватися, бути ввічливим, боротися із своїми недоліками, займатися фізичним розвитком, загартовувати свій організм та багато іншого. Чи можна все ваше учіння означити одним єдиним словом?

І старий мудрий учитель, посміхнувшись, тихо відповів своєму учневі:

— Можна, це слово — ВЗАЄМНІСТЬ, тобто не роби іншому того, чого не бажаєш собі.

— Так, зважаючи на цю легенду, у V ст. до н. е. у далекому Китаї мудрець Конфуцій сформулював правило, яке пізніше назвали «золотим правилом моральності». Золотим це правило назвали тому, що воно вже існувало у всіх народів світу, в усіх країнах, на всій Землі. Ним керувалися люди в давнину, воно дійшло і до сьогодення у незмінному вигляді.

Взаємність у ставленні проявляється в усьому — і в діях, і на словах.

Слово має велику силу. Словом можна поранити, словом можна зцілити. Словом можна вбити і словом можна повернути життя! Словом можна образити і примирити. Словом можна викликати спротив, а можна вгамувати. Як каже народна мудрість, словом і місто можна збудувати. Але дуже часто слово випереджує дію. Ми говоримо слова, про які пізніше можемо пошкодувати.

3. Інценування вірша Грицька Бойка «Особисті речі»

А в т о р

У Іванка та Марійки
Не дійшло ледь-ледь до бійки:
Пише учень щось... Сестра
В нього зошит відбира.

Б р а т

Як до мене лізти смієш?
Ти ж читати ще не вмієш!
Що пишу — моя лиш справа! —

С е с т р а

Мені цікаво!

Б р а т

Добре, замість штурханця
Дам папір і олівця.
Що напишеш — те й читай.
А мій зошит не чіпай!

— Чому посварилися діти? Чи правильно вчинив хлопчик? Як би ви повелися у такій ситуації.

4. Робота за сюжетними картками

На картках зображено родину в різних ситуаціях.

Завдання: придумати й сказати, які слова говорить кожний член родини на малюнку.

5. Обговорення ситуації

— А трапляється так, що погане слово залишається надовго. Як от, наприклад, у такій ситуації. Вітя захотів написати на дереві в парку, де проходила екскурсія, своє ім'я, щоб через багато років прийти сюди із власними дітьми і показати, що колись він був у цьому чарівному місці.

Чи можна так робити? Як ви вважаєте, чи дійсно Вітя покаже написане своїм дітям? Чому? *(Йому буде соромно за свій учинок, якщо тато Вітя й покаже це — то лише щоб сказати, що це було помилкою, за яку йому прикро, і щоб його діти так не вчинили.)*

6. Інценування за мотивами оповідання В. Сухомлинського «Чому мама так хвалить?»

А в т о р. Пішла мама на роботу, а вдома залишилася шестирічна дівчинка Люда. Мама сказала Люді, щоб вона курей нагодувала й квіти полила.

Люда нагодувала курей і полила квіти. А потім думає...

Л ю д а *(вголос)*. Зварю борщу. Мама повернеться з роботи втомлена. Хай відпочине. *(Варить.)*

А в т о р. Зварила Люда борщу, посмакувала. Борщ несмачний...

(Заходить мама.) Мама повернулася з роботи.

М а м а. Людо, ти борщу наварила? От сюрприз. Так приємно. *(Насипала борщу, їсть і хвалить.)* Ой смачного ж ти борщу зварила, дочко!

А в т о р. Але ж Люда смакувала борщ — він несмачний...
Л ю д а. Чому ж мама так хвалить?

— За що в цій ситуації мама могла посварити доньку? *(Зіпсувала продукти, сама вмикала піч...)*

— Чому мама цього не зробила? *(Лайливим словом вона засмутила би дівчину, а вона не хотіла її ображати — донечка старалася. Узагалі краще уникати образливих слів, а говорити про все спокійно.)*

7. Інценівка «Коли він не в школі» *(за І. Фукаловою)*

А в т о р. Асфальтом, розбризкуючи калюжі, крокує хлопчина. Далеко вулицею чути, як він свистить. У провулку на хлопчика гукнув перехожий з валізою в руці.

П е р е х о ж и й. Синку, скажи, будь ласка, як пройти на вулицю Богдана Хмельницького?

Х л о п е ц ь. Я не довідкове бюро.

А в т о р. Насвистуючи, хлопець пішов далі.

— Що неправильно зробив хлопець?

— Як слід учинити? *(Рольове моделювання — кілька варіантів увічливої відповіді у такій ситуації.)*

8. Інценування вірша Г. Малик

А в т о р

Отак починається казка:
було королівство Будь ласка.
Сусіда-король
з королівства Ану
почав з ним підступну,
таємну війну.

На вулицях міста-столиці
з'явилися невіпізнані лиця.
В крамниці хтось раптом
сказав продавцю...

1-й невихований учень

Ану, покажіть-но машинку оцю!

А в т о р

За серце схопився
і зблід продавець —
і тут же прийшов продавцеві кінець!

В трамваї хтось гаркнув бабусі на вухо...

2-й невихований учень

Ану, відступися убік, розвалюхо!

А в т о р

Не встигла убік
відступити небога —
забрала бабусю «швидка допомога»!

Буфетнику Проші
в дитячій кафе
хтось, замість подякувати,
вигукнув...

З-й невихований учень

Пфе!

А в т о р

Буфетник облишив
буфет і торти —
його до сьогодні
не можуть знайти!
А далі,
як мовиться в казці,
забили тривогу будьласці.

— Які чарівні слова зникли з мовлення жителів міста-столиці? Чи трапляється таке в реальному житті? Що слід робити, щоб цього не сталося? (*Знати правила ввічливості, вживати ввічливі слова, намагатися навіть якщо чимось невдоволений, пояснювати без образ...*)

9. Інсценування вірша Грицька Бойка «Сашко»

А в т о р

В трамваї переповненім
Сашко з м'ячем сидить,
а коло нього згорблений
старий дідусь стоїть.
Хтось до Сашка звертається...

П а с а ж и р:

Чи вас у школі вчать,
як місце дати старшому,
як старших поважають?

Х л о п е ц ь

Та вчать...

А в т о р

Сашко відказує...

Х л о п е ц ь

Але у дану мить
розпочались канікули,
і нас ніхто не вчить!..

— Чи правильно сказав хлопець, що під час канікул не слід дотримувати правил?

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

— Правила необхідно знати не для того, щоб отримати гарну оцінку в школі, а щоб знайти своє місце в житті. Адже з вихованими людьми завжди приємно спілкуватися.

Скажіть слово: «Добридень!» —
і всім буде приємно.
Скажіть слово: «Дякую!» —
і всі скажуть: «Взаємно!».
Вживайте ввічливі слова,
не важко ж бо нікому,
зате у серці пророста
тепло всьому людському.

ТРАВЕНЬ

Дата _____

Клас _____

Тема 32. ЛЮДИ, ЯКІ ПРОСЛАВИЛИ МІЙ КРАЙ (портретна галерея)

Мета: сформувати уявлення учнів про Україну як державу, яка має багато людей, зна-
них у всьому світі, людей, якими можна й потрібно пишатися; розширювати
кругозір учнів; виховувати почуття гордості за рідний край, потребу жити на ко-
ристь Батьківщини.

Хід заходу

1-й ведучий

Ми раді вас вітати в цій світлиці
І дарувати хліб із золота пшениці.
Щоб хліб святий був на столі у всіх,
І щоб лунав веселий дружній сміх.
Серця в нас сповнені любов'ю, миром.
Бажаємо, щоб зустріч була щира!

2-й ведучий

Лунає музика — для вас!
В садках бузок розцвів — для вас!
І сонця промінь — теж для вас!
Сьогодні свято це — для вас!

1-й ведучий. Раді вітати всіх на святі розуму і кмітливості! Сьогодні не-
звичайний день: сьогодні ми вітаємо найрозумніших, найкмітливіших, найдо-
питливіших, найартистичніших. Одним словом — найталановитіших!

2-й ведучий. Наша Україна багата талановитими людьми, що своєю
працею звеличують її.

1-й ведучий. Це композитори і вчені, літератори і художники, співаки
та інженери. Їх привели до вершини слави наполеглива праця та дитячі зіркові
мрії.

2-й ведучий. І сьогодні ми вшануємо українців, які своїм життям та ді-
яннями піднесли престиж України.

1-й ведучий. Їх життя та діяльність стане прикладом того, який слід по-
трібно залишити по собі на землі. Вони є прикладом того, як необхідно жити,
щоб у майбутньому обов'язково поповнить ряди української зіркової еліти.

2-й ведучий. Шановні учні, учителі, батьки та гості! Ми розпочинаємо
урочисту церемонію відзначення здібних та обдарованих українців «Ви-
знання-2016».

Діти виходять з портретами відомих українців, розповідають про них.

Номінація «Винахідники»

1-й ведучий. Щорічно українські вчені створюють близько 15 тис. ви-
находів. Завдяки їм з'явилися і такі, які зараз активно використовуються
в Україні та світі.

1. Винахідником гелікоптеру є київський авіаконструктор, який емігрував до
США, Ігор Сікорський. 1931 року він запатентував проект машини з двома
пропелерами — горизонтальним на даху і вертикальним на хвості. По-
ступово скромна фірма Сікорського перетворилася на потужний концерн,
який щороку випускає сотні гвинтокрилів цивільного й військового при-
значення. Понад півстоліття всі президенти США користуються послугами
гелікоптерів Сікорського.

2. Учений із Закарпаття Петро Бобонич винайшов глюкометр у вигляді на-
ручного годинника. З його допомогою діабетики можуть дізнаватися рі-
вень цукру в крові у будь-який момент. Для цього не потрібно здавати кров.
3. Микола Пирогов — засновник військово-польової хірургії, започаткував
використання анестезії при оперативних втручаннях, уперше в історії сві-
тової медицини застосував гіпсову пов'язку.
4. На початку 1870-х років полтавчанин Федір Піроцький розробив тех-
нологію передавання електроенергії через залізний дріт. 1880 року Пі-
роцький представив проект застосування електрики «для руху залізничних
потягів з подачею струму». Через рік у Берліні поїхав перший трамвай, ви-
готовлений компанією Siemens за схемою українця.
5. Уродженець Житомира Сергій Корольов є конструктором радянської ра-
кетно-космічної техніки і засновником космонавтики. 1931 року він разом
з колегою Фрідріхом Цандером домігся створення громадської організації
з вивчення реактивного руху, яка згодом стала державною науково-кон-
структорською лабораторією з розроблення ракетних літальних апаратів.
1957 року Корольов запустив на навколоземну орбіту перший в історії
штучний супутник Землі.

Номінація «Видатні жінки України»

2-й в е д у ч и й. У попередній номінації були самі чоловіки. Але це не
означає, що в Україні немає жінок, яких знає весь світ.

1-й в е д у ч и й. У цій номінації представлені лише жінки.

1. Соломія Крушельницька — найвидатніша оперна співачка світу. Співати
з нею на одній сцені вважали за честь оперні зірки першої величини.

Вона мала тріумфальні виступи на кращих сценах світу. Але майже що-
року співачка виступала з концертами у Львові, Тернополі, Чернівцях та
інших містах України.

2. Катерина Білокур. Видатний художник Пабло Пікассо сказав про неї так:
«Якби в нас була художниця такого рівня, ми змусили б заговорити про неї
увесь світ».

Катерина Василівна Білокур народилася в бідній селянській родині,
перші спроби малювати робила вуглиною на шматку домашнього полотна.
Техніку живопису опанувала самотужки. Лише у віці сорока років худож-
ниця побувала в Києві та Москві, де вперше побачила музеї та твори ви-
датних митців. 1954-го року її картини було виставлено в Парижі, після
чого вона стала всесвітньо відомою художницею.

(Демонстрування репродукцій картин.)

3. Наталія Дмитрівна Полонська-Василенко народилася 13 лютого 1884 року
в Харкові у сім'ї військовослужбовця. Вона є видатним педагогом і вченим.
Викладала українську історію в Києві, а після еміграції — в Українському
Вільному Університеті в Празі, потім у Мюнхені. Досліджувала роль жінки
в історії, а її власним девізом стало гасло: «Ще не вмерла Україна, якщо
живуть і діють українки». 1969 року вийшла друком її книга «Видатні жі-
нки України», де вчена висвітила діяльність знаменитих українських
жінок, починаючи з Княжої доби.

4. Софія Русова — патріотка і волонтерка в справі навчання і виховання.

Народилася на Чернігівщині. Виступала як історик, письменник, пе-
дагог-просвітитель, літературознавець, мистецтвознавець. Пише низку
статей про діячів української культури, літератури, про український
театр. Створила низку підручників «Український буквар», «Початкова гео-
графія», «Підручник з французької мови». Відстоювала навчання рідною,
українською мовою.

2-й в е д у ч и й. А тепер про двох жінок — наших сучасниць.

5. Ліна Костенко. Поезією, усім стилем свого життя й творчості заслужила всенародну любов і повагу.

Усі думки й помисли Ліни Костенко — про долю народу, якому випало перейти важкі визвольні історичні гони й залишитися духовно незнищеним. Водночас вона надзвичайно вимоглива до свого народу, бачить його хибі й недуги, та — попри все! — бентежно й віддано любить його. Вона зробила свій вибір і сповна усвідомлює свою високу місію на цій землі: «Митцю не треба нагород. Його судьба нагородила».

У нове тисячоліття українська література увійшла з жіночим ім'ям на вустах. Ім'я це — Ліна Костенко.

(Учень декламує вірш Ліни Костенко.)

6. Ніну Матвієнко народ визнав як свою, близьку до душі й серця співачку. Природа подарувала їй не тільки талант, чарівну вроду, але й багатий внутрішній духовний світ.

Ніну визнали і як унікальну співачку з неповторним голосом з широким репертуаром класики і сучасної музики. Ніну Матвієнко знають у європейським країнах, Америки, Канаді, Австралії, де вона виступала з концертами.

Не тільки в голосі її тайна, а й у теплі, сердечності її мистецтва, у довірливому спілкуванні з людьми піснею, словом, прищепленні любові до рідного краю, до його традицій.

(Звучить пісня у виконанні Ніни Матвієнко.)

Номінація «Нобелівські лауреати»

1-й ведучий. Нобелівську премію вважають найпрестижнішою у світі, вручають з 1901 року за видатні досягнення з фізики, хімії, медицини, економіки, літератури та захисту миру. Наразі її лауреатами стали понад 700 талановитих осіб з різних країн світу.

2-й ведучий. Формально Україна не має своїх лауреатів Нобелівської премії, однак це не означає, що українці не отримували цю найпрестижнішу нагороду в різних галузях науки.

Отже, парад лауреатів!

1. Уродженець Харківщини, бактеріолог та імунолог Ілля Мечников отримав Нобелівську премію 1908 року як підданий Російської імперії. 40 років життя вченого пов'язані з Україною. Село, у якому науковець провів роки дитинства, — Панасівка — тепер перейменоване на його ім'я — Мечнікове.

Нобелівську премію він отримав у галузі медицини та фізіології разом з німецьким ученим Паулем Ерліхом «За праці з імунітету».

2. Уродженець Вінниччини, Зельман Ваксман отримав Нобелівську премію за вагомий внесок у перемогу над туберкульозом як громадянин США.

Зельман Ваксман провів в Україні 23 роки. Народився в селі Нова Прилука, навчався в Одеській гімназії, а вищу освіту поїхав здобувати в США. Ваксмана називали «одним з найбільших благодійників людства», тому що його винахід дав змогу врятувати тисячі людських життів. Саме за винайдення першого в світі антибіотику для лікування туберкульозу йому вручили 1952 року Нобелівську премію.

3. Роальд Гофман — учений-хімік, нагороджений 1981 року. Він народився на Львівщині, але під час Другої світової війни разом з матір'ю потрапив у «трудовий табір», на щастя, їм удалося втекти. Проживали вони у Польщі, потім переїхали до США. Видатний учений отримав Нобелівську премію у галузі хімії як громадянин США. Любов до своєї Батьківщини він висловив у приватному листі: «Україна — обітована земля мого серця».

4. Семен Кузнець — економіст, лауреат премії 1971 року. Але 20 років свого життя він провів в Україні. Тут, у Харкові, він навчався в училищі, потім — у гімназії, закінчив Харківський комерційний інститут

(сьогодні — Харківський національний економічний університет імені *Семена Кузнеця*). Відомий учений-економіст був обраний почесним доктором кількох інших університетів. Колишній харків'янин усе життя пам'ятав про свою Батьківщину: в його домі лунали українські пісні, зберігалися меморіальні речі.

5. **Георгій Шарпак** — отримав Нобелівську премію з фізики 1992 року. Цей видатний учений провів дитинство на Рівненщині, але на початку 1930-х років з родиною переїхав до Франції. Тут він став одним із найталановитіших учених-експериментаторів сучасності. В одному з інтерв'ю **Жорж Шарпак** зазначив: «Коли не стелиться шлях на українські терени, то я кличу Україну до себе. І вона щоразу приходить — із власного серця».

1-й ве д у ч и й. Непомітно минув час. Ми відзначили лише маленьку частину відомих українців. Їх значно більше.

2-й ве д у ч и й. А чи знали вони з народження, що стануть видатними? Чи просто жили й живуть, роблять улюблену справу, корисну для себе й інших?

1-й ве д у ч и й. Кожен із нас може стати видатним. Потрібно жити, навчатися, розвиватися, не боятися діяти та творити. Жити так, як говориться у вірші...

2-й ве д у ч и й

Я хочу прокидатись українцем,
Щоб в голові були рідні думки,
І щоб коли читали це всі інші,
Не соромно було за ці рядки!

Я хочу бути справжнім українцем!
Щоб мова рідна лилась, як Дніпро,
І щоб коли читали «УКРАЇНЕЦЬ»,
Це виглядало як розшите полотно.

Я хочу залишитись українцем,
Щоб життя прожить на Батьківщині,
Я хочу, щоб і ви всі зрозуміли...
Я — українець! Я є сином України!

Тема 33. НА КОГО Я ХОЧУ БУТИ СХОЖИМ (мотиваційна дискусія)

Дата _____

Клас _____

Мета: обґрунтувати важливість самовдосконалення як одного з дієвих засобів наближення до морального ідеалу; з'ясувати, чому людині властиве прагнення до ідеалу; розповісти про ідеали та кумирів для вироблення компетенції усвідомленого вибору кумира як утілення морального ідеалу; розвивати потребу в самовдосконаленні; виховувати кращі якості особистості.

Хід заходу

1. Підготовча робота

Учні отримали завдання принести зображення (*фото, ілюстрацію, малюнок*) тієї людини чи персонажа, на якого вони хотіли би бути схожим.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА ЗАХОДУ

1. Вступне слово вчителя

— Тема нашої години спілкування — «На кого я хочу бути схожим». Ви відповіли на це запитання, принісши з дому зображення.

Зараз ми переглянемо відео й подивимось, що відповіли дошкільники на запитання «На кого вони хочуть бути схожими».

Перегляд відео Vikkanews «Дитяча трибуна: бути схожим» (*режим доступу: <https://www.youtube.com>*).

— Чия відповідь вам сподобалася найбільше?

— Що здивувало?

— Хто з вас має таку саму думку, як опитані в сюжеті діти?

2. Перегляд та обговорення відеоісторії «Бути схожим на себе»

— А чи так уже важливо бути схожим на когось? Навіщо люди взагалі хочуть порівнювати себе з іншими? Відповіді на всі ці запитання знайдемо у відео-історії телеканалу «Надія» «Бути схожим не на себе!» (*Вечірні історії [145/14] (0.30–4.47) (режим доступу: <https://www.youtube.com>)*).

— Хто головні герої відео?

— На кого хотів бути схожим зайчик? (*На їжачка — видатного співака із сусіднього лісу*)

— Як він вирішив цього досягти? (*Змінив одяг, почав розмовляти речитативом як репер*.)

— Яку історію розповів зайцю бобер? (*Про Мирославу, яка вибілювала щічки, розчісувалася на дивний манер*.)

— На кого хотіла бути схожою Мирослава? (*На подружку Софійку*.)

— Що порадила бабуся онуці Мирославі? (*Вас люблять такими, які ви є*.)

— Як ви вважаєте, чому ми хочемо бути схожими на когось? (*Ми вважаємо їх кращими за себе*.)

3. Розповідь учня про Демосфена (приклад позитивних змін від наслідування)

— Хто такий оратор? (*Людина, яка промовляє промову, людина — майстер слова, наділена даром переконання*.)

— Існує легенда про те, що видатний оратор стародавнього світу Демосфен у дитинстві був сором'язливим, мав погану вимову, слабкий голос. Як свідчать сучасники, першу промову Демосфена публіка зустріла градом глузувань: гаркавість і слабкий від природи голос оратора не сподобалися слухачам. Але юнак дуже хотів бути оратором. Він став наполегливо працювати. Він учився вимовляти слова, набираючи в рот череп'я й камінчики, виголошував промови на березі моря при шумі хвиль, що замінювали шум натовпу; сховався в печеру, щоб тренувати голосно читаючи поетів, щоб розвивати дихання; опановував правильні

пози біля дзеркала. Вивчаючи зразки красномовства, Демосфен тижнями не виходив з кімнати, і навіть поголив собі половину голови, щоб уникнути спокуси припинити заняття й вийти в місто. Демосфен наслідував кращих ораторів Давньої Греції та врешті-решт досяг успіху.

— Як ви вважаєте, що допомогло Демосфену досягти успіху? (*Наполеглива праця, а ще розуміння того, що потрібно не зовнішність змінювати, а удосконалюватися, змінюватись із середини.*)

4. Слово учителя

— Кожна людина прагне досягнути ідеалу. Орієнтуючись на ідеал, ми самовдосконалюємося, стаємо розсудливими, прагнемо передбачити наслідки своїх учинків. За ідеалом ми оцінюємо себе і стаємо кращими. У кожного ідеал різний — мама, тато, літературний герой, успішна людина з сучасності чи минулого. Існує вираз — «досягти ідеалу» — тобто зрости, дотягнутися, змінитись у кращий бік.

Але інколи трапляється, що ми бездумно копіюємо зовнішні ознаки привабливості чи престижності героя, сподіваючись, що після мавпування у нас з'явиться визнання. Так, вам не почулося, саме «мавпування». Ми знаємо, як удало виходить у мавпочок копіювати людські жести, манери, звички. Але якщо вдягнути мавпу в людську одіжку, чи стане вона людиною?

5. Обговорення життєвих ситуацій

- Олена вирізала із журналів фотографії Руслани. Вся кімната у фотографіях. Дівчина вдягалася в тому самому стилі, як Руслана, відрощувала довге темне волосся, як у співачки.
- Яна училася в музичній школі на вокальному відділенні. Коли Руслана перемогла на «Євробаченні», Яна почала ще наполегливіше займатися вокалом.
- Маринка ні про кого не хотіла чути, окрім Руслани. Вона писала їй листи, купувала сувеніри із зображенням улюбленої співачки. Вона припинила вчитися. Усі розмови — тільки про Руслану.

— Хто з дітей бездумно копіює стиль відомої людини, а хто використовує відомості про життя та творчість улюбленої співачки для власного вдосконалення?

6. Виступи учнів

— На кого хочеш бути схожим? Що це за людина (*персонаж*)? Чому ти хочеш бути схожим саме на цю людину (*які риси характеру чи вчинки цієї людини тобі надзвичайно сподобалися? Які її досягнення ти хочеш повторити чи перевершити? Що ти вже зробив, щоб бути схожим на цю людину (персонажа)?*)

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

У світі перекручень і обману,
Де стільки хитрих і кривих дзеркал,
Там, де за добрим сховане погане
Так важко віднайти свій ідеал.
Шукай його не бором, а душею,
Не вір усьому тому, що блищить,
А користуйся мудрістю своєю
І зрозумієш, як на світі жити.

За В. Крищенком

Тема 34. ЕКОЛОГІЧНОЮ СТЕЖИНОЮ ДО ЛІСУ (уявна подорож у природу)

Дата _____

Клас _____

Мета: розширювати поняття учнів про довкілля; розвивати вміння і компетенції правильної поведінки у довкіллі; сприяти усвідомленню того, що людина — частина природи; виховувати спостережливість.

Хід заходу

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

Учитель. Росла собі людина й поступово пізнавала неперевершений, дивовижний, чарівний світ природи. Брала від природи все: повітря — щоб ди-хати, воду — щоб пити, рослини — щоб їсти. Поступово людина навчилася до-бувати вогонь, приручила тварин, навчилася полювати, будувати житло, готу-вати їжу. Дедалі сильнішою ставала людина. Чим краще вона пізнавала світ, тим більше будувала мостів, доріг, будинків. Виникали селища й міста. При-родне середовище людина замінювала своїм, власноруч створеним довкіллям.

Нині ми живемо в оточенні сучасних приладів. З'явилися навіть розумні будинки, у яких функціонування пристроїв налаштовано таким чином, щоб людина взагалі не відволікалася на ці дрібниці. Дедалі частіше про великі міста ми чуємо — «кам'яні джунглі». Але так хочеться інколи залишити світ асфальту, бетонних будинків, технологій та побути наодинці з природою, від-чути її первісну красу.

Зараз ми вирушимо в подорож екологічною стежиною до лісу.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА ЗАХОДУ

1. Зупинка 1 «Рослинний світ»

— Згадайте, що ліс має свої яруси (зазвичай їх 5: 1 — найвищі дерева; 2 — дерева, трохи нижчі; 3 — чагарники й молоді деревця; 4 — трави; 5 — мохи, лишайники, лісова підстилка). Розподіліть картки з різноманітними росли-нами по ярусах лісу. Назвіть ці рослини.

Довідка

Залежно від життєвої форми і висоти рослин у лісі можна виділити кілька ярусів. Найбільш чітко ярусність виражена в листяному лісі. Там найвищі де-рева (*дуб, липа, ясен*) утворюють перший (*верхній*) ярус. Їх крони знаходяться в найкращих умовах освітленості. Більш низькорослі дерева (*горобина, яблуня, клен*) формують другий ярус. Під ними розташовані чагарники (*ліщина, жимо-лость, жостір, бересклет*) і молоді дерева, які утворюють третій ярус. Різно-манітні трави та чагарники належать до четвертого ярусу. У п'ятому (*самому нижньому*) ярусі розташовані мохи та лишайники. Ґрунт покриває лісова під-стилка. Вона складається з опалого листя, відмерлих пагонів і сухих гілок. Численні бактерії та гриби, що містяться в лісовій підстилці, розкладають її та перетворюють на перегній і мінеральні речовини.

2. Зупинка 2 «Комахи лісу» (див. додаток на с. 88)

3. Зупинка 3 «Світ птахів лісу»

Завдання: розгадати ребус; знайти птаха на малюнку; прослухати аудіо-запис співу птахів та визначити, кому належать голоси. (*Вільшанка, глухар, дятел, зозуля, зяблик, крук, соловей, сорока, щиглик, одуд*)

За матеріалами он-лайн сервісу для генерації ребусів українською мовою (режим доступу: <http://rebus1.com/ua>).

4. Зупинка 4 «Світ звірів лісу»

Відповіді оцінюють за п'ятибальною системою. Якщо вгадали з першого ре-чення — 5 балів, далі — мінімум 1 бал за кожну підказку.

Робота над загадками Н. А. Воробйової

(Режим доступу: http://litera-az.io.ua/s942198/vihovna_godina_turnir_znavciv_prirodi_dlya_molodshih_shkolyariv_za_temoju_mozaeka_lisu)

- Гніздо, яке будує звіринка, називається гайно. Спочатку звірятко сплітає з товстих гілок та лози основу гнізда, потім робить стіни, а зверху — дах. У хатці у звіринки тепло і чисто. Усередині своє житло господаря вистилає мохом-лишайником, сухими травинками, листям і хутром. У такому гніздечку зазвичай є один або два входи, що в сильні морози господаря затишає легким лишайником.

(Підказка: взимку цей звірок сірий, улітку — рудий. На кінчиках вух — довгі пензлики, пухнастий хвіст красиво вигнутий за спиною. Відповідь: білка.)

- Дикий, хижий вигляд, страхітливе ричання, нестерпний запах, підступний норів, ссавець із родини собачих. Добуває їжу самостійно активним пошуком та переслідуванням жертв. У казках відомий як «сірий», «сірко», або дикий собака.

(Підказка: цих звірів називають санітарами лісу. Відповідь: вовки.)

- Це дивовижний звір. Слух у нього більш тонкий, ніж у кішок і собак. Нюх незвичайний — звірок відчуває жука або личинку в землі на глибині декількох метрів. А от зір у нього слабкий. Їсть він дуже багато. Зазвичай за ніч з'їдає стільки, скільки важить сам. Їсть усе: ягоди, насіння рослин, хробаків, мишей, комах і навіть змій.

(Підказка: він хоч і маленький, але не боїться хижаків, у нього є захист від них. Відповідь: їжак.)

- У цього звіра два основних способи захисту від ворогів: маскування і ноги. Стрибає і бігає він дуже швидко і легко — так легко, що навіть в замети не провалюється. Він не просто тікає від небезпеки, він обирає найкоротший шлях до порятунку. Але трапляється, що не допомагають ані хитрість, ані швидкість, тоді він падає на спину і обороняється сильними задніми лапами».

(Підказка: його вважають великим боягузом. Відповідь: заєць.)

- Це найхитріший та найобережніший звір. Він уміє чудово маскуватися, у нього гострі зір, слух, нюх. А як він танцює! Піднімається на задні лапи і ходить в такому положенні дрібними кроками. У людей цей танець отримав назву «фокстрот» (англ. *foxtrot* — букв. *лисячий крок*). Харчується звір комахами, гризунами, птахами, іноді тваринами: їжаками, зайцями.

(Підказка: тікати від переслідувачів допомагає рудий, пухнастий хвіст (замітає сліди). Відповідь: лисиця)

- Цей звір дуже рухливий і спритний: може швидко бігати, робити великі стрибки, залазити на дерева і плавати. Вгору біжить швидше, ніж по рівнині. Лісом крокує обережно, намагається не шуміти, ноги ставить трохи всередину.

(Підказка: його вважають незграбним ласунком. Відповідь: ведмідь.)

5. Зупинка 5 «Безпечна»

— Які правила поведінки в лісі знаєте?

— Як може виникнути лісова пожежа? Як діяти у разі пожежі?

Перегляд відео «Застереження щодо недопущення пожеж у лісах та дії при виявленні пожежі» Управління ДСНС України в Сумській області. (Режим доступу: <https://www.youtube.com>)

6. Зупинка 6 «Екологічна»

Повторення правил поведінки в лісі (див. додаток на с. 96)

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

— Що сподобалося під час прогулянки лісом?

— Що нового дізналися?

Тема 35. **ХОЧУ І МОЖУ БУТИ ЗДОРОВИМ** (година здоров'я)

Мета: розширити знання учнів про здоров'я; дати поняття про те, що від здоров'я кожного залежить майбутнє нації, усієї України; стимулювати бажання вести здоровий спосіб життя, дбати про свій фізичний і духовний стан; виховувати дбайливе ставлення до власного здоров'я, стійке бажання бути здоровим.

Хід заходу

1. Повідомлення теми і мети заходу, мотивація діяльності

Розгадування кросворда (див. додаток на с. 80)

Учитель. Розгадавши кросворд, ми дізнаємося підказку, а саме — який темі буде присвячена година спілкування, прочитавши ключове слово.

— Година спілкування буде присвячена здоров'ю.

Продовжте речення, щоб дізнатися тему: «Хочу і можу... (бути здоровим)».

— Як ви вважаєте, про що саме йтиметься? (Як самому вплинути на здоров'я. Що у здоров'ї людини залежить від неї?)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА ЗАХОДУ

1. Гра «Ознаки здоров'я» («Так — ні»)

Учитель

Усмішка щаслива грає
На дитячих личках,
Очі весело блищать,
Рум'яніють щічки.
Всім відомо — це чудово,
Коли кожен з нас здоровий.
Треба тільки знати,
Як здоровим стати.
Щоб прожити сотню літ
І проблем не мати,
Складові здоров'я ми
Маємо згадати.

— Плесніть у долоні, якщо твердження правильне, присядьте — якщо хибне.

Здорова людина: весела, пасивна, стомлена, млява, розумна, швидка, роздратована, бліда, похмура.

Хвора людина: роздратована, енергійна, байдужа, кмітлива, товариська, весела, рухлива.

2. Слово вчителя

— Значення здоров'я людини не можна переоцінити, воно є найважливішим і найнеобхіднішим. Однак успадковане раз людиною здоров'я не є постійним та незмінним, воно вимагає повсякденного піклування. Незважаючи на величезні досягнення сучасної медицини, навіть якщо людина живе у екологічно найблагополучнішому районі, значний, подекуди навіть вирішальний вплив на здоров'я має спосіб життя самої людини: дотримання режиму праці й відпочинку, правил гігієни, правильне харчування, відсутність шкідливих звичок тощо.

3. «Як дбати про своє здоров'я?»

— Розгляньте слайд та розкажіть, як дбати про здоров'я. (Дотримувати режиму дня, вживати в їжу овочі, фрукти, гуляти на свіжому повітрі, чистити зуби, не сидіти довго біля комп'ютера, робити зарядку...)

— Як школа дбає про ваше здоров'я? (*Уроки фізкультури, основ здоров'я, прогулянки, перерви, фізкультхвилинки...*)

— Як ви дбаєте про здоров'я вдома?

4. Вправа «Квітка здоров'я»

— Уявімо, що ця квітка — здоров'я людини. Ми хочемо, щоб квітка зростала, здоров'я зміцнювалося. Що потрібно квітці для росту? А що їй завдає шкоди? Так і у здоров'я. Ми вже знаємо, що звички впливають на здоров'я. Уявімо, що кожна корисна звичка — це хмарка, з якої потім піде життєдайний дощик, а кожна негативна звичка — гусінь, яка шкодить квітці.

Учитель називає звичку, діти кріплять на дошку навколо квітки хмарку або гусінь.

- Виконувати ранкову гімнастику.
- Дотримувати режиму дня.
- Гризти нігті.
- Довго дивитися телевизор.
- Вживати алкоголь.
- Правильно харчуватися.
- Спілкуватися з людьми.
- Говорити неправду.
- Курити.

— Чи можуть хмарки якось вплинути на гусінь, яка з'їдає квіточку? (*Ні, якщо гусінь і сховається від дощу, то потім все одно повернеться.*)

— Що робити? (*Варіанти дітей: інші люди можуть допомогти, — але гусінь все одно може повернутися, якщо квіточка не пускатиме гусінь до себе, стане несмачною для гусіні (наприклад, як у троянди — для захисту є шипи).)*

Висновки: лише якщо ти сам усвідомиш необхідність захищатися від негативних звичок, зростатимеш здоровим.

5. Вправа «Консиліум»

Дитина-пацієнт витягає картку із назвою частини тіла. Приходить до лікарів, скаржитися на стан здоров'я, ті кажуть, що медичне лікування тут ще не потрібне, й радять, як зробити профілактику. Учитель-професор коригує відповіді лікарів за потреби.

Наприклад, очі — від перевтоми — дотримувати зорового режиму, не нахилятися близько при читанні...

Болить спина — робити зарядку, не перевантажувати портфель, перевірити, чи відповідають меблі твоєму зросту, більше рухатися.

Болить живіт — правильне харчування тощо.

6. Ознайомлення з пам'яткою

Лікарі зачитують пам'ятку «10 основних правил здорового способу життя» та дарують її для куточку класу.

1. Регулярно виконуйте загартовувальні процедури (*за допомогою води, повітря, сонячних ванн*).
2. Регулярно виконуйте фізичні вправи (*робіть ранкову гімнастику, відвідуйте спортивну секцію*).
3. Дотримуйте режиму навчання та відпочинку (*активно відпочивайте під час рухливих ігор на свіжому повітрі, їзди на велосипеді, цікавих екскурсій у природу тощо*). Це сприятиме підвищенню успішності у школі та здоровому сну.
4. Раціонально харчуйтеся. Стежте, щоб у вашому раціоні було достатньо поживних речовин — білків, жирів, вуглеводів, мінеральних речовин і вітамінів. Намагайтеся уникати таких шкідливих продуктів, як жувальні цукерки, різнокольорові «чупа-чупси», солодкі газовані напої, продукцію швидкого приготування: вермішель, супи, розчинні напої, що містять

велику кількість цукру, шкідливі хімічні добавки та барвники. Картопляні та кукурудзяні чіпси — це суміш вуглеводів і жиру з оболонкою із барвників і підсилювачів смаку. Як ви розумієте, нічого натурального й корисного ці продукти не містять. А ось деякі негативні ефекти жувальних гумок: біль у животі, виразки порожнини рота, від цукру, що входить до їхнього складу, — карієс зубів, підвищення тиску крові, алергії, запалення шкіри навколо рота.

5. Дотримуйте правил особистої гігієни. Регулярно мийтеся під душем, стежте за чистотою свого одягу.
6. Активно виробляйте у себе корисні звички й уникайте шкідливих. *(Організм дуже швидко звикає до тютюну, спиртного й наркотиків, і людина опиняється в цілковитій залежності, яка переходить у хворобу. До речі, залежність серед підлітків розвивається у 4 рази швидше, ніж у дорослих, і призводить до тяжких наслідків: дія шкідливих речовин провокує переродження тканини печінки, серця, шлунку, нирок, судин, руйнування клітин головного мозку, починається психоз, хворий не може заснути, виникають зорові та слухові галюцинації.)*
7. Будьте обережними з «новітніми технологіями». *(Автомобілі, літаки, радіо, телефони, комп'ютери — це, безперечно, корисні надбання людства, але надмірне захоплення, постійне перебування, наприклад, за комп'ютером приховує небезпеку: викликає напруження, утому, роздратованість, притуплення уваги та реакції; завдає шкоди нервовій системі, веде до психічних розладів, головного болю, послаблення зору, захворювань спини внаслідок низької рухливості тіла.)*
8. Гармонійно спілкуйтеся з природою. Не нищьте рослини, не лякайте тварин, краще допомагайте їм у міру можливостей *(вивішуйте годівниці, шпаківні тощо)*.
9. Доброзичливо ставтеся до людей, які вас оточують. Це забезпечить вам гарний настрій і добре ставлення до себе. Стався до інших так, як ти хочеш, щоб вони ставилися до тебе.
10. Налаштовуйтеся прожити довге й щасливе життя. Дотримання правил здорового способу життя допоможе вам вирости здоровими і міцними, не хворіти, успішно навчатися, добре працювати, жити довго і щасливо.

7. Вправа «Квітка мого здоров'я»

— Намалюйте квітку здоров'я. На кожній пелюстці напишіть, що будете робити *(або що вже робите)*, щоб бути здоровим.

III. ПІДСУМОК ЗАХОДУ

Здоров'я — розкіш для людини,
Найбільша цінність у житті.
Як є здоров'я день при днині,
Можливість є йти до мети.
Тоді є радість, щастя, диво,
Краса у крапельці роси.
Тоді людина йде щасливо
Серед безмежної краси
Й чарівність світу відчуває.
Для неї в хмурість — дні ясні.
Вона всі труднощі долає
Й співає радісні пісні.
Вона — здорова! Це чудово,
Бо їй нічого не болять.
Вона добро творить готова.
І це прекрасно! Можна жити!

Н. Красоткіна

Код	Ціна
ПРВ029	30,00

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Білецька Ольга Євгенівна — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, Харківська гімназія № 6.

Димченко Ірина Іванівна — учитель початкових класів, спеціаліст II категорії, заступник директора з навчально-виховної роботи, Харківська гімназія № 39.

Жукова Олена Миколаївна — учитель початкових класів, спеціаліст II категорії, Харківська спеціалізована школа I–III ст. № 162.

Ковальчук Наталія Олексіївна — учитель початкових класів, спеціаліст I категорії, Харківська спеціалізована школа I–III ст. № 162.

Радченко Наталія Леонідівна — учитель початкових класів, спеціаліст I категорії, Харківська спеціалізована школа I–III ст. № 162.

Рудакова Аліна Олександрівна — учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, учитель-методист, заступник директора з навчально-виховної роботи, Харківська спеціалізована школа I–III ст. № 162.